ନାରୀ କବି
ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ

ଭସ୍ମୂନ ସଙ୍ଗତେ ନୃପ ମୁକୁଟ-ମଣ୍ଡିତ
କାଳବଳେ ହେବେ ସର୍ବେ ଭବୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ,
କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭେ ଦୀନକୃଷ୍ଣ ! ରହିବ ଜୀବିତ
ଯେତେ ଦିନ ଭବେ ଥିବ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ !!

ଶ୍ରୀ ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା

ପଢନ୍ତୁ !   ପଢନ୍ତୁ !!

ଡାକ୍ତର ସୁଧାଚରଣ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ

ସୁନ୍ଦର ଓ ସରସ ପ୍ରାଇଜ ଲାଇବ୍ରେରୀ ପୁସ୍ତକ !!!

୧ । ଉତ୍କଳର ଶିଳ୍ପସମୃଦ୍ଧି—[ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟସମାଜରୁ 'ଝଡ଼ୋଲ ପୁରସ୍କାର' ପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରବନ୍ଧ]		ଟ ୧
୨ । ଉତ୍କଳର କୁଟୀରଶିଳ୍ପ—[ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟସମାଜରୁ 'ଜଗନ୍ନାଥ ପୁରସ୍କାର' ପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରବନ୍ଧ]		ଟ ୦
୩ । ଉତ୍କଳର ପଲ୍ଲୀପ୍ରସଙ୍ଗ—ଆଦର୍ଶ ପଲ୍ଲୀସଂଗଠନ ପାଇଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥ		ଟ ୦
୪ । ପାରିକୁଦ—ଆନ୍ଧ୍ର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏଫ୍. ଏ. ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ		ଟ ୧
୫ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଶିକ୍ଷା—୧୦ମ ସଂସ୍କରଣ—ମାଇନର୍ ,,		ଟ ୦
୬ । ଉ. ପ୍ରା. ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଶିକ୍ଷା		ଟ ୦
୭ । ପିଲାଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଶିକ୍ଷା		ଟ ୦
୮ । ସ୍ୱର୍ଗତ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା—	(ଜୀବନୀ)	ଟ ୦
୯ । ନାରୀରତ୍ନ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ	(,,)	ଟ
୧୦ । ମହାପୁରୁଷ ପିଟର	(,,)	ଟ
୧୧ । ଡାକ୍ତର ଲିଭିଂଷ୍ଟୋନ	(,,)	ଟ
୧୨ । ମେଲେରିଆ	(ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବିଜ୍ଞାନ)	ଟ
୧୩ । କୁଷ୍ଠରୋଗ	(,,)	ଟ ୦
୧୪ । ପାନ	(ଓଡ଼ିଶାର କଳଙ୍କ)	ଟ ୦
୧୫ । ଧୂଆଁପତ୍ର	(,,)	ଟ
୧୬ । ଅଫିମ	(,,)	ଟ

ସବୁପୁସ୍ତକରୁ ଏକସେଟ୍ ନେଲେ ଟଙ୍କାରେ ଚାରିଅଣା କମିସନ ମି

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ—ସାରସ୍ୱତ ଭଣ୍ଡାର, ପୋ. ବୃନ୍ଦାବନଚୌକ, କ

ପୁରୀ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ବଡ଼ ବହିଦୋକାନରେ ମଧ୍ୟ ମିଳେ

ଆଦର୍ଶ ଜୀବନୀମାଳା ... ...

ନାରୀ କବି
ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ

ମୂଲ୍ୟ—ଛଅ ଅଣା ।

ଲେଖକ ଓ ପ୍ରକାଶକ
ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ
୧୯୫୮

KEDARANATH GAVESHANA
PRATISTHAN
Bhubaneswar
LIBRARY
ACC. No.
Estd-1983
R No. 231-69/

ନାରୀକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

ଉପହାର

ଏଇ ଯୁଗର ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକାର

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀଙ୍କ

କରକମଳେଷୁ

ଦେବି,

ଆମ ଦେଶର ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସୀମାନେ ଯେପରି ଗଙ୍ଗା ଜଳକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଉପରକୁ ଉଠାଇ, ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ କରି ସେଇ ଗଙ୍ଗାସ୍ରୋତରେ ଢାଳିବାଦ୍ୱାରା "ପୁଣ୍ୟ" ଲାଭ କରିବା ଆଶା କରନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେଇପରି ମୁଁ ତୁମର ଗତ ୫୫ ବର୍ଷର ଜୀବନୀ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏଇ ପୁସ୍ତକ ଆକାରରେ ଛାପି ଆଜି ତୁମ ହାତରେ ପୁଣି ତାହାକୁ "ଉପହାର" ଦେଉଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ମୋର ଅବଶ୍ୟ କୌଣସି "ପୁଣ୍ୟ" ଲାଭ କରିବା ଆଶା ନାହିଁ, କେବଳ ତୁମେ । ସରଳହୃଦୟରେ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ମୋ ପରିଶ୍ରମର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର ହୋଇଛି ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ।

...କ ଥର କହିଥିଲ ଯେ, ତୁମ୍ଭ ଜୀବ-
...ରେ ଏପରି ଖଣ୍ଡିଏ ଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକ-ଆକାରରେ
...ଶା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ପୁରୁଷମାନେ ସ୍ୱାର୍ଥପର
...ଓ ଧର୍ମନାମରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେପରି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଉନ୍ନତିର ମାର୍ଗରୁ ବଞ୍ଚିତ କରନ୍ତି, ସେ ଦୃଷ୍ଟିରେ କୌଣସି ପୁରୁଷ ତୁମ୍ଭର ଜୀବନୀ ଲେଖିବାକୁ ସ୍ୱତଃ ଇଚ୍ଛୁକ ହେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ତୁମ୍ଭର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଆଜି ଏଇ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶଦ୍ୱାରା ତୁମ୍ଭର ପୂର୍ବବିଶ୍ୱାସ କେତେ ଦୂର ବଦଳିଛି, ତା ସ୍ଥିର କରିବେ ।

ଦେବି, କୌଣସି ସ୍କୁଲକଲେଜରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ ନ କରି ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଅତି ଅଳ୍ପ ବୟସରୁ ଯେପରି ଯତ୍ନ କରିଥିଲ ଏବଂ ଏଥିଯୋଗୁଁ ନିଜର ସମାଜ, ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ଅଳ୍ପ କେତେ ଜଣ ପୃଷ୍ଠପୋଷକମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେପରି ଅପମାନ, ଲାଞ୍ଛନା ଓ ଅସହ୍ୟ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିଛ, ସେ ସବୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା ପାଇଁ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରକୃତ ଲୋକ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ କହିପାରେ । ତା ନ ହେଲେ ତୁମ୍ଭ ପରି ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ନାରୀଲେଖିକାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦିନୁ ଦିନ ଏପରି ଶୋଚନୀୟ ହୁଅନ୍ତା କାହିଁକି ?

ଦେବି, ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏକାଧିକ ଥର କହିଛି ଯେ, ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆମାନେ "ପ୍ରତିଭା-ପୂଜା" କରି

ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ତା ନ ହେଲେ ଅ...
ଗୋପବନ୍ଧୁ' ଏବଂ 'କର୍ମବୀର ମଧୁବାବୁ'ଙ୍କୁ ପା...
କାହିଁ ବଙ୍ଗୀୟ, କାହିଁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବୀରମାନଙ୍କ...
କରିବାକୁ ମନ ବଳାନ୍ତେ । ଜଣେ ରାମମୋହନ ଏବଂ ...
ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଶତବାର୍ଷିକ ପୂଜା ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ପୁର-ପଲ୍ଲୀରେ ହୋଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପଞ୍ଜିକାର ପଠାଣି ସାମନ୍ତ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ-ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କର ଶତବାର୍ଷିକ ସ୍ମୃତିପୂଜା କେତେ ଜଣ ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆ ପାଳନ୍ତି ? ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆ ନିଜର ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କୁ ମନେ ରଖି ନାହିଁ, ସେ ପ୍ରକୃତରେ "ବୀରପୂଜା" ବା ପ୍ରତିଭାପୂଜା କରି ଜାଣେ ବୋଲି କିଏ କହିବ ?

ଦେଖ, ତୁମ୍ଭେ ସାଇତି ରଖିଥିବା ଶତାଧିକ ପତ୍ର ପାଠ କରି ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରୁଛି ଯେ, ଆଜିକାଲିର ଶିକ୍ଷିତ ବାବୁ ଓ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା କବିବର ରାଧାନାଥ, ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ, ସରସ୍ୱତୀ ଫକୀରମୋହନ ଏବଂ ଗଙ୍ଗାଧର, ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନ, ବିଦ୍ୟା-ରତ୍ନ ଓ ଚିନ୍ତାମଣି ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଶାର କବିଶ୍ରେଷ୍ଠମାନେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଦିଗରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହ ଓ ସହାନୁଭୂତି ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, କେବଳ ସେଇ-ମାନଙ୍କଠାରୁ ସଦୁପଦେଶ ଲଭ କରି ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ସହସ୍ରାଧିକ

...ଣି ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାର ପୁଷ୍ଟି
...ମ୍ଭ ପରି ଓଡ଼ିଶାର ଆଉ କେତେ ଜଣ ଲେଖକ-
...ୀଙ୍କ କବିଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ସାହବାଣୀ ପାଇ-
...ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ !

ଦେବ, ତୁମ୍ଭ ରଚିତ ଶତ ଶତ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ଲେଖା ମୁଁ ଦେଖିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖା ପାଠ କଲେ ହୃଦୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଭାବ ବା ସ୍ପନ୍ଦନ ଜାତ ହୁଏ । ଅଧିକାଂଶ ଲେଖାରେ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ହୃଦୟର ବେଦନା ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛ । କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦର କରିବା ଭଳି ମହତ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ତୁମ୍ଭ ଜନ୍ମଭୂମି ଓଡ଼ିଶାରେ ନ ଥିବାରୁ ତୁମ୍ଭେ ଅତି ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଛ, ମାତ୍ର ଏପରି ଦୁଃଖ ବା ଅଭିମାନ କରିବା ତୁମ୍ଭ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ମୁଁ କହିପାରେ । ଗୋଟିଏ ଲେଖାରେ ତୁମ୍ଭେ ନିଜେ ଲେଖିଛ—

"କେତେ କେତେ ମହାକବି ଜୀବନ-କ୍ଷେତ୍ରରେ
ଭୋଗିଛନ୍ତି ନାନା କଷ୍ଟ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟାକ୍ଷରେ,
ଜୀବିତ କାଳରେ ତାଙ୍କୁ କିଏ ପଚାରୁଛି ?
ମୃତ୍ୟୁ ଅନ୍ତେ କିଏ ଅବା ତାଙ୍କୁ ନ ସ୍ମରୁଛି ?"

[ନିବେଦନ]

ଏପରି ସ୍ଥଳେ ତୁମ୍ଭର ...
କରି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି କିମ୍ବା ତୁମ୍ଭ ଜୀବ...
ଗ୍ରନ୍ଥାକାରରେ ଛାପା ହେଲା ନାହିଁ ବୋଲି ଚିନ୍ତି
ଦୁଃଖ କରିବା ଦରକାର କଅଣ ?

ଦେବ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘଟିଥିବା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବାଧାବିଘ୍ନକୁ ହେୟ ଜ୍ଞାନ କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରରେ ତୁମ୍ଭେ ଯେପରି କେତେକ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ରଖିଯାଇଛ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଉତ୍କଟ ଅର୍ଥାଭାବସତ୍ତ୍ୱେ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚ ଡିଗ୍ରୀ ଲାଭ କରିବା ଦିଗରେ ଯତ୍ନ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ ପରିବାରଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକୃତ ଆଦର୍ଶ ରଖି-ଯାଇଅଛ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିନ ଆସୁଛି, ଏଇ ଶିକ୍ଷିତ ସନ୍ତାନ-ମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ତୁମ୍ଭର ସବୁ ଦୁଃଖ ଅଚିରେ ଦୂର ହେବ ଏବଂ ତୁମ୍ଭେ ସେମାନଙ୍କର ସମୋନ୍ନତିରେ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଜୀବନର ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ସାହିତ୍ୟ-ରତ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଶ ପାଇଁ ଦାନ କରି ଯିବ—ଏହାହିଁ ମୋର ଆନ୍ତରିକ ଅନୁରୋଧ ।

ଦେବ, ଦୀର୍ଘ ୩୦।୩୫ ବର୍ଷ ହେଲା ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ସମସ୍ତ ବାଧାବିଘ୍ନକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ତୁମ୍ଭେ ଯେପରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ଲେଖିଯାଇଛ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିଲେ ଯେ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟିକ ଗର୍ବ କରିବା କଥା;

... ସାହିତ୍ୟର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ, ତୁମ୍ଭ
... ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନାଦୃତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ! ଯେ
...ର ବିଶ୍ୱାସ, ଆଜି ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ପୂର୍ବ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଭଙ୍ଗ
ଯେପରି ଏଇ ଜୀବନୀ ଲେଖିପାରୁଛି, ଠିକ୍ ସେଇପରି
କୌଣସି ହୃଦୟବାନ୍ ନୀରବ ସାହିତ୍ୟସେବୀ ତୁମ୍ଭର
ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ତତ୍ପର ହେବେ । ସେ ଦିନ
ଅଚିରେ ଆସିବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ।

କାକଟପୁର (ପୁରୀ)
୨୫।୧।୧୯୩୭

ତୁମ୍ଭର
ଗୁଣମୁଗ୍ଧ
ରାଧାଚରଣ

କେତୋଟି କଥା

ମୁଁ ଦେଖିଥିବା ଏବଂ ଜାଣିଥିବା କେତେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଜୀବନୀ ସଂଗ୍ରହ କରି ଗୋଟିଏ "ଆଦର୍ଶ ଜୀବନ ମାଳା" ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବହୁଦିନରୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲି । ସେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଏଇ ମାଳାର ପ୍ରଥମ ଗ୍ରନ୍ଥ "ସ୍ୱର୍ଗତ ଶ୍ରୀ ବଜମଦେବ ବର୍ମା" ଏଥିପୂର୍ବରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ 'ନାୟିକା ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା'ଙ୍କ ଜୀବନୀ ପ୍ରକାଶ କରିଛି ।

ଓଡ଼ିଶା ଜଳବାୟୁରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଯେଉଁମାନେ କେତେକ ମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ନିଜର ଜୀବନକୁ ଆଦର୍ଶ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଯେ କୌଣସି ଲୋକର ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାନୀୟ ହେବା ସମ୍ଭବ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଜୀବନୀ ସମାଲୋଚନା କରିବା ଭାର କେବଳ ପାଠକ ପାଠିକାମାନଙ୍କ ହାତରେ ରହୁଛି ।

ଏଇ ଜୀବନୀ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ନାୟିକାଙ୍କୁ ବହୁବାର ବ୍ୟସ୍ତ କରିଛି—ତାହାଙ୍କର ଅସଂଖ୍ୟ କାଗଜପତ୍ର ବଡା ଅଣ୍ଡାଳ ତହିଁରୁ ମୋର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅଂଶ ସବୁ ଗୋଟାଇଛି । ବହୁବାର ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଇ ତହିଁର ଉତ୍ତର ପାଇଛି । ଏକାଧିକ ଥର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ତହିଁର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ପରିବର୍ଦ୍ଧନ କରାଇଛି । ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପ୍ରେସକୁ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଏଥିର ସମୁଦାୟ ଅଂଶ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅନୁକୂଳ ମତ ପାଇଛି ।

ରୁଗ୍‌ଣ ପ୍ରବାସରେ ମୋର ଶିକ୍ଷାଦାତା ମୋତେ ଏତେ ସୁବିଧା ... ପର୍ଯ୍ୟାଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞ ।

[illegible] ଜୀବନୀରେ ଓଡ଼ିଶାର ଏକାଧିକ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ଲେଖା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ନାୟିକାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସତ୍ୟ ହେଲେହେଁ ସେଇ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତି ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ ହେବା ସମ୍ଭବ; କିନ୍ତୁ, ଯେ କୌଣସି ଜୀବନୀ ଲେଖିବା ସମୟରେ ସତ୍ୟ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖି ନିଜର ନିରପେକ୍ଷ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାହିଁ ଲେଖକର ଉଚିତ । ଆଜି ନ ହେଲେ ଶହେ ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ଏ ସବୁ ସତ୍ୟ ଘଟଣା ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ସମ୍ଭବ । ଏଇ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୁଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମାତ୍ର ପାଳନ କରିଛି । ଏହା ପ୍ରକାଶ କରିବାଦ୍ୱାରା କାହାର ମନରେ କୌଣସି କଷ୍ଟ ଦେବା କିମ୍ବା କାହାର ନିନ୍ଦା ରଟନା କରିବା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଲେଖକ—

ବିଷୟ

୧ । ପରିଚୟ
୨ । ବଂଶାବଳୀ
୩ । ଜନ୍ମ
୪ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା
୫ । ଶିକ୍ଷା ୨
୬ । ବିବାହ ୮
୭ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ୧୦
୮ । ବଡଖେମୁଣ୍ଡିର ଅନୁଭୂତି ୧୩
୯ । ବ୍ରହ୍ମପୁରର ଅନୁଭୂତି ୩୭
୧୦ । ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ଅନୁଭୂତି ୪୫
୧୧ । ବିଶାଖପାଟଣାର ଅନୁଭୂତି ୬୬
୧୨ । ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ୯୫
୧୩ । ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ୯୮
୧୪ । ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀ ୧୦୦
୧୫ । ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ୧୧୦
୧୬ । ପୁସ୍ତକପରିଚୟ ୧୧୮
୧୭ । ଉତ୍କଳରେ ନାୟକଙ୍କ ସ୍ଥାନ ୧୨୫
୧୮ । ନାୟକଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ର ୧୨୭

—ଃ✻ଃ—

ଛାପା ଭୁଲ

"୩୩ ପୃଷ୍ଠାର ତୃତୀୟ ପାରା—" ଠାରୁ—ପ୍ରଥମ ପାରଳା-ଖେମୁଣ୍ଡି ଯିବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ୩୭ ପୃଷ୍ଠାର ଶେଷ ସୁଦ୍ଧା ଥିବା ବିଷୟଗୁଡିକ ୪୪ ପୃଷ୍ଠା ଶେଷରେ ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ ।

ନାରୀକବି
ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

ପରିଚୟ

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀକବି ଅଟନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେପରି ଉଲ୍ଲେଖ-ଯୋଗ୍ୟ ନାରୀ ଲେଖିକା କେହି ନ ଥିବାରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁହିଁ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀକବି କୁହାଯାଇପାରେ ।

କଥାରେ ଅଛି, "ଗାଁ ଝିଅ ସିଂଘାଣିନାକୀ"—ଆମ ଦେଶର ପୁଅମାନେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଉଚ୍ଚ ଡିଗ୍ରୀ ପାଇ ସୁଦ୍ଧା କେହି ହେଲେ ଆଦର୍ଶ ଲେଖକ ହେବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଆମ ଓଡ଼ିଆ ଘରର ଜଣେ ଭୁଆସୁଣୀ ବୋହୂ ଅତି ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ସରଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ଲେଖି ଏବଂ କେତେ ଖଣ୍ଡ ସରଳ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କରି "ନାରୀକବି" ହୋଇପାରିବ, ଏ କଥା କେହି ହେଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷିତ ବାବୁମାନେ କହନ୍ତି, "ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଦର୍ଶ ଲେଖିକା କିଏ ଅଛି ? ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିଜ ନାମ ପ୍ରକାଶ କରି କୌଣସି ପ୍ରବନ୍ଧ

ବା କବିତା ଲେଖନ୍ତି, ସେମାନେ କେବଳ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇ ନିଜର ବାହାଦୁର ଦେଖାନ୍ତି–"ଇତ୍ୟାଦି ! କିନ୍ତୁ ଆଉ ଟିକିଏ ଭିତରକୁ ଖୋଜି ଦେଖିଲେ ଏ ଦେଶର କୁଳବଧୂମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକାଧିକ ସୁଲେଖିକା ଥିବାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଜାଣିହେବ । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ କୌଣସି ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ପଢ଼ି ଉଚ୍ଚ ଡିଗ୍ରୀ ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ଏ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିଜର ସୃଜନୀଶକ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଗାଢ଼ ଅଧ୍ୟବସାୟଦ୍ୱାରା କିପରି ଅତି ସୁନ୍ଦର ଓ ସରଳ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିପାରନ୍ତି, ତାହା ଦେଖିଲେ ବାସ୍ତବରେ ବିସ୍ମିତ ହେବାକୁ ହୁଏ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଶ୍ରେଣୀର ନାରୀକବି-ମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ନାହୁଁ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ଏକାଧିକ ନାରୀକବି ବଣର ମାଳତୀ ପରି ବଣେ ଫୁଟି ଝଡ଼ୁଛନ୍ତି !

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଠିକ୍ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଜଣେ ନାରୀକବି ଅଟନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ କରଣ ଘରର ଝିଅ । ସେହି ଜାତିର ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସେ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି । ତାହାଙ୍କର ଘର ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ । ଜୀବନର ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ସମୟ ସେ ସେହି ଜିଲାର କେତୋଟି ରାଜଧାନୀରେ ଅତି ଦୁଃଖକଷ୍ଟରେ କଟାଇ-ଥିଲେ । ଏହି ଅଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଶତ ଶତ କବିତା ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ଅତି ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସେହିପରି ଅପ୍ରକାଶିତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିରହିଛି । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଏକାଧିକ ରାଜା, ଧନୀ, ପଣ୍ଡିତ ଓ ସଂପାଦକ ନାରୀକବିଙ୍କୁ ବାକ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅତି ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ସେପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜର ସତ୍ୟରକ୍ଷା କରିପାରି ନାହାନ୍ତି !

ଗଞ୍ଜାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ସେହି ଜାଗର କେତେକ ଗାଉଁଗାମୀରେ କେତେ କାଳ କଟାଇବା ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଗତ ୧୮ । ୧୯ ବର୍ଷ ହେଲ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ବଣାଗପାଟଣା ସହରରେ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ଓ ପୁତ୍ରକନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଧରି ବାସ କରୁଥିଲେ। ଆଜୀବନ ଅର୍ଥାଭାବ, ଅସହାୟ ଓ ବନ୍ଧୁମିତ୍ରମାନଙ୍କ ସହାନୁଭୂତିରୁ ବଞ୍ଚିତା ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଖାଣ୍ଟି ତେଲୁଗୁ ଦେଶରେ ରହି ସୁଦ୍ଧା ନିଜର ଜାତୀୟତା ରକ୍ଷା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ଫୁରସତ ସମୟରେ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଦିଗରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଯେପରି ମନଧ୍ୟାନ ଦେଇଛନ୍ତି, ତା ଦେଖିଲେ ବିସ୍ମିତ ହେବାକୁ ହୁଏ । ନିତାନ୍ତ ଅଭାବ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଜାତୀୟ ରୀତିନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ହରାଇ ଏବଂ ପଡ଼ୋଶୀ ଜାତି ସଙ୍ଗେ ମିଶିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ସେପରି ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏହାଙ୍କ ଜୀବନରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷା କରିପାରନ୍ତି, ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନୀ ସଂକ୍ଷେପ ଭାବରେ ଏହି ପୁସ୍ତକର ଅନ୍ୟ ଅଧ୍ୟାୟଗୁଡ଼ିକରେ ଲେଖିଅଛି । ଏହାକୁ ପାଠକରି କୌଣସି ପାଠକ-ପାଠିକା ନାରୀକବିଙ୍କ ଜୀବନୀରୁ କିଛି ଶିକ୍ଷା କରିଥିବାର ଶୁଣିଲେ ସୁଖୀ ହେବି ।

ଏହି ଲେଖାରେ ଓଡ଼ିଶାର କେତୋଟି ସ୍ଥାନପରିବାରଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାରୀକବିଙ୍କର ମତାମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଏହା ନାରୀକବିଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନ ଲେଖା । ଛାପାହେବା ପୂର୍ବରୁ ନାରୀକବି ନିଜେ ଏସବୁ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦେଖି ନିଜର ଅନୁକୂଳ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏସବୁ ଲେଖାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକ୍ଷେପ ବା ନିନ୍ଦା କରିବା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ବଂଶାବଳୀ

ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ (ମୁ.-ଗଞ୍ଜାମ, ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୁର) — ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ (ମୁ.-ଗଞ୍ଜାମ, ଚିକିଟି)

ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ + ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

ମନୋରମା — ମନମୋହନ — ପ୍ରେମଲତା

ଜନ୍ମ

୧୮୮୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ମେ ମାସ ୨୫ ତାରିଖ ଦିନ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଚିକିଟି ରାଜଧାନୀର ଗୋଟିଏ କରଣ ପରିବାରରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କର ନାମ ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏବଂ ମାତାଙ୍କ ନାମ ସୁଭଦ୍ରା ଦେବୀ ।

ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ଜଣେ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଲୋକ ଥିଲେ । ସେ ଅତି ଚରିତ୍ରବାନ୍, ସହିଷ୍ଣୁ, ପରୋପକାରୀ ଏବଂ ଦେବବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତି ଭକ୍ତିପରାୟଣ ଥିଲେ । ବିଶେଷ କିଛି ଶିକ୍ଷା ପାଇ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ନିଜର ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ଓ ବୁଦ୍ଧିବଳରେ ଚିକିଟି ତାଲୁକାର କଳବାଡ଼ ଗ୍ରାମର ଜମିଦାରୀ-କରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସେହି ବୃତ୍ତି ଉପାର୍ଜନରେ ନିଜ ପରିବାରକୁ ନେଇ ବେଶ୍ ଚଳି ଯାଉଥିଲେ । ମାତା ସୁଭଦ୍ରାଦେବୀ ନିରକ୍ଷର ଥିଲେ । ତଥାପି ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ଓ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଟଳ ଭକ୍ତି ଦେଖାଇବା ପାଇଁ

ଏବଂ ନିଜ ଗୃହର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଚାରୁରୂପେ କରି ଆଦର୍ଶ ଗୃହିଣୀ ହେବା ପାଇଁ ତାହାଙ୍କର ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା ।

ଏପରି ଆଦର୍ଶ ପିତାମାତାଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ଜଣେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ଦୁଇଜଣ କନିଷ୍ଠ ଭାଇ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସାନ ଭଉଣୀ ଥିଲେ । ଏତେ ଗୁଡିଏ ସନ୍ତାନ-ସନ୍ତତିଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ତାହାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଭଦ୍ରା ଦେବୀ ସୁଖଦୁଃଖରେ ଚଳିଯାଉଥିଲେ । ଗରିବ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ନୀତି ଥିଲା—

"ଯେତେ ଦୁଃଖ ମୋର, ଯାଏ ମୁ ପାସୋରି
ପୁଅ, ଝିଅ ଦୁହିତାଙ୍କୁ, ଦେଖିଲେ ଯାଇ-ବାଇଧନ ରେ !"

ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଜଣେ ବଡ ଭାଇ ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ନାମ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ । ସେ ନିଃସନ୍ତାନ ଥିଲେ । ସେହି କାରଣରୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଓ ତାହାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇଙ୍କୁ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ପୋଷିଥିଲେ । ଏହି ପୋଷ୍ୟ ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଆଦର ଓ ସ୍ନେହ ପାଇ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଅତି ବାଲ୍ୟରୁ ବେଶ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଖକର ଜୀବନ କାଟିଥିଲେ !

ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା

ବାଲ୍ୟ ଜୀବନରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜ ପିତାମାତାଙ୍କର ଗଣ୍ଠିଧନ ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ପିତା ଓ ମାତାଙ୍କର ଆଦର ଏବଂ ସ୍ନେହ ଅସୀମ ଥିଲା । ନିଜର ପିତାମାତା ଓ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ଦେଖାଇବା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଆଜ୍ଞାପାଳନ କରିବା ପ୍ରଭୃତି କେତୋଟି ସଦ୍‌ଗୁଣ ଅତି ପିଲା ଦିନରୁ ସେ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।

ଏହି କେତେକ ସଦ୍‌ଗୁଣ ନେଇ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦରର ପାତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଅତି ଛୋଟ ବୟସରେ ସାଧାରଣ ପିଲମାନେ ଯେପରି ଖେଳକୌତୁକରେ ନିଜର ସମୟ କଟାନ୍ତି ଏବଂ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଜର ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାରେ ତ୍ରୁଟି କରନ୍ତି,ସେପରି କୌଣସି ଦୋଷ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କଠାରେ ନ ଥିଲା । ପିତାମାତା ଓ ଗୁରୁଜନଙ୍କର ସେବା କରିବା ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସେ ଏହି ବାଲ୍ୟ କାଳରୁ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ !

—*—

ଶିକ୍ଷା

ସେକାଳର ଚକାଠୀଗଡରେ କୌଣସି ସର୍କାରୀ ସ୍କୁଲ ନ ଥିଲା । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପିତା ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ ସ୍ଥାନୀୟ ରାଜାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ ଥିଲେ । ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ନିଜ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଚାଟଶାଳୀ ସ୍ଥାପନ କରି ସେଥିରେ ନିଜ ଗ୍ରାମର କେତୋଟି ବାଳକ ଓ ବାଳିକାଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ ଏବଂ ଗଣିତ ପ୍ରଭୃତି ପଢାଉଥିଲେ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜର ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ବୟସରେ ଏହି ଚାଟଶାଳୀରେ ଖଡି ଛୁଇଁ ଥିଲେ । ଖଡିଛୁଆଁ ପରେ ସେ ପ୍ରାୟ ନ ବର୍ଷ ବୟସ ଯାଏ ଏହି ଚାଟଶାଳୀରେ ରହି ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ,ବର୍ଣ୍ଣ ପରିଚୟ ଏବଂ ଗଣିତ ପ୍ରଭୃତି ଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ନ ବର୍ଷ ବୟସ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାଙ୍କର ପାଠପଢ଼ା ଶେଷ ହେଲା ! ଏହି ପାଠ ପଢ଼ା ଶେଷହେବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା ।

ସେହି ବର୍ଷର ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ସ୍କୁଲ ବିଭାଗୀୟ ଇନସ୍ପେକ୍ଟର ମହୋଦୟ ଏହି ଚାଟଶାଳୀ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ ।

ତାହାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଗୃହଶାଳୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧି ଠିକ ସମୟରେ ଆସିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ମଧ୍ୟ ନିଜର ଭଲ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୃହଶାଳୀକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ତାହାଙ୍କ ନିଜ ପିତା ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ସେଠାକୁ ଯିବାପାଇଁ ମନା କଲେ । ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ତେତେ ମରହଟ୍ଟୀ ଲୋକ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାଳିକା ଶିକ୍ଷା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ତୀବ୍ର ମତ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ନିଜର ଝିଅ ଗୃହଶାଳରେ ପଢ଼ିବା ସେ ଆଦୌ ପସନ୍ଦ କରୁ ନ ଥିଲେ । ବିଶେଷତଃ ଜଣେ ସ୍କୁଲ୍ ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍‌ଟରଙ୍କ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ପରୀକ୍ଷା ଦେବ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ନିଜର ନାମକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବ, ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ତାହାଙ୍କୁ ଅସହ୍ୟ ବୋଧହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଗୃହଶାଳକୁ ଯିବାପାଇଁ ମନା କଲେ । ଏତିକିରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ପାଠପଢ଼ା ଶେଷ ହେଲା ! ସେ ଦିନରୁ ସେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ନ ଥିଲେ ।

ଗୃହଶାଳୀରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ପାଠପଢ଼ା ପ୍ରତି କିପରି ଆଗ୍ରହ ଥିଲା, ସେ କଥା ତାହାଙ୍କର ଦୈନିକ ହାଜିରିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜାଣିହୁଏ । ସେ କାଳରେ ଗୃହଶାଳୀ ପିଲାଙ୍କୁ "ଶୂନଦିଆ" ପ୍ରଥା ଥିଲା । ପ୍ରତିଦିନ ଯେଉଁ ପିଲା ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଆଗରେ ଆସିବ, ଶିକ୍ଷକ ତାର ହାତ ନେଉଟରେ ବେତମୂନରେ ଗୋଟିଏ 'ଶୂନ ମୁଣ୍ଡଳା' କାଟି ଦିଅନ୍ତି । ପରେ ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଆସନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଏକ, ଦୁଇ, ତିନି ଏହିପରି ବେତ ମାଡ଼ ଦିଅନ୍ତି ! ଏହି ନିୟମରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ପ୍ରତିଦିନ କେବଳ 'ଶୂନ' ପାଉଥିଲେ ଏବଂ ଏଥିଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଥମିକ ପାଠ ପଢ଼ା ପ୍ରତି ତାହାଙ୍କର କିପରି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା, ତାହା ବେଶ୍ ଜାଣି ହୁଏ ।

ଗୃହଶାଳୀ ଛାଡ଼ିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ପାଠ ପଢ଼ା ଶେଷ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ନିଜ ପାଳିତ ପିତାଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ସେ ଘରେ ବସି ଅସଂଖ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ପଢ଼ିଥିବା ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତ, ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ଓ ଚୈତନ୍ୟ ଚରିତାମୃତ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଧାନ ଅଟେ । ଏହି ବିଭିନ୍ନ ପୌରାଣିକ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ପ୍ରତିଦିନ ହସ୍ତାକ୍ଷର ଲେଖୁଥିଲେ ଏବଂ ବୟସ୍କ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ନୀତିକଥା ଓ ଈଶ୍ୱର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣୁଥିଲେ । ଅତି କୋମଳ ବୟସରେ ଲାଭ କରିଥିବା ଏହି ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶିକ୍ଷାହିଁ ଆଜି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଆଦର୍ଶ ଗୃହିଣୀ ହେବାପାଇଁ ସୁବିଧା ଦେଇଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ ।

ବିବାହ

୧୯୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ମେ ମାସରେ, ପ୍ରାୟ ୧୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲାର ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୁର-ନିବାସୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜାଙ୍କର ଜଣେ ଅଧୀନସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ସେ ସମୟରେ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ଏବଂ ଚିକିଟି ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ମନାନ୍ତର ଚାଲିଥିଲା । ଏହି ମନାନ୍ତର ଯୋଗୁଁ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟବାସୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାଧାରଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା କିମ୍ବା ସାମାଜିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟବେଳେ ବିଶେଷ ଅସୁବିଧା ପାଉଥିଲେ । ଠିକ୍

ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ଏହି ବିବାହ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ଦିଗରୁ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିର ରାଜା ଓ ତାଙ୍କର ପାର୍ଶ୍ୱଚରମାନେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦିଗରୁ ଟିକାଲିର ରାଜା ଏବଂ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ଅନେକ ବାଧା ଘଟାଇ-ଥିଲେ । ଏହି ବିବାହ ପାଇଁ ଯେଉଁ ସବାରୀ, ବେହେରା, ବାଦ୍ୟକାର ଓ ଶଙ୍ଖୁଆ ପ୍ରଭୃତି ନିଶାଣ ଦରକାର ଥିଲା, ତାହା ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କୁ ମିଳି ନ ଥିଲା । ଏ ଦୁଇ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ଓ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ ଏପରି ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରିଥିବାରୁ ବର ଓ କନ୍ୟାପକ୍ଷର ଲୋକମାନେ ଏକମେଣ୍ଟ ହୋଇ ସେ ଦୁଇ ରାଜ୍ୟର ସୀମାନ୍ତରେ ଥିବା ଏକ ଛୋଟ ପଲ୍ଲୀ—ଇଡାର ଗ୍ରାମରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ନିଶାଣ ପ୍ରଭୃତି ନ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ଏମାନଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଇଥିଲେ ! ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି ପାଇଁ, ବିଶେଷତଃ ଟିକିଆ ଓ କାନକୁହାଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ରାଜାମାନେ ନିଜର ଅଧୀନସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କିପରି କୁବ୍ୟବହାର କରିପାରନ୍ତି, ତାହା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଏହି ବିବାହ ଦିନର ଘଟଣାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜାଣିହୁଏ ! ସେ ଯାହା ହେଉ, ବିବାହ ସମୟରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗୁରୁତର ବିପଦ ଘଟି ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ବିବାହ ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହ ପୁଣି ସେହି ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜଧାନୀରେ ରହିବାରୁ ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅସଂଖ୍ୟ ବିପଦରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ସେ ସବୁ ବିଷୟ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଜୀବନୀ ଆଲୋଚନା କଲା ସମୟରେ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ତା ନ ହେଲେ ଏହି ଜୀବନୀ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ସମ୍ଭବ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଠାରେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପରିଚୟ ଦିଆଯିବ ।

୧୮୬୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲାର ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୁର ଗ୍ରାମରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ନାମ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ । ପିଲାଦିନରେ ଶ୍ରୀରାମ ନିଜ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କରି ପରେ ଯଥାକ୍ରମେ ରସଲକୋଣ୍ଡା ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ରହି ମାଟ୍ରିକ ଶ୍ରେଣୀଯାଏ ଓଡ଼ିଆ ଏବଂ ଇଂରେଜୀ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଛାତ୍ରଜୀବନରେ ତାହାଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଅତି ଶୋଚନୀୟ ଥିଲା । ନିଜର ପିତା କୌଣସି ରୋଜଗାର କରୁ ନ ଥିଲେ । କେବଳ ଜଣେ ଦାତାଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ଘଟିଥିଲା । ମାଟ୍ରିକ ଶେଷ କରି ଅର୍ଥାଭାବରୁ ସେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଯତ୍ନ ନ କରି ଗଞ୍ଜାମ ଛତ୍ରପୁର ଜିଲା ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର ଅଫିସରେ ମାସିକ ଟ ୧୫ ୲ ବେତନରେ ସ୍ଥାୟୀ କିରାଣୀ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ପରେ ଜିଲା କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଆଦେଶ-ମତେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ସେ କାଳର "କୋର୍ଟ ଅଫ୍ ୱାର୍ଡ଼ସ" (Court of Wards) ଅଧୀନରେ ଥିବା ନାବାଳକ ରାଜପୁତ୍ର-ମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ରାଜପୁତ୍ର-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିର ଭୂତପୂର୍ବ ରାଜା କୃପାମୟ ଦେବ ଜଣେ ଥିଲେ । ଶିକ୍ଷକ ହେବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଏବଂ କୃପାମୟ ଦେବଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଠତା ଜନ୍ମିଥିଲା । ଏହି କାରଣରୁ କୃପାମୟ ଦେବ ନିଜର ରାଜଗାଦି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ମାସିକ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ବେତନ ଦେଇ ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ରେଭିନ୍ୟୁ ଇନସ୍ପେକ୍ଟର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ମାସିକ ଦରମା ବ୍ୟତୀତ ନିଜ ରହିବା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡିଏ ଘର ଏବଂ ବାର୍ଷିକ ଚଳିବା ଭଳି ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ସେଇ ରାଜା ଦେଇଥିଲେ ।

ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ଏ ସବୁ ସୁବିଧା ପାଇ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ପୂର୍ବ ସରକାର କାର୍ଯ୍ୟ ଛାଡ଼ି ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜଧାନୀ ଦିଗ-ପହଣ୍ଡିରେ ଯାଇ ରହିଲେ । ସେଠାରେ ରହିବାର ଅଳ୍ପ କେତେକ ସମୟ ପରେ ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହି ବିବାହ ସମୟରେ କୃପାମୟ ଦେବ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ କି କି ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇଥିଲେ, ସେ କଥା ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟରେ କୁହା-ଯାଇଛି । ସମସ୍ତ ବାହ୍ୟ ସୁବିଧା କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ କୃପାମୟ ଦେବଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ କୃପା ଅଭାବରୁ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହି ବିବାହ ପରେ ଆହୁରି ଅନେକ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ସବୁ ବିଷୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିସ୍ତୃତରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବ ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଶ୍ରୀରାମ ଜଣେ ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ, ନିର୍ଭୀକ, ଆଧୁନିକ ସମାଜର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଭାବ ବିରୋଧୀ—କାହାକୁ ଅଯଥା ଖୁସାମତ କରିବା କିମ୍ବା କାହାଠାରୁ ଖୁସାମତ ପାଇବା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାହାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ଏ ଜଗତରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପୁରୁଷ ଏକ ଅଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଟନ୍ତି । କୌଣସି ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପୁରୁଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚନୀଚ ଭେଦାଭେଦ ରହିବା

ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଘରର ଭୁଆସୁଣୀ ବୋହୂମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶାଶୁ ଓ ନଣନ୍ଦମାନଙ୍କର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ବ୍ୟବହାର ଓ ଦମନ ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ସର୍ବଦା ମତ ଦିଅନ୍ତି । ପୁରୁଷଙ୍କ ପରି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯାଉ, ସେମାନେ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ମତ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ—ତଦ୍ୱାରା ଯେ କୌଣସି ଜାତିର ସାମାଜିକ ଜୀବନ ପ୍ରକୃତରେ ଉନ୍ନତ ହେବା ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି । ଏ ନୈତିକ ନୀତି ସେ ସର୍ବଦା ପ୍ରଚାର କରନ୍ତି ଏବଂ ନିଜେ ପାଳନ କରନ୍ତି । ଏପରି ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବ ଥିବାରୁ ସେ ବିବାହ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ସେହି ଆଦର୍ଶରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ଆଜି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଏବଂ ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଏପରି ଉନ୍ନତି ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି କହିପାରୁଁ । ଅବଶ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ, ବିଶେଷତଃ ତରୁଣ ସମାଜ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ଏସବୁ ସ୍ତ୍ରୀ-ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ତେତେ ପସନ୍ଦ କରୁ ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ଏହି ପରିବାରକୁ ଏକାଧିକ ସ୍ଥଳରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ସାମାଜିକ ଚକ୍ରାନ୍ତ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଅନେକ ଭର୍ତ୍ସନା ଓ ଅପବାଦ ମଧ୍ୟ ପାଇଥିଲେ; ତଥାପି ଯାହାର ମନ ଯେତେ, ତାହାର ଆଦର୍ଶ ତେତେ, ଏହି ନୀତିରେ ଶ୍ରୀରାମ କିମ୍ବା ତାହାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ କୌଣସି ଦିନ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାକୁ ଡରି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାରେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇଥିବାର ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ ।

ବଡଖେମୁଣ୍ଡିର ଅନୁଭୂତି

ବିବାହ ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହ ବଡ଼-ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜଧାନୀ ଦିଗପହଣ୍ଡିରେ ପ୍ରାୟ ନଅବର୍ଷ କାଳ ରହି-ଥିଲେ । ଏହି ନଅବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ତାହାଙ୍କର ନିମ୍ନ ଭେଦେଭ ଅସୁବିଧା ଘଟିଥିଲା ।

୧ମ, ଅର୍ଥାଭାବ—

ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ପରେ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ନିଜ ଗୃହ ଖର୍ଚ୍ଚ ନିମନ୍ତେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଠଙ୍କା କରଜ କରି ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ଋଣ ପରିଶୋଧ ପାଇଁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜର ସମସ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ବନ୍ଧକ କରି ନିଃସ୍ୱ ହୋଇଥିଲେ !

୨ୟ, ଅନାହାର—

ଉତ୍କଟ ଅର୍ଥାଭାବ ହେବାରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ତାହାଙ୍କର ସମସ୍ତ ପରିବାର ଏକାଧିକ ଦିନ ଅନାହାରରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ ! ଏପରି କି ପ୍ରତିମାସରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପରିବାରକୁ ପ୍ରାୟ ୧୫ । ୨୦ ଦିନ ଅନାହାରରେ ଦିନ କଟାଇବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

୩ୟ, ବାସଗୃହର ଅଭାବ—

ପଇସା ଅଭାବରୁ ଦିଗପହଣ୍ଡି ବାସଗୃହ ଖଣ୍ଡିକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଉଚିତରୂପେ ଛପର ଓ ମରାମତି ହୋଇପାରୁ ନ ଥିଲା । ଘରର ଗୃହ ପ୍ରାୟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥିଲା, ଅନାବୃତ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏପରି ଭଙ୍ଗା ଦଦରା ଘରେ ଏ ପରିବାର କିପରି ଚଳୁଥିଲେ , ବିଶେଷତଃ ବର୍ଷା ଓ ଶୀତ ଦିନରେ ସେମାନ-ଙ୍କର କି କଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା, ସେ କଥା ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଲେ ହୃଦୟ ଥରିଉଠେ ।

୪ର୍ଥ, ରାଜକୃପାରୁ ବଞ୍ଚିତ—

ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିର ରାଜା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃପାମୟ ଦେବ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ସେଠାରେ ଆଣି ଜଣେ କର୍ମଚାରୀରୂପେ ରଖାଇଥିଲେ । ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ରହିବା ଯୋଗୁଁ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଛାଡିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ବଡଖେମୁଣ୍ଡିରେ ରାଜାଶ୍ରୟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସୁବିଧା ବା ଆଶ୍ରୟ ଏ ପରିବାରର ନ ଥିଲା । ଅନ୍ନ-ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୃପାମୟ ଦେବ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ପ୍ରତି ବେଶ୍ ସ୍ନେହ ଦେଖାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ରାଜାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିବାରୁ ଶ୍ରୀରାମ କୃପାମୟଙ୍କ କୃପାରୁ ଏଥିରେ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, କେତେକ ଖଚୁଆ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି ପରିବାରଙ୍କ ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବନରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଅସୁବିଧା ଏବଂ ବାଧା ମଧ୍ୟ ଘଟିଥିଲା !

୫ମ, ସାମାଜିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା—

ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାଲାଭ ନ କରି ସୁଦ୍ଧା ଅନ୍ନ-ପୂର୍ଣ୍ଣା ଅତି ପିଲାଦିନରୁ ଆଧୁନିକ ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାର ବିରୁଦ୍ଧରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । "ଅଗ୍ନିକି ପବନ ସାହା" ହେବା ନ୍ୟାୟରେ ତାହାଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀରାମ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଥିଲେ । ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ଏପରି ଉତ୍ସାହ ପାଇବାରୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜଧାନୀରେ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଓଢ଼ଣା (ପରଦା) ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପୁରୁଷଙ୍କ ପରି ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଆନ୍ତୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଅଧିକାର ପାଆନ୍ତୁ, ଏହାହିଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରଚାରର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ଥିଲା । ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିକୁ ଆସିବାର ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଏପରି

ପ୍ରଚାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସ୍ଥାନୀୟ ମରହଟ୍ଟିଆ (ରକ୍ଷଣଶୀଳ) ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘୋର ଆନ୍ଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । କେଏ କହିଲେ, "ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ହେଲେ", ଆଉ କେଏ କହିଲେ, "ସେ ଜାତି ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ହେବାକୁ ବସିଛି" ଇତ୍ୟାଦି । ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କର ଓ ଏପରି କଟୁ ସମାଲୋଚନା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସ୍ଥାନୀୟ ରାଜା ଓ ତାହାଙ୍କର ଅନୁଚରବର୍ଗ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ତାହାଙ୍କ ପରିବାରଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ସାମାଜିକ କଟକଣାମାନ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏତେ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ସତ୍ତ୍ୱେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା କିମ୍ବା ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟପଥରୁ ବିଚଳିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆହୁରି ଅନେକ କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ହୋଇଥିଲା ।

ଏପରି କେତେକ ଅଭାବ ଓ ଅସୁବିଧାସତ୍ତ୍ୱେ ଏହି ବଡ଼-ଖେମୁଣ୍ଡିରେ ରହିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଜୀବନରେ ନିମ୍ନ କେତୋଟି ବିଶେଷ ଘଟଣା ମଧ୍ୟ ଘଟିଥିଲା ।

୧ମ—ଏହିଠାରେ ସେ ନିଜର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ପାଇଁ ମୂଳଦୁଆ ଗଢ଼ିଥିଲେ ।

୨ୟ—ନିଜେ ଲେଖିଥିବା ଅସଂଖ୍ୟ ଛୋଟ ଓ ବଡ଼ କବିତା ଏବଂ ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ କରି ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କଠାରୁ "ନିଶ୍ରୀକର" ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ ।

୩ୟ—ସଂବାଦପତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ନିଜର ଲେଖା ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଏକାଧିକ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନ-ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଏହି ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ରୀତିରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜ ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚାର ବିଶେଷ ପ୍ରଚାର କରିପାରିଥିଲେ ।

୪ର୍ଥ – ତାହାଙ୍କର ସରଳ, ନୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଆବାଳବୃଦ୍ଧ-ବନିତାଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଧନୀ ଓ ସାହିତ୍ୟପ୍ରେମୀ ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ସେଥିରୁ କେତେକ କବିତା ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ବ୍ୟୟ ଓ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଉଗ୍ର ସମାଜସଂସ୍କାରବାଦ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଦେଖି ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିର ତତ୍କାଳୀନ ରାଜା ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିରେ ରହିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ପ୍ରତିଭା ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ କୁହାଯାଇପାରେ ।

ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିରେ ଶେଷବର୍ଷ—

ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିରେ ରହିବାର ଛଅବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ତିନି ଚାରିବର୍ଷ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ନିଜର ଦୈନିକ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ସୁଚାରୁରୂପେ ସମ୍ପାଦନ କରି ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ସାତମତେ ମାସିକ ଦରମା ପାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲା ଦିନରୁ ସେହି ଦରମା ତାହାଙ୍କୁ ଆଉ ସୁବିଧାରେ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନିକ ଗୃହଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାରେ ବିଶେଷ ଅସୁବିଧା ଘଟିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଏମାନଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଋଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ରାଜପୋଷକତା ଏବଂ ମାସିକ ଦରମା ବ୍ୟତୀତ ଏମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆୟ ନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଦୁଇ ଦିଗର ଆୟ ପ୍ରାୟ ବନ୍ଦ ହେବାରୁ ଏମାନଙ୍କର ଋଣଭାର ଦିନକୁ ଦିନ ବୃଦ୍ଧି ଲାଭକଲା । ଏପରି ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ବର୍ଷାଧିକ ସମୟ ଚଳିବା ପରେ ନିମ୍ନଘଟଣାକ୍ରମେ ଏମାନେ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜାଙ୍କର କୃପାରୁ ଚିର ଦିନପାଇଁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ରାଜ୍ୟରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହେଲେ !

କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଅନୁରୋଧ ପରେ ରାଜା କୃପାମୟ ଦେବ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ଦଶ ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଟଙ୍କା ନିଜର କୌଣସି ଜରୁରୀ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ନେଉଛି ବୋଲି କହି ଶ୍ରୀରାମ ଆଣିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଘଟଣାର ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶରେ [?] ଗଞ୍ଜାମର "ଗୁଣଦର୍ପଣ" ଏବଂ ସମ୍ବଲପୁରର "ହିତୈଷିଣୀ" ପତ୍ରିକା-ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ବଡଖେମୁଣ୍ଡିର ରାଜା ନାରୀକବି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ପାଇଁ ଏହି ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏହିପରି ସାମୟିକ ସାହାଯ୍ୟ ରାଜା ମହୋଦୟ କରିଥାଆନ୍ତି—ଇତ୍ୟାଦି । ଏହି ସଂବାଦ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା ଥିବାରୁ ଏବଂ ଏଥିଦ୍ୱାରା ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରପଣିଆରେ ବାଧା ପଡ଼ୁଥିବାରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏଥିର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ କରି ନିମ୍ନ ଦୁଇ ଗୋଟି ପତ୍ର ଯଥାକ୍ରମେ ସଂବାଦ-ପତ୍ରକୁ ଏବଂ ରାଜା ମହୋଦୟଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲେ ।

—ସଂବାଦ ପତ୍ରର ଲେଖା—

"ମହାଶୟ,

ଆପଣ ଅବଶ୍ୟ "ଗୁଣଦର୍ପଣ" ୩ୟ ଭାଗ ୧୩ଶ ସଂଖ୍ୟା ଦେଖିଥିବେ ଯେ, ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିର ରାଜାମହୋଦୟ ମୋତେ ୧୦ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ସାମୟିକ ଉତ୍ସାହ ଓ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରଦାନ-ପୂର୍ବକ ମୋର [ସାହିତ୍ୟ ସେବାରୂପ] ମହାବ୍ରତରେ ସହାୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ପୁଣି ସମ୍ବଲପୁର "ହିତୈଷିଣୀ" ର ୪୦ ସଂଖ୍ୟାରେ ଏହି ବିଷୟକୁ ନେଇ ଯେଉଁ ସମ୍ପାଦକୀୟ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି, ତାହା ଅବଶ୍ୟ ପାଠକମାନଙ୍କର ସ୍ମରଣ ଥିବ । ଏହି ଦୁଇ ପତ୍ରିକାରେ ମୋ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ଲେଖା ହୋଇଅଛି, ତାହା ପାଠକଙ୍କ ମାନଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖଭାବ ଜନ୍ମାଇବ,

ତାହା ଅଧିକ କରି କଣ ଜଣାଇବ ? ମନରେ ହେଲା, ଆଉ ଲେଖନୀ ଧରିବ ନାହିଁ । ନାନା ପ୍ରକାର ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାରେ ଜୀବନ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ-ପଡ଼ିଲା । ପରିଶେଷରେ ହୃଦୟ ଭାର ଲଘବ ଆଶାରେ ମନୋବେଦନା କିଛି ଜଣାଇବା ନିମନ୍ତେ ଲେଖନୀ ଧାରଣ କଲି । ଏଥିରୁ ପାଠକମାନେ ମୋର ଅବସ୍ଥା ଅନାୟାସରେ ବୁଝିପାରିବେ । ମୋର ସ୍ୱାମୀ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବଡ଼ଖେଣ୍ଡି ରଜାମହୋ-ଦୟ ତାଙ୍କୁ ଅଣାଇ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବେତନବୃଦ୍ଧି ହେବାର କଥା ଉଠିଥିଲା ସତ୍ୟ; ମାତ୍ର ବେତନ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ଅଛି କି ନାହିଁ, ତାହା ମୁଁ ଆଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାଣି ନାହିଁ, ମଧ୍ୟ ମୋର ଜାଣିବାର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଶୁଣିଥିଲି, ସ୍ୱାମୀ କୌଣସି ଦୁଃଖ ଜଣାଇ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରଜାଙ୍କଠାରୁ ୧୦ଟଙ୍କା ପାଇଅଛନ୍ତି । ଛସହି ଟଙ୍କାଟା ମୋର ପୁରସ୍କାର ଭ୍ରମରେ ଆପଣମାନେ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି । ଭ୍ରମ ସଂଶୋଧନ କରିବେ କି ? ନ କରନ୍ତୁ, ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ; କେବଳ ମୁଁ ଜାଣିଲି, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ନିଃସହାୟ ଓ ଯେତେବେଳେ ଚିନ୍ତାଦଗ୍ଧ ଜୀବନରେ ଗୃହକୋଣରେ ବସି ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନ ଆଶାରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହୋଇ ଥିବି, ସେତେବେଳେ ଆପଣମାନେ ମୋ ଉପରେ କଳ୍ପନାପୁଷ୍ପ ଗୁଡ଼ାଏ ଢାଳୁଥିବେ । ଯାହା ହେଉ, ମୁଁ କାହାକୁ ଦୋଷ ଦେବି ନାହିଁ; ତାହା ମୋହର ଅଦୃଷ୍ଟ ଦୋଷ । କେବଳ ଏପରି ଅକାରଣ ବାକ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ଆପଣମାନଙ୍କଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲଭ୍ କରିବି ।

କୌଣସି ସଂଗତିସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋର ଗ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନ ବିଷୟରେ କେବେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଦେବାର ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ସ୍ୱାମୀସ୍ଥ ରଜାଙ୍କଠାରୁ ମୋ କବିତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ [ମୁଁ କବିତା ଲେଖିବା ଦିନଠାରୁ] କେବେ କିଛି ପାଇଲି ପରି

ବୋଧହେଉ ନାହିଁ । ଏତିକି କଥା ଯେ, ଉଣଜାଇରେ ପଢ଼ିବା ଯୋଗ୍ୟ କିଛି କରିପାରୁ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯାହା କିଛି କଷ୍ଟ ଓ ଅପମାନ ସହ୍ୟ କରି ଦିନ ଯାପନ କରିବାକୁ ହେଉଅଛି । ମୋର "ନିବେଦନ" ପଦ୍ୟ ଓ ଏହି ପତ୍ରଟି ମାନ ସାଦରେ ପାଠକଲେ ଜୀବନ ଚରିତାର୍ଥ ହେବ । ଆଜି ଏତିକି, ପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୁଃଖ ଲେଖିବି ।

ଆପଣଙ୍କର
ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା
("ଉତ୍କଳବାସୀ" ତା ୬ । ୭ । ୧୯୦୭)

ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଥିବା ପତ୍ର

ବୃହଦ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡି,
ତା୩୦।୬।୧୯୦୭,

'ଶ୍ରୀମାନ୍ ମହାରାଜ,

ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ଅନେକ ହୃଦୟର କଥା ଜଣାଇବି । ଭଲ ହେଉ ବା ମନ୍ଦ ହେଉ, ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ବାହୁଚ୍ଛାୟାରେ ପଡ଼ିଥିବା ମୁଁ ଜଣେ ନାରୀ-ଭକ୍ତ । ଭକ୍ତମାନେ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲେ ଜଗଦୀଶ୍ୱରଙ୍କ ଗାଲଛଲରେ ହୃଦୟବେଦନା ଜଣାଇଲା ପରି, ମୋହର ଏହି "ନିବେଦନ" ପଦ୍ୟ ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ଦିବ୍ୟ ଅବଧାନରେ ଆସିବ । ହୃଦୟ ଦୁଃଖ ବଳି ପଡ଼ି-ବାରୁ ଦୁଃଖ ଅବସ୍ଥା ଦିନକୁ ଦିନ ପ୍ରାଣ ଘାରି ଦେଉଅଛି । ତେଣୁ କୃପାବତାର କ୍ଷମାସାଗର ମହାରାଜାଙ୍କ ଛାମୁରେ ଜଣାଉଅଛି ।

"ଗୁଣଦର୍ପଣ"ରେ ମହାରାଜ ମତେ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ଉତ୍ସାହ ଦେବା କଥା ଲେଖାଥିବା ଦେଖି ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ମୁଁ କବିତା ଲେଖିବା ଦିନଠାରୁ ମୋର ମନ୍ଦ ଅଦୃଷ୍ଟ ଯୋଗରୁ ମୁଁ

ମହାରାଜାଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ପାଇ ନାହିଁ । ମଧ୍ୟ ଏ ଜୀବନରେ ପାଇବ, ଏପରି ଆଶା କରୁପାରୁ ନାହିଁ । ସେଥିନିମନ୍ତେ ଛାମୁଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଇ ନ ପାରେଁ; କାରଣ କୋଟି ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖ ଅମୃତ ବୃଷ୍ଟିରେ ଚାଲିଯାଉଅଛି, କେବଳ ମୋ କପାଳକୁ କାହିଁକି ସେ ଅମୃତ ବୃଷ୍ଟି ଘଟୁ ନାହିଁ, ତାହା ମୋର ମନ୍ଦ କପାଳର ଗଣ୍ଡ ମାତ୍ର ।

ବୃଥା କପର ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଛାମୁଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା କଥା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା, ମୁଁ କିଛି ଜାଣିପାରୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଛାମୁଙ୍କୁ କେତେ ଥର ପତ୍ର ଦେଇଅଛି, ଚାତକ ପରି ଚାହିଁ ବସି ରହିଲେହେଁ ଉତ୍ତର ଛଳରେ ଅନୁଗ୍ରହ ଓ ଉତ୍ସାହ ଆଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚିତ ଭାବରେ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଉତ୍କଳର ପ୍ରତି ରାଜା ଓ ରାଣୀଙ୍କ ପାଖକୁ ମୁଁ ପତ୍ର ଦେଇଥାଏଁ । ମୋତେ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନେ ପତ୍ର ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଯେ ସବୁ କଥା ଖବରକାଗଜରେ ବାହାରୁଥାଏ । ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ, ସେ ସବୁ ଛାମୁଙ୍କର ଆଶ୍ରୟର ଫଳ ।

ପଣ୍ଡିତମହୋଦୟ ଛାମୁରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ସମୟ ସମୟରେ ନିଜର ଦୁଃଖ ନିବେଦନ କରି ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ ପାଉଥିବେ, ତାହା ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ମୋ ନାମଟା ବୃଥା ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ କାହିଁକି ବାହାରି ପଡିଲା, ମୁଁ କିଛି ଜାଣିପାରୁଁ ନାହିଁ । ଯେବେ ମହାରାଜ ମୋତେ ଓ ମୋ କବିତା ପ୍ରତି ଟିକିଏ ଅମୃତ ବୃଷ୍ଟି ଦେଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ମୋର ଏ ଛାର ଦୁଃଖଦଶା ରହିଥାନ୍ତା କି ? ଏଣୁକରି ମହାରାଜାଙ୍କଠାରେ ମୋର ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେ, ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକାଶ ହେଉଥିବା ମୋର କବିତା ଦେଖି ମୋ ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ ! କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳିବା ତ ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ମୁଁ ଛାମୁଙ୍କ ଭରସାରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବାଟରେ ଚାଲୁଅଛି ।

ଆଉ ସେଥିରୁ ମନ ଫେରାଇବାକୁ ମୋ ମନ ବଳୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ରହି ଯେଉଁ ବାଟ ପାଇଅଛି, ମରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ବାଟରେ ଗୃହୁଥିବି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ମୋର ସାହାଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅକାରଣ ଗୁଡ଼ାଏ କଥା ବାହାରିବାରୁ ମୋ ମନ ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲା ଯେ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନ ଜଣାଇ ରହିପାରିଲି ନାହିଁ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛି ଯେ, ଏପରି ବୃଥାରଟନା ଯେପରି 'ଗୁଣଦର୍ପଣ'ରେ ନ ବାହାରେ, ସେଥିପ୍ରତି ଶ୍ରୀତାମୁ ବିଗ୍ଭର କରିବେ ।

ପରିଶେଷରେ ଜଣାଉଅଛି ଯେ, ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ଏହି ସାହାଯ୍ୟ କଥା ଓ ରାଜ-ଅନୁଗ୍ରହ କଥା ପ୍ରକାଶ ହେବାଦ୍ୱାରା ମୋର ବିଶେଷ ଅନିଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ୁଛି । ଇତି ।

ଶ୍ରୀତାମୁଙ୍କ ଦୁହିତା
ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

ଏହି ପତ୍ରସହ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିମ୍ନଲିଖିତ "ନିବେଦନ" ପଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଥିଲେ ! (ଏ ପଦ୍ୟ 'ମନୋରମା'ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ।)

ନିବେଦନ

ଅଛ କି ହେ ସୁସନ୍ତାନେ ଉତ୍କଳ ମାତାର
ରକ୍ଷିବାକୁ ଭଗିନୀର ହୃଦୟ ଭଣ୍ଡାର ।
ଜାଣି ଶୁଣି ପଚ୍ଛଘଞ୍ଚା ଦେଉଛ କିପାଇଁ
ଅଭିମାନ ରକ୍ଷିବାକୁ ସାହସ କି ନାହିଁ ?

ବୀର ସୁର ହୋଇଅଛ ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ
କରୁଛ ଉନ୍ନତ ଚେଷ୍ଟା ମନର ଛଳରେ !
ଦୟା କ୍ଷମା ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି କରୁଛ ସମାଜ
ମୋ ବିଷୟ ଶୁଣି କିବା ଲଭ ଭାଇ ! ଲଜ ?
ଉପୁଜାଅ ହିତ କିପାଁ ଛାର ନାସ୍ତି ପ୍ରତ
ମୁହିଁ କିନ୍ତୁ ଜାଣୁ ନାହିଁ କିସ ହେବ କ୍ଷତ ।
ଉତ୍କଳରେ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଏତେ ଭ୍ରାତୃଗଣ
ନୁହେଁ ଶାନ୍ତ କିପାଁ ଭଗ୍ନୀ ବିଦଗ୍ଧ-ଜୀବନ ।
ତବ ଚକ୍ଷୁକର୍ଣ୍ଣ ଥାଇ ଦେଖ ଶୁଣ ଭାଇ
ଛଳେ ମାତ୍ର ଭଗ୍ନୀ ଅଭିମାନ ରଖ ନାହିଁ ।
କେହି ତ ଚିହ୍ନିଲ ନାହିଁ ମୋ ହୃଦୟ ଭାବ
ନିଜ ଛଳେ ଭ୍ରାନ୍ତ ଘାଶେ ଦେଉଅଛ ଘବ ।
ଛଳ ବାଟେ ଛଳ ଯାଏ ଶ୍ରମ ହୁଏ ସାର
ପାପୀର ଗର୍ଭରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଃଖର ଆଧାର ।
ଭାଇ ଭଗ୍ନୀଙ୍କର ଠାରେ ଭିନ୍ନ କିସ ଜାଣ
ଗର୍ବ ଭାବେ ହୃଦୟର ବହୁଅଛି ଟାଣ ।
ଧନ ତ କାହାର ସଙ୍ଗେ ଗୋଡ଼ାଇବ ନାହିଁ
ଯେପର ଆସିଛି ସେହିପର ଯିବ ଧାଇଁ ।
ବୃଥାଟାରେ ମୋହବଶେ ହେଉଛି ଅଜ୍ଞାନ
ସର୍ବ ତେଜ୍ୟା କରି ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ ଯିବ ପ୍ରାଣ ।
କୁହୁକ-ମାୟା-ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରବନ୍ଧ ଆକାରେ
ପ୍ରକାଶିତ ପତ୍ରିକାରେ ମୋର ବିଷୟରେ,
ଦେଖି କେହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ଯିବ ନାହିଁ ଭାଇ
ଯଥା ତଥା ଅବସ୍ଥାର ସୀମା ଥାଉ ନାହିଁ ।

କୁହୁକ-ମନ୍ତ୍ରକୁ କେହି କୁହେ ଜପ ନାହିଁ
କଦାପି ତ ସେ ମନ୍ତ୍ରରେ ଗତିମୁକ୍ତି ନାହିଁ ।
ମନ୍ତ୍ର ହୃତ ହେଲେ ପ୍ରାଣ ହେବ କଣ୍ଠାଗତ
ଯଥା ତଥା ଗତି ଅଛି ନାହିଁ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ।
ମାନବ ସର୍ବେ ଜାଣିଥିବେ ପାଇ ମନ୍ତ୍ର ବଳ
ସାର ସୁଖ ଲଭୁଥିବ ଜୀବନ କେବଳ ।
ଏହି କଥା ବୃଥା ସବ କିଛି ନାହିଁ ସାର
ମନ୍ତ୍ରରୂପ ଶୋଭା ଧରି ହୋଇଛି ବିସ୍ତାର ।
ରୂପେ ଆସକତ ଆଉ କେହି ନୁହି ଭାଇ
ଯାର ଯେଉଁ ମତ ରଖ ସ୍ନେହକୁ ଭସାଇ ।
ଯାର ଇଚ୍ଛା ସେହି ଧରି ହୁଅ ଅଗ୍ରସର
ସର୍ବ କଣ୍ଠେ ମନ୍ତ୍ରଭାବ କରିବ ଗୋଚର ।
ଶୁଣି ହୃଦେ ଉଚ୍ଛୁଳିବ ପ୍ରେମର ଲହରୀ
ତରଙ୍ଗ ମାରିବ ପୁଣି ଖେଳିବେ ଶଫରୀ ।
ଅମୃତ ସାଗରେ ଥାଇ ପଙ୍କ କରେ ପାନ
ବୃଥ ଆହେ ବନ୍ଧୁଗଣେ କିପରି ଅଜ୍ଞାନ ।
ଅମୃତ ଗରଶୀ ସିନା ଚଖିବ ଅମୃତ
କି ସାର ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବ କ୍ଷୀରେ ଦେଲେ ଘୃତ ।
କ୍ଷୀରେ ଘୃତ ଦେଲେ ସିନା ହେବ ଭସ୍ମସାତ
ମନ ଅନୁସାରେ ଫଳ ନିଶ୍ଚୟେ ନପାତ ।
ଏହା ଭଲରୂପେ ଜାଣିଥିବ ଭ୍ରାତୃଗଣ
ଆକାଶ ଚନ୍ଦ୍ର କି ଉଦେ ହେବେ ଏ ଭୁବନ ।
ଚନ୍ଦ୍ର ଯେବେ ଉଦେ ହେବେ କାହିଁ ତା ବିପରି
କି କାରଣେ ଉପୁଜିବ ହୃଦୟରେ ଭ୍ରାନ୍ତି ।

ଘନ-ସୁଧା ପାନ କରୀ ନ କରିବ ଜୀବ
ଏକଇର୍ ଚନ୍ଦ୍ରା କପାଁ ସର୍ବ ହୃଦେ ଥିବ ।
ତାର୍ ଶ୍ରୁତି ନ ଶୁଣନ୍ତା ମୋର୍ ନିବେଦନ
ସୁଖେ ଦିନ କାଟୁଥାନ୍ତି ଭଜ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ।
ଦେହ ଯେବେ ପ୍ରତିକାର୍ ବଗୁର୍ କରନ୍ତା
ଅଗ୍ରସର୍ ହେଲେ ସିନା ପ୍ରକୃତ ଚଳନ୍ତା ।
କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ ସ୍ତ୍ରିଷ୍ଟି ଏକ ଏତେ ଅପମାନ
ପାଉଅଛୁ ଉତ୍କଳରେ ତାର୍ ନାହିଁ ମାନ ।
କରମ ଦୋଷରୁ ସ୍ଥଳେ ହେଲୁ ହୀନମାନ
ତୁମ୍ଭେ ଆଉଁ ସର୍ବ ସ୍ଥଳ ହେବ କି ସମାନ ।
ନ ବୁଝୁଁଛ କି ଦୋଷରୁ ଏପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା
ଜାତି ବନ୍ଧ ପ୍ରଭୁ ଆଦି ନ ହେଲେ ଭରସା ।
ସବୁଠାରେ ଏ ଜୀବନ ହେଲା ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ
ତଥାପି ମଣିଛୁଁ ଧର୍ମ କେବଳ ସମ୍ପଦ ।
ସେହି ଧନ ଅଙ୍ଗେ ବହି ସଂସାର ସ୍ରୋତରେ
ଖଣ୍ଡପଦେ ଚଢ଼ି ଦେଇ ବସିଛୁ ନାବରେ ।
ଲୋକ ଅପବାଦ ମନ କୁହୁଡ଼ି ଆକାର
ବେଳେ ବେଳେ ଘୋଟିଥାଏ କ୍ଷଣ ଅନ୍ଧକାର ।
ସତ୍ୟ ଜ୍ୟୋତି ପ୍ରକାଶିତ ହେବାକ୍ଷଣି ଜାଣ
ପାପଗ୍ରଣି ଉଡ଼ିଯାଏ ଲଭି ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ।
ସତ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ପ୍ରଭୁ ନିତ୍ୟ ନିରଞ୍ଜନ
ସର୍ବଭୂତେ ସମଭାବେ କରନ୍ତି ପାଳନ ।
ପକ୍ଷପାତ ନାହିଁ ଜାଣ ତାଙ୍କର ନେତ୍ରରେ
ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ ପରି ଭାବୁଛ ମନରେ ।

ସେ କଦାପି ନ ଭୁଲିବେ ଦେଖି ଏ ଆଗ୍ରହ
ପତ୍ରରେ ନିଷ୍ଠୁରେ ଭାବ ବ୍ୟବହାର ।
କି ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ବା ଭାବୁଥିବ ଚିତ୍ତେ
ପ୍ରଭୁ ନାସ୍ତି ବୋଲି କଥା ଅଛି ତ ଭାରତେ ।
ଅନେକ ତ ଧର୍ମ ମାର୍ଗ ଅଛି ଏ ଦେଶରେ
ମୋର କଥା ରୁଚ କିପାଁ କହ୍ଲାଇବ ଲୋକରେ ।
ହେଉ କିମ୍ବା ନ ହେଉ ହେ ମୋ କଥା ଆଦର
ସେଥିପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ କିଞ୍ଚିତ ମାତର ।
ଅସଙ୍ଗତ ମିଥ୍ୟାବାଦ କୁଟିଳ କୁକର୍ମ
ଦେଖି ମାତ୍ର ସହ୍ୟ କରି ରହିବା କି ଧର୍ମ ?
ଏକସ୍ଥରେ ଏକ ମାର୍ଗେ ଏକଇ ଜୀବନ
କି ଦାରୁଣ କଷ୍ଟେ ଦିନ କରଇ କର୍ତ୍ତନ ।
ସ୍ୱର ଯାଇ ଭେଦିବଣି ଅନେକ ରକ୍ତରେ
ବଞ୍ଚିନ୍ତ କି କାର ଦେହ ଅନ୍ୟ ଶୋଣିତରେ ।
ମୋର ମାନରକ୍ଷା ଅର୍ଥେ ସମସ୍ତ ଦେଶରେ
ନିବେଦନ ପତ୍ର ଲେଖି ଫିଙ୍ଗିଲି ଡାକରେ ।
ଜଣେ ହେଲେ ମୋ ଗୌରବ ବୁଝି ନ ପାରିଲ
କପଟରେ ଅଛି ବୋଲି କେହି ନ ଭାଳିଲ ।
ବୃଥା ମୋର ଅନୁମାନ ତୁମ୍ଭଠାରେ ଥିଲି
ଲୋକାଗ୍ରହ ଭ୍ରମେ କିପାଁ ହେବ ତୁମ୍ଭେ ଦାୟୀ ।
ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଯେ ଅଟନ୍ତି ମୋର ଏ ଜୀବନେ
କଦାପି କି ଭୁଲିଯିବେ ଭାବ ଅଛ ମନେ ?
ଭ୍ରମବଶେ ପଦ୍ୟାକାରେ ମାନ ରକ୍ଷାପାଇଁ
ଗଞ୍ଜଣା ଲାଞ୍ଛନା ସହି ଲେଖୁଛି ବୁଝାଇ ।

ଭବିଷ୍ୟତ କାଳେ ନଷ୍ଟେ ସୃଷ୍ଟିର ସମସ୍ତେ
ଥିଲେ ବୋଲି ନାସ୍ତିକେ ଏପରି ଜଗତେ ।
କେତେ କେତେ ମହାକବି ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ,
ଭୋଗିଛନ୍ତି ନାନା କଷ୍ଟ ଅଛି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରେ ।
ଜୀବିତ କାଳରେ ତାଙ୍କୁ କିଏ ପଚାରୁଛି ?
ମୃତ୍ୟୁ ଅନ୍ତେ କିଏ ଅବା ତାଙ୍କୁ ନ ଝୁରୁଛି ?
ଏପରି ତ ରୀତିନୀତି ଜାଣ ହେ ସମସ୍ତ
କେହୁ କାହିଁ ! ଶକ୍ତି ଅବା ରଖିବ ମହତ ।
ତେଣୁ ଆଶା-ପଥେ ଦେଲି ମୁହିଁ ଜଳାଞ୍ଜଳି
ବନ୍ଧୁପଦେ ଚରି ଦେଇ କରୁଅଛି ଅଳି ।
ଶୀଘ୍ର ଯେହ୍ନେ ଭବକ୍ଷେତ୍ର ହୋଇବ ଉଜୀର
ଏତେମାତ୍ର ବର ଦିଅ ଅହେ ନିରାକାର !
କାହାଠାରେ କାହିଁ ! ଅବା ମାନ ଅଭିମାନ,
କରିବ ହେ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ହୋଇ ମୁଁ ଅଜ୍ଞାନ ।
ତବ ପରି ପ୍ରଭୁ ଆଉ କାହିଁ ! ଅନ୍ୟ ଜଣେ
ଚିହ୍ନିବ କି ଭବକ୍ଷେତ୍ରେ ଆସିବା ବହନେ ?
କଦାପି ତ ନ ହୋଇବ କାର ହୃଦୟରେ
ସର୍ବେ ବିହ୍ୱଳିତ ସଦା ବିଳାସ ଭୋଗରେ ।
ଚିହ୍ନିବାକୁ ଶକ୍ତି କାହିଁ କାର କାମନାରେ
କର୍ମସେବା ଲୋଡ଼ୁଥାନ୍ତି ବିଭିନ୍ନ ଆକାରେ ।
ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଯେହ୍ନୁ ହେଲ ସେ କି କର୍ମବୀର
ବୋଲାଇବ ଲୋକ ମଧ୍ୟେ ହୋଇ ଧର୍ମବୀର ?
ନଗଣ୍ୟ ଯେ ହେଲ ସେ କି ଅଟେ କର୍ମବୀର
ବୋଲାଇବ ଲୋକ ମଧ୍ୟେ ହୋଇ ଧର୍ମବୀର ?

ନଗଣ୍ୟା ନାରୀଟେ ମୁହିଁ ଯେ କିଛି ଲେଖିଲି
କିଛି ଦୋଷ ନ ଧରିବେ ବିନୟେ କହିଲି ।
ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳ ଦେଶେ ହୁଏ ତ ଭାରତେ
ଭ୍ରମିବାକୁ ଆଶା ଥିଲା ମୋର ହୃଦଗତେ ।
ନାନା ସ୍ଥାନେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଦେଖି ଚମତ୍କାର
ଲେଖିଥାନ୍ତି କିଛି କିଛି ଥିଲା ମୋ ବିଚାର ।
ସ୍ଥାନ ବିଶେଷରେ ମଧ୍ୟ ନାରୀଜାତି ଧର୍ମ
ଉପଦେଶ ଦେବାପାଇଁ ଧରିଥାନ୍ତି ପଣ ।
କୁସଂସ୍କାର ଜାତିଭେଦ କରି ଅତିକ୍ରମ
ନିଶ୍ଚୟରେ ପାଳିଥାନ୍ତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରମ ।
ଯେବେ କାର ହୃଦେ ନୁହେଁ ମୋ କଥା ପସନ୍ଦ
ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ଯାଇ କିବା କରିବି ମୁଁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ?
ଜନସାଧାରଣ ଇଚ୍ଛା କେବଳ ବିଚାରି
ପଦ୍ୟାକାରେ ଲେଖୁଥାଏ ହୃଦୟ ବିସ୍ତାରି ।
ମନୋଗତ ଭାବ ଲେଖି ପନେ ବାର ମାତ୍ର
ଜଣାଉଛି ବିଜ୍ଞପାଶେ ଦୟା ନାହିଁ କାର ?
ଥିଲେ ଥାଉ, କଲେ କରି ନାହିଁ . ମୋ ବିଚାର
ମାତ୍ର ଦେଶସେବାଲାଗି କର ସୁବିଚାର ।
ପଦ୍ୟ ଲେଖି ବିଜ୍ଞପଦେ କରୁଛି ଜୁହାର
ବଳବାନ ଭାଇ ଅଟେ କର ପ୍ରତିକାର ।
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ମଙ୍ଗଳ ବିଧାନେ
ଶିକ୍ଷାଇବୁ ହୃଦଭାବ ବିଭୁକର୍ଷ୍ୟ ଜ୍ଞାନେ ।
ଭକ୍ତିପୁଷ୍ପହାର ଦୟାବନ୍ତର କଣ୍ଠରେ
ଶ୍ରଦ୍ଧା-ନଇବେଦ୍ୟ ଦେଇ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପୟରେ ।

ସତ୍ୟ-ଜ୍ୟୋତି-ଆଲୋକରେ କରବୁ ଅଳତ
ନରେଖିବୁ ତାଙ୍କ ରୁପ ହବ ଜୀବଗତ ।
କେବଳ ତାଙ୍କର ଶୁଭେ ସତତ ଯତନ
ହେବୁ କ୍ଷେତେ ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟେ ଦୃଢ଼ କର ମନ ।
ଆଉ କାସ ଅଧିକରେ କରବ ଲେଖନ
ଯାର ଇଚ୍ଛା ଯାହା ତୁମ୍ଭ ଲେଖନ୍ତୁ ବହନ ।
ପ୍ରତିନତ୍ୟ ଡ଼ାକ ଗୃହୁଁ ଉତ୍ସୁକ ଆଶାରେ
ବସିଅଛୁ କେଉଁ ବଜ୍ର ପଠାଇବ ବାରେ ।
ପଶିବୁ ଶରଣ ତାର ପବନ ହବରେ,
ଚରକାଳ ଋଣୀ ହୋଇ ସେବବୁ ପଯ୍ୟରେ ।
ଉତ୍ସର୍ଗ କରବୁ ପ୍ରାଣ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଏହି ସତ୍ୟ ତିବାର ସତ୍ୟରେ ।
ସତ୍ୟ ପାଳ ସତ୍ୟ ରକ୍ଷା କର ବନ୍ଧୁଗଣେ
ସତ୍ୟ ପାଳ ସତ୍ୟ କହି ରହିଛନ୍ତି ସଦନେ ।
ମୋର ସତ୍ୟ ରକ୍ଷାକର, ଧର୍ମ ପ୍ରତିପାଳ
ସତ୍ୟ-ସୁଧା ବନ୍ଧୁପଦେ ନତ୍ୟ ଦେବ ଢ଼ାଳ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

"ମନୋରମା"—

ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାପାଇଁ ପ୍ରଶଂସା—

ସମସ୍ତ ଅସୁବିଧା ଓ ଅଭାବ ସତ୍ତ୍ୱେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏହି ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିରେ ରହିବା ସମୟରେ ଯେପରି ମାତୃଭାଷାର ସେବା କରିଛନ୍ତି, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ସଂବାଦ ନିମ୍ନରେ ଉଦ୍ଧୃତ କରାଯିବ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

ବଡଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜଧାନୀର କରଣବଂଶୀୟା ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍କଳରେ ଜଣେ ନାୟିକବି । ତାଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଅତି ମନ୍ଦ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସ୍ୱୀୟ ଅବସର କାଳ ଧର୍ମପରିଚର୍ଯ୍ୟା ଏବଂ କବିତା ରଚନାରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ରଚିତ କତିପୟ ପଦ୍ୟ ପବିତ୍ରଭାବ ଏବଂ ସରଳ ଶବ୍ଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆଶାକରୁ, ବଡଖେମୁଣ୍ଡିର ଉତ୍ସାହୀ ଏବଂ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ନରପତି ଏହି ନାୟିକବିଙ୍କୁ ସମୁଚିତ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ କରିବା ବିଷୟରେ କଦାଚ କୁଣ୍ଠିତ ହେବେ ନାହିଁ ।

[ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ—୧-୭-୧୯୦୪]

•

ରାଜାଙ୍କ କ୍ରୋଧ—

ନିଜ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିବା ମିଥ୍ୟା ସମ୍ବାଦର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସେପରି କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା ଦିଗରେ ଯତ୍ନ ନେବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ବଡଖେମୁଣ୍ଡିର ରାଜାଙ୍କଠାକୁ ଯେଉଁ ପତ୍ର ପଠାଇଥିଲେ, ସେହି ପତ୍ର ପାଇବାମାତ୍ରେ ରାଜାମହୋଦୟ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆହୁରି ଅଧିକ ରୁଷ୍ଟ ହୋଇ- ଥିଲେ ଏବଂ ଏହି କ୍ରୋଧହିଁ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବୋଝ ଉପରେ ନଳିତାବିଡ଼ା ପରି ଦୁର୍ବହ ହେଲା । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପତ୍ର ପାଇବାର ଦିନେ ଦୁଇ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ରାଜାମହୋଦୟ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ନିଜ ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାରିଯିବା ପାଇଁ ହୁକୁମ ଦେଲେ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଏହି ହୁକୁମ ଜାରି ହେଲା, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିମ୍ନ କେତୋଟି ସମ୍ବାଦ ଉଦ୍ଧୃତ କଲେ ପାଠକପାଠିକାମାନେ ଏହି ସମୟର ପ୍ରକୃତ ଘଟନାସବୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝିପାରିବେ ।

୧ମ ସଂବାଦ—"ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ବିପଦ"—

ସହଯୋଗୀ ଗଞ୍ଜାମ "ଗୁଣଦର୍ପଣ" ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ବୃହତ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜା ୧୦ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ଦାନ କରିଥିବାର ଅପ୍ରକୃତ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ସେହି ସମ୍ବାଦ "ଉତ୍କଳବାସୀ" ଓ ସମ୍ବଲପୁର "ହିତୈଷିଣୀ"ରେ ଲେଖିଥିଲେ । ପରନ୍ତୁ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବୃହତ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡିର ରାଜାମହୋଦୟଙ୍କଠାକୁ ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ । ଶୁଣିଲୁଁ, ରାଜାମହୋଦୟ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦେଇଥିବା ଚାକିରୀରୁ ବରଖାସ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି । ବାସ କରୁଥିବା ଗୃହରୁ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଯିବା କାରଣ ନୋଟିସ ଦେବାରୁ ସେମାନେ ନିରୁପାୟ ହୋଇ ସେଠାରୁ ବାହାରି ଆସି ବ୍ରହ୍ମପୁରଠାରେ ରହିଅଛନ୍ତି । * * *

—ଉତ୍କଳବାସୀ—୨୧-୮-୧୯୦୭

୨ୟ ସମ୍ବାଦ—"ନାଗ୍ରିକବିଙ୍କ ବିପଦ"—

ନାଗ୍ରିକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପତିଙ୍କୁ ବୃହତ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡିର ରାଜା ଚାକିରୀ ଓ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଦାନ କରିବାରୁ ସେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଯେଉଁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଉଥିଲେ, ତହିଁରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ । ରାଜଦତ୍ତ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାହାଙ୍କର ଚଳାଚଳ କଷ୍ଟ ହେଲା । ଏଣୁ ସେ ନିଜର କଷ୍ଟ କୌଣସି କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରରେ ଲେଖିଥିଲେ; ବୃହତ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡିର ରାଜାମହୋଦୟଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଜଣାଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁଣୁଅଛୁଁ ଯେ, ରାଜାମହୋଦୟ ନାଗ୍ରିକବିଙ୍କର ଏତାଦୃଶ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ତାହାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଚାକିରୀରୁ ବରଖାସ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି । ପତ୍ରାନ୍ତରରୁ ପ୍ରକାଶ ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଗୃହରୁ ବାହାରିଯିବା ପାଇଁ ନୋଟିସ ଦେଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଦମ୍ପତି ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ

ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି । ସହଯୋଗୀ "ଗୁଣଦର୍ପଣ" ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପତ୍ରକୁ ଯେ ଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଅଛନ୍ତି, ବୋଧହୁଏ ରାଜାବାହାଦୁର ସେ ଭାବରେ ବୁଝି ଏପରି ଆଦେଶ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ସହଯୋଗୀ ଯେ କି ଗୂଢ଼ ରହସ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି, ତାହା ଆମ୍ଭେମାନେ ବୁଝିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ।

—"ମନୋରମା" ୨୨-୮-୧୯୦୨

୩ୟ ସଂବାଦ—"ନାରୀକୀର ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା"—

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ ବୃହତ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ, ତାହାର ଅବିକଳ ନକଲ ସହିତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଜନୈକ ବନ୍ଧୁ କଟକରୁ ଲେଖିଛନ୍ତି, "ନାରୀକୀର ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଯେପରି ଅପମାନିତା ହୋଇ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିରୁ ବିତାଡ଼ିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତାହା ଭାବିଲେ ହୃଦୟ ଅବସନ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜାଙ୍କର ଏହିପରି ଅନୁଚିତ ବ୍ୟାପାର ଦେଖି ଆମ୍ଭେମାନେ ଏକାବେଳକେ ଅବାକ୍ । ଗୃହରୁ ଅନ୍ତର ହେବା ନିମନ୍ତେ ନୋଟିସ ଦେଇଥିବା କଥା ଯଥାର୍ଥ । ଏତିକିମାତ୍ର ନୁହେଁ, ରାଜା ସାହେବ ପୋଲିସ ସହାୟରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ବିତାଡ଼ିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ କେତେକ ପୋଲିସ (Constable) କନଷ୍ଟେବଲଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପଠାଇଥିଲେ । "ଗୁଣଦର୍ପଣ"ରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀଙ୍କ ପତ୍ରର ମର୍ମ ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି, ତାହା ବାସ୍ତବ ନୁହେଁ । ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏହି ପତ୍ର ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର 'ଗୁଣଦର୍ପଣ' ଏଥିର ମର୍ମ ବିକୃତାକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରି ପାଠକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତାରିତ କରିଅଛନ୍ତି ।"

"ମନୋରମା"—୧୨ । ୯ । ୧୯୦୨

ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ତ୍ୟାଗ—

ନିଜ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ିବାପାଇଁ ରାଜାମହୋଦୟଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍ତ ଇସ୍ତାର ହୁକୁମ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ନିଜ ପରିବାରଙ୍କୁ ନେଇ କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବେ, ତାହା ସ୍ଥିର କରିପାରି ନ ଥିଲେ । ନିଜ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୁର୍‌ରେ ନିଜର ଘରଖଣ୍ଡିକ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସଂପତ୍ତି ନ ଥିଲା । ଏଣୁ ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ନିଜର ଏବଂ ନିଜ ପରିବାରଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ-ପେୟର ସୁବିଧା କରିବାକୁ ହେବ । ବଡଖେମୁଣ୍ଡିରେ ଛଅ ବର୍ଷ କାଳ ରହି ସୁଦ୍ଧା କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ ସଂପତ୍ତି କିଂବା ପ୍ରଚୁର ଧନ ଟଙ୍କା ରଖିପାରି ନ ଥିଲେ; ନିର୍ଦ୍ଧନ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଧାର ଉଧାର କରି ଋଣୀ ହୋଇଥିଲେ । ଏପରି ଏକାଧିକ ଅସୁବିଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ରାଜ୍ୟ ଛାଡିବା ପାଇ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଶ୍ରୀରାମ ଏବଂ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସୁବିଧା ନ ଦେଖି ଓଡ଼ିଶାର ଏକାଧିକ ରାଜା, ମହାରାଜା ଓ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଖକୁ ପତ୍ର ଲେଖି ସେମାନ-ଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ଭିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ! କିନ୍ତୁ ପରିତାପର ବିଷୟ, କୌଣସି ରାଜାମହାରାଜା ଏମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା ତେଣେ ଥାଉ, ପ୍ରେରିତ କାତରୋକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରର ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନ ଥିଲେ !

ସବୁଦିଗରୁ ଏପରି ହତାଶ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିବା ସମୟରେ ହଠାତ୍ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଆସି ଶ୍ରୀରାମଙ୍କଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଏହି ଚିଠିରେ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ଓକିଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଶୁରାମ ପାତ୍ର(ଆଜକାଲି ସର ଏ.ପି. ପାତ୍ର)ଏମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲେ ।

"ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମସ୍ତ ସୁବିଧା କରୁଛି । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଏଠାକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ଯତ୍ନକର ।"

"ବୁଡ଼ ମଲା ଲୋକ କୁଟାଖଣ୍ଡିକୁ ଧରିବା" ନ୍ୟାୟରେ ବଡ଼-ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ସପରିବାରରେ ସେଠାରୁ ଯାଇ ବ୍ରହ୍ମ-ପୁରରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରଙ୍କ ଓଳିତଳେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ରାଜା ଏବଂ ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିର ଅନେକ ସାଧାରଣ ଲୋକ ଏମାନଙ୍କର ବଡଖେମୁଣ୍ଡି ତ୍ୟାଗରେ ବିଶେଷ ଦୁଃଖିତ ଥିଲେ । ଏପରି କି, ଅନେକ ମହାଜନ ନିଜର ବାକି ଟଙ୍କା ଆଉ ନ ମାଗିବା ପାଇଁ କହିଲେ ଏବଂ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନୀୟ ଧନୀବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ପରି-ବାରଙ୍କ ବାଟଖର୍ଚ୍ଚ ଏବଂ ଖାଦ୍ୟପେୟ ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ୫୦ ଟଙ୍କା ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଚାନ୍ଦା ଉଠାଇ ଏମାନଙ୍କ ହାତରେ ଦେଇଥିଲେ । ଏପରି ଅସମୟରେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ଅସଂଖ୍ୟ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ଶ୍ରୀରାମ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାସୋରି ନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଉଦାରତା ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଏମାନେ ଚିରକୃତଜ୍ଞ ଥିବାର ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।

୭ମ—ପ୍ରଥମବାର ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଯାତ୍ରା—

ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ଥିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଗୁଡିକୁ ଶୁଣିପାରି ପାରଳାର ରାଜାସାହେବ (ବର୍ତ୍ତମାନର ମହାରାଜା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ) ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜ ରାଜଧାନୀରେ ରଖିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ । ଏହି ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ରାଜାସାହେବ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାନଧାତା ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏଲ୍ ଏବଂ ନିଜର 'ପାଲେସ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଜରିଆରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପାଖକୁ ସମ୍ବାଦ ପଠାଇଥିଲେ ଏବଂ ନିଜେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଆସି ଏ ବିଷୟରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲେ । ସରଳବିଶ୍ୱାସୀ ଶ୍ରୀରାମ ପାରଳା ଯିବା ପାଇଁ ସମ୍ମତ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ବିଶେଷ ବ୍ୟଥିତ ହେଲେ । ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟର ଅନୁଭୂତ ପରେ ପୁଣି ଆଉ ଏକ ରାଜଧାନୀରେ ରହି ସେଠା ରାଜାଙ୍କ ଆଶ୍ରିତ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଶ୍ରୀମତୀ ନିଜର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ତଥାପି ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ପୂର୍ବରୁ ରାଜା-ମହୋଦୟଙ୍କଠାରେ ସତ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ପାରଳାର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଅବସ୍ଥା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଥରେ ସେଠାକୁ ଯିବା ସ୍ଥିର କଲେ । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ଓ ପିଲା-ମାନଙ୍କୁ ଧରି ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ୧୯୧୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଗଲେ । ଏମାନେ ଯିବା ପାଇଁ ରାଜାମହୋଦୟ ସମସ୍ତ ସୁବିଧା କରିଦେଇଥିଲେ ।

ପାରଳାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସେଠା ରାଜ-ନବରକୁ ଯାଇ ରାଜାଙ୍କ ପାଟ-ମହିଷୀ ଓ ରାଜମାତା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ କରିଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ୍ ପରେ ରାଜା ସାହେବଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ଯେ, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ପାଟମହିଷୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ ଏବଂ ତାହାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ସ୍ଥାନୀୟ ରାଜକୀୟ ମୁଦ୍ରଣାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିଆଯିବ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏକପ୍ରକାର ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ପାଟରାଣୀଙ୍କୁ ଦେଖି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ରାଜ-ଅନ୍ତଃପୁରବାସିନୀମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ସ୍ନେହ ଓ ଆଦରସତ୍ତ୍ୱେ ରାଜସେବା କରି ପୁଣି ବଡଖେମୁଣ୍ଡିର

ଅନୁଭୂତିକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବା ତାହାଙ୍କୁ ରୁଚିକର ବୋଧହେଲା ନାହିଁ । ଏପରି ଅସ୍ଥିର ମନରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ରାଜପରିବାରଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଫେରିଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମପୁର ଫେରିବା ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନିମ୍ନ କବିତା ଲେଖି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

ବିଦାୟ

ଶ୍ରୀରାମୁଙ୍କ ନିକଟରୁ ନେଉଛୁ ବିଦାୟ,
କରୁଣା ନୟନେ ଚାହିଁ କହନ୍ତୁ ଉପାୟ ।
ଯାଉଅଛୁ ରଖି ଦୟା ନ କର ନିରାଶ,
ଦୂରୀଭୂତ ହେଉ ମନୁ ସକଳ ହୁତାଶ ।
ଗୌରବ ରଖଇ ସିନା ସମଭାବ ପ୍ରାଣ,
ଅନ୍ୟପ୍ରାଣେ ଏହି କଥା ନ ମିଳେ କାରଣ ।
ସମୟ ସ୍ରୋତରେ ଜୀବ ହୁଏ ଭାସମାନ,
ସମୟର ମୂଲ୍ୟ ଚିହ୍ନି ଉପୁଜାନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ ।
ଜଗତକୁ କି ହେତୁରେ ଆସିଅଛୁ ଜୀବ,
ଏହି କଥା ଭୁଲନ୍ତୁପେ ତବ ଚିତ୍ତେ ଥିବ ।
ନାରୀ ଅଭିମାନ ସିନା ରଖିପାରେ ନାରୀ,
ଅନ୍ଧକାରୁ ଆଲୋକକୁ ଆଣଇ ଉଦ୍ଧାରି ।
ଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ତବ ବାହୁଚ୍ଛାୟାରେ ଆଶ୍ରିତ,
ହେଲୁ ଜାଣ ଅନ୍ୟଭାବ ନ କର ଉଦ୍ଧିତ ।
ମନପୁଷ୍ପ ଅର୍ପିଦେଲୁ ତବ ଚରଣରେ,
ସୁଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କର ସାଦର ପ୍ରେମରେ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

[ଉତ୍କଳବାର୍ତ୍ତା—୨ । ୧୦ । ୧୯୧୫]

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ପୁଣି ରାଜାଶ୍ରିତ ହୋଇ ରହିବା ପାଇଁ ଅନିଚ୍ଛା ହେବା ଦେଖି ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ତାହାଙ୍କୁ ତିନୋଟି ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମ—ରାଜାଶ୍ରିତ ବିଶେଷତଃ ପାରଳା ରାଜାଙ୍କ ପରି ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଦାନଶୀଳ ରାଜାଙ୍କ ଆଶ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଲେ ନିଜର ପୂର୍ବ ଋଣ ସବୁ ଅଳ୍ପରେ ପରିଶୋଧ କରିପାରିବେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ—ଏହି ରାଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଛାପାଖାନା ଅଛି । ଏଠାରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ସବୁ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ପୁସ୍ତକାକାରରେ ଛାପି ପ୍ରକାଶ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ।

ଏ ତିନୋଟି ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ଶ୍ରୀରାମ ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କୁ ପାରଳା ଯିବାପାଇଁ ସ୍ୱୀକୃତ କରାଇଲେ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ପୁଣି ପାରଳା ଯାଇ ସେଠାରେ ରାଜାଶ୍ରିତ ହୋଇ ରହିବା ସମୟରେ ଏମାନଙ୍କର କି କି ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥିଲା, ସେ ବିଷୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବ ।

୨ୟ—ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିରୁ ଆସିବା ପରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ସ୍ଥାନୀୟ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଅଫିସରେ କିରାଣୀ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇ-ଥିଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଅଳ୍ପ କେତେକ ସମୟ କଲା ପରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପରଶୁରାମ ପାତ୍ରଙ୍କ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ସ୍ଥାନୀୟ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ (ସେଟେଲ୍-ମେଣ୍ଟ) ଅଫିସରେ ମାସିକ ୫୦୫୮ରେ ସ୍ଥାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଥିଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶ୍ରୀରାମ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଛାଡ଼ିବାଯାଏ ରହିଥିଲେ ।

—ଃ*ଃ—

ବ୍ରହ୍ମପୁରର ଅନୁଭୂତି

ବ୍ରହ୍ମପୁର ଆସି ଏଠାର ଓକିଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପରଶୁରାମ ପାତ୍ରଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ରହିବା ସମୟରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା କଣ ଥିଲା, ସେ କଥା ନିମ୍ନ ସଂବାଦରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜାଣିହେବ—

—ନାଟ୍ୟକବିଙ୍କଣ୍ଠି ଦୁରବସ୍ଥା—

"ବାବୁ ଶ୍ରୀରାମ ପଣ୍ଡାପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଉତ୍କଳରେ ଜଣେ ନାଟ୍ୟକବି। ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର କବିତା ଶକ୍ତି ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ସର୍ବନାଶ ହୋଇଅଛି। ନାମଧାମ ପ୍ରକାଶ କରି କବିତା ଲେଖିବା ହେତୁ ଉକ୍ତ ଦମ୍ପତି ଅନେକ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଲୋକଙ୍କର ଚକ୍ଷୁଃଶୂଳ ହୋଇଅଛନ୍ତି। ଶ୍ରୀରାମ ବାବୁ ବଡଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ। କି ବିଶେଷ ଘଟଣାବଶତଃ ଉକ୍ତ ଦମ୍ପତି ବଡଖେମୁଣ୍ଡି ତ୍ୟାଗ କରି ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ବାସକରୁଅଛନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଅତି ମନ୍ଦ। ବର୍ତ୍ତମାନ ପଞ୍ଚଶତାଧିକ ଟଙ୍କା ଋଣ ଅଛି। ଅର୍ଥାଭାବରୁ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଅପାରଗ। ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଇ ରୋଗପୀଡିତା ହୋଇଅଛନ୍ତି। ଏଣୁ ଶ୍ରୀରାମ ବାବୁ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଅଛନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମପୁରର ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓକିଲ ପରଶୁରାମ ବାବୁ ଉକ୍ତ ବିପନ୍ନ ପରିବାର ପ୍ରତି କୃପାଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରି ନ ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଦୁରବସ୍ଥାର ସୀମା ନ ଥାନ୍ତା। ଉତ୍କଳରେ ଗୁଣଗ୍ରାହକ ସହୃଦୟସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭାବ ନାହିଁ। ଆଶାକରୁ, ସେମାନେ ଉକ୍ତ ବିପନ୍ନ ପରିବାର ପ୍ରତି ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କ ପରି ଯଥୋଚିତ ପ୍ରସନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିବେ।"

[ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ—ତା ୧୯ । ୯ । ୧୯୦୭]

ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ପହଞ୍ଚିବାର କିଛିଦିନ ପରେ ପର୍ଶୁରାମ ପାତ୍ରଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ସ୍ଥାନୀୟ ତହସିଲ୍‌ଦାରଙ୍କ ଅଫିସରେ ମାସିକ ଟ୧୫୯ର ଗୋଟିଏ କିରାଣି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ମାସିକ ବେତନ ଅତି ସ୍ୱଳ୍ପ ଥିବାରୁ ତାହାର ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଏହି ପରିବାର ଚଳିବା ପାଇଁ ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ପୂର୍ବରୁ ଏହି ପରିବାରଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିବାରୁ ପାତ୍ରମହୋଦୟ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଯାହା ଅଭାବ ହେଉଥିଲା, ତାହା ପୂରଣ କରୁଥିଲେ । ଏପରି ଦୀର୍ଘ ୮।୯ ବର୍ଷ କାଳ ପର୍ଶୁରାମ ବାବୁ ଏହି ପରିବାରଙ୍କୁ ପୋଷିଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଏମାନେ ପାତ୍ରଙ୍କଠାରେ ଆଜୀବନ ଋଣୀ ଥିବାର ସର୍ବଦା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାଗ୍ଲିବରଙ୍କ ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧୃତ ହେବ ।

—କୃତଜ୍ଞତା—

“ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଉତ୍କଟ ଲାଞ୍ଛନା ଭୋଗ ବିଷୟ ଉତ୍କଳ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଗତ । ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଧିକ କହି ହୃଦୟର କ୍ଷୁଦ୍ରତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ । “ଗତସ୍ୟ ଶୋଚନା ନାସ୍ତି” ଏହି ମହାବାଣୀ ସ୍ମରଣ କରି ହୃଦୟକୁ ଶାନ୍ତକରେ । ଘୋର ବର୍ଷା କାଳରେ ନିଃସହାୟ ହୋଇ ଅପରିଚିତ ରାଜ୍ୟରେ ବାସ କରିବା କେତେଦୂର କଷ୍ଟକର, ତାହା ଅଧିକ କହିବାର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଏହି ଘୋର ସଂକଟକାଳରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାବୁ ପରଶୁରାମ ପାତ୍ର ମହୋଦୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାହାଯ୍ୟ କରି ବିପନ୍ନବତ୍ସଳତାର ପରାକାଷ୍ଠା ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ସୁଖସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ରହିବା ଏବଂ ମୋର ପୂଜନୀୟ ପତିମହୋଦୟଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଲାଭ ହେବା ବିଷୟରେ ବାବୁ ମହାଶୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଶ୍ରମସ୍ୱୀକାର ଏବଂ ଅର୍ଥ

ବ୍ୟଗ୍ର କରିଅଛନ୍ତି । ତାହାଙ୍କର ସହାୟତା ଲାଭ କରି ନ ଥିଲେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଗତି କଅଣ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତାହା ଭାବଲେ ହୃତ୍କମ୍ପ ହୁଏ । ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ମୋର ଏକାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ବାବୁ ମହାଶୟଙ୍କର ଜୟ ହେଉ ଏବଂ ସେ ସୁଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୋଇ ଉତ୍କଳର ଉନ୍ନତ-ଗଗନରେ ଏହିପରି ଧ୍ରୁବ ନକ୍ଷତ୍ରରୂପେ ବିରାଜମାନ ଥାନ୍ତୁ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ମୋର ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା
["ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ"-୧୯ । ୧୨ । ୧୯୦୭]

ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଓ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ୧୯୦୭ଠାରୁ ୧୯୧୫ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ ନ ବର୍ଷ କାଳ ରହିଥିଲେ । ଏହି ନ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଏକାଧିକ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ସହ ଘନିଷ୍ଠତା ସ୍ଥାପନ, ବିଭିନ୍ନ ସଭା-ସମିତିରେ ଯୋଗଦାନ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ବାଦ-ପତ୍ରରେ ନିଜର କବିତା ଓ ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ସୁବିଧା ପାଇଥିଲେ । ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିରେ ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ କେତେକ କବିତା ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ ତାହାଙ୍କର କଲମ ମୁନରୁ ଅଙ୍କୁରିଥିଲା, ଏଠାରେ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିକଶିଥିଲା !

ଏଠାରେ ଥିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ସବୁ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ନିମ୍ନ କେତେକ ଭାଗରେ ବଣ୍ଟାଯାଇପାରେ—

୧ମ—ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ଲାଭ—

ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ପାଠ କରି ଗଞ୍ଜାମ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ ଏବଂ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତାହାଙ୍କ

କୁଟୀରକୁ ଆସି ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଦିଗରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଥିଲେ । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଲେଖାଧାରା ଆହୁରି ଉନ୍ନତ ହୋଇଥିଲା ।

୨ୟ—ଭାରତସେବକ ସମିତିର ସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ଏମ୍. ଏ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଏହି ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଦେଖିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ସମୟରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କଣ ଥିଲା, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାହୁ ମହୋଦୟ "ଅନ୍ନ-ପୂର୍ଣ୍ଣା" ନାମକ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ନିଜର "ପ୍ରତିଭା" ପୁସ୍ତିକାରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

୩ୟ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା କଟକ ଏବଂ ବାଲେଶ୍ୱର ଯାଇ ସେଠାରେ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କୁ ଦେଖିପାରିଥିଲେ । ଶେଷୋକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ସେ ସରସ୍ୱତୀ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ଘରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ସପ୍ତାହ ରହି ତାହାଙ୍କୁ ନିଜର ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ଲେଖାଗୁଡିକୁ ଦେଖାଇ ତହିଁର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସଂଶୋଧନ କରାଇବା ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏ ଶ୍ରେଣୀର ଲେଖାଗୁଡିକୁ ଲେଖିବା ପାଇଁ କି କି ନିୟମ ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ, ସେ ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପରି କଟକରେ ୰ ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଯଥେଷ୍ଟ ଆଦର ଏବଂ ଉତ୍ସାହ ପାଇଥିଲେ । ଭକ୍ତକବି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଅନେକ ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ଲେଖାର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସଂଶୋଧନ କରିଦେଇଥିଲେ । ଏ ଦୁଇ ଜଣ ବିଶିଷ୍ଟ କବି ନିଜର ସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଉପହାର ମଧ୍ୟରୁ ସେନାପତିଙ୍କ

"ପଦ୍ୟମାଳା" ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡିକୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଆଜୀବନ ସାଥୀ କରି ରଖିଥିଲେ । ମନରେ କୌଣସି ଅଶାନ୍ତି ଜନ୍ମିଲେ କିମ୍ବା ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହ ଏକାଠି ବସି ଭଗବତ୍ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା ସମୟରେ ଏହି 'ପଦ୍ୟମାଳା' ର ପଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ି ତାହାଁର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରି ସେ ଅସୀମ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଏହି "ପଦ୍ୟମାଳା"ର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା "ପ୍ରାର୍ଥନା" ପଦ୍ୟଟି ଏହାଙ୍କର ଦୈନିକ ଉପାସନା ପଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

୪ର୍ଥ—ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ରହିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏଠାର ଅସଂଖ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ, ତେଲୁଗୁ, ମୁସଲମାନ ଏବଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ପରିବାରର ଭଦ୍ରମହିଳାମାନଙ୍କ ସଂସର୍ଗରେ ଆସି ସେମାନଙ୍କ ସହ ବନ୍ଧୁତା ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତିର ସାମାଜିକ ମିଳନ ଏବଂ ବିବାହ ପ୍ରଭୃତି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ସାଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ପାଉଥିଲେ । ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ସଭାସମିତିରେ ସେ ଯୋଗ ଦେଇ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ମଧ୍ୟ ପାଉଥିଲେ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିମ୍ନ କେତୋଟି ସଂବାଦ ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଉଚିତ ମନେକରେ :—

—ସମିତିରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା—

"ସେଦିନ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ସମସ୍ତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ମହିଳାଗଣ ଏକ ସଭା କରି ନାୟିକାକୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ; ମାତ୍ର କୌଣସି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତିବନ୍ଧକରୁ ସେ ନ ଯିବାରୁ ସମିତି ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ୨।୩ ଦିନ ବାଦ କତିପୟ ମହିଳା ଆଉ ଏକ ସଭା କରି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିରେ ନେଇଥିଲେ । ସେଦିନ ସମସ୍ତେ ଶ୍ରୀମତୀ-

ଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ଓ ଗଦ୍ୟପଦ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ ଶ୍ରବଣ କରି ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଶୁଣିଲୁ, ତାଙ୍କୁ ଇଂରଜୀ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ନିମିତ୍ତ ସେମାନେ ଏକ ସ୍ତ୍ରୀଲୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦେଇ ଏବେ ଏବେ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ନାନାପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଓ ସଦୁପଦେଶ ଦେଉଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ସତ୍ସାହସ ଏବଂ ଖ୍ୟାତି ଦେଖି ଆମ୍ଭେମାନେ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଅଛୁଁ । ସେ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉନ୍ନତି କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଅଛୁଁ ।”

[“ଉତ୍କଳବାସୀ”—୨୮।୫।୧୯୦୭]

—ବ୍ରହ୍ମପୁର ସଭା—

“ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ବ୍ରହ୍ମପୁର ସହରରେ ନୀଚ ଜାତିମାନଙ୍କ ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ ଯେଉଁ ଅଧିବେଶନ ହୋଇଥିଲା, ତହିଁରେ ଜିଲ୍ଲା ଜଜ୍ ମାନ୍ୟବର ମି. ସଦାଶିବ ରାଓ ମହୋଦୟ ସଭାପତିର ଆସନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଉତ୍କଳର ଲେଖିକା ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ ତତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧେ ଏକ ଚିନ୍ତାପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେହେଁ ଶାରୀରିକ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନିବନ୍ଧନ ନିଜେ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ କରି ନ ପାରିବାରୁ ଜଣେ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରଙ୍କଦ୍ୱାରା ତାହା ପଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ଲେଖାର ସାର ମର୍ମ ଏହି— ଯେ ଅବାଧ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଭୋଗ କରେ, ସେ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଯେ ଅଧମମାନଙ୍କୁ ଉନ୍ନତ ଦିଗକୁ ଟାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ସେ ପ୍ରକୃତ ମନୁଷ୍ୟପଦବାଚ୍ୟ । ଉତ୍କଳର ଅନ୍ତଃପୁରସ୍ଥା ଜଣେ ଅବଳା ସଭା-ସମିତିରେ ଯୋଗଦେଇ ତାହାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏହି ପ୍ରକାର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଉକ୍ତି ବାହାରିବା ବଡ଼ ଆଶାର କଥା ଅଟେ ।

(“ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ”—୧୭।୧୨।୧୯୧୦)

୫ମ—ବଡଖେମୁଣ୍ଡି ଛାଡିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ସ୍ଥାନୀୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଓକିଲ ପରଶୁରାମ ପାତ୍ର ସାଦର ଆହ୍ୱାନ କରିଥିବା କଥା ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି । ଏହି ପାତ୍ରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଅତି ଘନିଷ୍ଠ ସହକର୍ମିଣୀ ଏବଂ ପୃଷ୍ଠପୋଷିକା ଥିଲେ । ଏଠାରେ ଏକାଧିକ ସଭାସମିତିରେ ଏବଂ ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କର ମିଳନ ଅତି ମଧୁର ଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ପାତ୍ରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡିଥିବାରୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ହତାଶ ହେଲେ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାହାଙ୍କର ଗଣ୍ଡିଏ ଲେଖା ନିମ୍ନରେ ଉଦ୍ଧୃତ ହେଉଅଛି :—

ବ୍ରହ୍ମପୁରସ୍ଥା ସ୍ୱର୍ଗୀୟା ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ

ଶ୍ରୀମତୀ ଲୀଳାବତୀ ଦେବୀ

“ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପରଶୁରାମ ପାତ୍ର ମହାଶୟ ଏହି ଜିଲାର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅକାଳ ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟି ଯାଇଅଛି, ସେଥିସକାଶେ ଦେଶୀୟ ଓ ବିଦେଶୀୟ ସୁଦ୍ଧା ଅତି ଦୁଃଖିତ ଅଛନ୍ତି । ଜିଲାର ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ତାଙ୍କର ଯେ ସକଳ ଉଦ୍ୟୋଗ, ବିଶେଷରେ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ପକ୍ଷେ ଶ୍ରୀମତୀ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରତିପୋଷକ ଥିଲେ । ବିଧବା ବିବାହରେ ସେ ବିଶେଷ ଉତ୍ସାହିତ ଥିଲେ; ପୁଣି ସବୁ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଓ ସେମାନଙ୍କର କୁଟୁମ୍ବସମୂହକୁ ମୁକ୍ତହସ୍ତେ ଉପକାର କରୁଥିଲେ । ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯେ ଯେ କୁଟୁମ୍ବମାନଙ୍କ ପରିଚିତ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ବାର୍ଷିକ ପାରିତୋଷିକ ପ୍ରେରଣ କରୁଥାନ୍ତି । ବିଧବା ବିବାହରେ ଯେଉଁମାନେ ପରିଣୀତ, ଏପରି ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପରରେ ଯେମନ୍ତ ସଦ୍ଭାବ ସ୍ଥାପିତହେବ, ଏଥିସକାଶେ ଗୋଟିଏ ସଭା କରିବାକୁ ସେ ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କୁ ମଣାଉ-

ଥିଲେ । ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ, ଅଥଚ ବିବାହିତ ହେବାର ପୂର୍ବବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସହରର ଅନେକ ଦରିଦ୍ର ପରିବାରଙ୍କର ସୁବିଧା କରିଥିଲେ । ସେ ପତିବ୍ରତା ଏବଂ ଆପଣାର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅନୁଗାମିନୀ ଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ପି. ବେଙ୍କଟେଶ୍ୱର ରାଓଙ୍କ ପରିଚାଳନାରେ ଯେ ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀ ସଭା ହୋଇଥିଲା, ସେ ସବୁରେ ସେ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟା ଥିଲେ । ଉଭୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ସ୍ୱରୂପ ହୋଇ ଉଭୟର ସହାନୁଭୂତି ଓ ସ୍ନେହକୁ ଯୋଗ କରିବାକୁ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ମରଣରେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଜଣେ କ୍ଷମତାପନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକାରିକାଙ୍କୁ ହରାଇଦେଲେ, ଯେ କି ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅବ୍ରାହ୍ମଣ, ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଲଙ୍ଗୀ ପରିବାରଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରିବାରେ ଉତ୍ସାହିତ ଥିଲେ । ଏହି ସହରରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ସମାଜର ସ୍ଥାନୀୟ ବାସସ୍ଥାନ ନ ଥିବାରୁ, ତାହାକୁ ଦାନ କରିବା ଉପଲକ୍ଷେ ସେ ଖଣ୍ଡେ ଜମି କିଣିଥିଲେ । ସେ କେବଳ ୨୦ ବର୍ଷବୟସ୍କା ଥିଲେ । ଯେଉଁ ପରିବାର ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖିମିଡ଼ି ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତିପୋଷକ ଥିବାରୁ "ଦୋରା" ନାମକ ଉପାଧି ପାଇଛନ୍ତି, ଏପରି ଏକ ପୁରାତନ ବଂଶରୁ ସେ ଆଗତ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଅନେକ ଥର ସଙ୍ଗଲାଭ କରି ମଧୁର ଆଳାପ କରିବା ସୁଯୋଗ ପାଉଥିଲି । ମୋର ଉତ୍ସାହ ବୃଦ୍ଧି ସକାଶେ ସେ ନାନାକଥା ମୋତେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସ୍ନେହରେ ମୋର ଜୀବନ ଏକାନ୍ତ ମୁଗ୍ଧ ଥିଲା । ମାତୃହୀନ ଦୁଇଗୋଟି ଶିଶୁଙ୍କୁ ପିତାଙ୍କ କୋଳରେ ଅର୍ପଣ କରିଦେଇ ସେ ଚିରବିଦାୟ ନେଇଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହି ଆଘାତ ଅତି କଠିଣ ହୋଇ-ପଡ଼ିଅଛି । ମାତ୍ର ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ , ତାହାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବେ । × × ଇତି । ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା"

["ହିତୈଷିଣୀ"—୨୦।୧୧।୧୯୦୯]

ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ଅନୁଭୂତି

ପାରଳାରୁ ଅହ୍ୱାନ ପତ୍ର

ପ୍ରଥମ ଥର ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଯାଇ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଫେରିବାର ଅଳ୍ପ କେତେକ ଦିନ ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିମ୍ନ ଅହ୍ୱାନପତ୍ର ପାଇଥିଲେ--

"ରାଜବାଟି, ପାରଳା

୧୮।୨।୧୯୧୫,

"ଶ୍ରୀହରି ଶରଣମ୍"

"ମହୋଦୟାପ୍ରଣ୍ଟମେ,

ଆପଣଙ୍କ ପତ୍ର ପାଇଅଛୁ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମନ୍ମହାରାଜାଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥା-ବସ୍ଥାରୁ ଉତ୍ତର ଦେବାରେ ଯାହା କିଛି ବିଳମ୍ବ ଘଟିଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମହାରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶାନୁସାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣାଇଦିଆଯାଉଅଛି ଯେ, ଆପଣ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଏଠାକୁ ଆଗମନ କରିଥିଲେ, ସେହି ସମୟରେ ନାନା କାରଣରୁ ବୋଧହୁଏ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଏଠାରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ବୋଧ ହୋଇଥାଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ସଦାଶେ ସ୍ୱୀୟ ସୌଜନ୍ୟବଶତଃ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମାର୍ଜନା କରିବେ ।

"ଶ୍ରୀମାନ୍ ରାଜାସାହେବଙ୍କ ସୁବିବେଚନାରେ ସେ ବୁଝିଅଛନ୍ତି ଯେ, ଆପଣଙ୍କ ଯୋଗେ ଏଠାରେ କେତେକ ସୁକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ହୋଇ-ପାରେ । ଅତଏବ ଉଭୟ ପକ୍ଷୀୟ ସୁବିଧା ଓ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ବୋଧପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବକାଶ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଲେ ବାବୁ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ମହୋଦୟ ସ୍ୱୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ତୁଇ ତିନି ମାସ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ସପରିବାରେ ଏଠାରେ ଆସି ଅବସ୍ଥାନ କରିବେ ।

ସେହି ସମୟରେ ଆପଣମାନଙ୍କ ଯାବତୀୟ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଯଥାବଧି ରକ୍ଷା କରାଯିବ, ଯେପରି ଲୋକଦୃଷ୍ଟିରେ ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସମ୍ମାନ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ; ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀରାମ ବାବୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ବେତନରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିବେ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଯାହା କିଛି ଆଶା କରାଯାଉଅଛି, ତାହା କେବଳ ଆପଣଙ୍କ ଭଦ୍ରମହିଳାସୁଲଭ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ ଭାବେ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ବିବେଚନା କରିବାକୁ ହେବ ।

"ଶ୍ରୀମାନ୍ ରାଜାସାହେବଙ୍କ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଯଦି ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି ମତଦ୍ୱୈଧ ନ ଥାଏ, ତାହା ହେଲେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଶ୍ରୀରାମ ବାବୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ଏଠାକୁ ଆଗମନ କରନ୍ତୁ । ଏଠାରେ ଦୁଇ ତିନି ମାସ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ପରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଯଦି ଉଭୟ ପକ୍ଷର ପରିତୁଷ୍ଟିଜନକ ହୋଇପାରେ, ତାହା ହେଲେ ସେହି ବନ୍ଦୋବସ୍ତକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କରାଯିବା ବିଷୟରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ରହିବ ନାହିଁ, ଜାଣିବ ।

ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ
ପାଲେସ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ
୧୮ । ୬ । ୧୪"

ଦ୍ୱିତୀୟବାର ପାରଳାଯାତ୍ରା

ଏହି ଆହ୍ୱାନପତ୍ର ପାଇବାର ଏକମାସ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସ୍ୱାମୀ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ପାରଳା-ଖେମୁଣ୍ଡିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ନିମ୍ନ-ସମ୍ବାଦ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ।

"ନାଟ୍ୟକବି"

"ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଭଗିନୀ ନାଟ୍ୟକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ବୋଧହୁଏ ପାଠକମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ସେ ଇତମଧ୍ୟରେ ନାନା ଦୁଃଖଜଞ୍ଜାଳରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାଣୀସେବା ପରିତ୍ୟାଗ କରି ନାହାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁଣି ସୁଖୀ ହେଲୁଁ ଯେ, ସେ ପାରଳାର ପ୍ରଶଂସିତ ଗଜପତି ମହାରାଜାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ମହାରାଜା ନାଟ୍ୟକବିଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଆଶ୍ରୟ ଦେବେ ।"

["ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ"—୧୭ । ୭ । ୧୯୨୪]

"ନାଟ୍ୟକବି ଓ ପାରଳାଧୀଶ୍ୱର"

"ବର୍ତ୍ତମାନ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳରେ ଏକମାତ୍ର ନାଟ୍ୟକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା । ଶ୍ରୀମତୀ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପରିବାରର ଏକମାତ୍ର ଗୃହିଣୀ । ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ମହାଶୟ ସ୍ୱଳ୍ପ-ବେତନଭୋଗୀ ଜଣେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ । ବାଳକ ବାଳିକା ଗୁଡ଼ିଏ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଭୃତିର ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ କରି ଚଳିବା ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପକ୍ଷେ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ହେଉଥିଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ଅଭାବ-ଗ୍ରସ୍ତ ପରିବାରର ଗୃହିଣୀ । ସେ ସବୁଙ୍କ ଜଞ୍ଜାଳରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଇ ଶ୍ରୀମତୀ ଯେଉଁ ଲେଖାଲେଖି କରନ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କର ଅଦମ୍ୟ ଅଧ୍ୟବସାୟର ଫଳ ଅଟେ । ଶ୍ରୀମତୀ ଯଦି ଧନଶାଳିନୀ ହୋଇଥାନ୍ତେ, କିମ୍ବା ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିପାରିଥାନ୍ତେ, ଅଥବା ଉପଯୁକ୍ତ ଉତ୍ସାହ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇପାରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେ କେତେ କେତେ ବିଷୟ ଯେ ଲେଖିପାରିଥାନ୍ତେ, ତାହା ସ୍ଥିର କରିବା ଅସାଧ୍ୟ ।

କିନ୍ତୁ ଯାହା ହୋଇ ନାହିଁ ତତ୍‌ପ୍ରତି ଅନୁତାପ କରିବା ନିରର୍ଥକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପତ୍ରରୁ ଅବଗତ ହେଲୁଁ, ପାରଳାର ଗଜପତି ମହାରାଣୀ ମହୋଦୟା ନିଜ ଦୁର୍ଗରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ପାରଳାର ଉଦୀୟମାନ ମହାରାଜା ମହୋଦୟ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ପରିବାରକୁ ସମୁଚିତ ସାହାଯ୍ୟ ଦାନ କରିବାକୁ ଅଙ୍ଗୀକୃତ ହୋଇ-ଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ନିରାଶ୍ରୟ ପରିବାର ଯେପରି ସମ୍ମାନର ସହିତ ସୁଖସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ କାଳାତିପାତ କରିପାରିବେ, ସେ ତହିଁର ସୁବନ୍ଦୋ-ବସ୍ତ କରିଦେଇଅଛନ୍ତି ।

"ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗଙ୍ଗବଂଶାବତଂସ ଶ୍ରୀମାନ୍ ପାରଳାଧୀଶ୍ୱରଙ୍କ ସ୍ୱଜାତିବାତ୍ସଲ୍ୟ, ସ୍ୱଦେଶ ହିତୈଷଣା ଓ ମାତୃଭାଷାର ଉନ୍ନତି କାମନା ପ୍ରଭୃତିର ପରିଚୟ ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କଳବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଅଛି । ତା ପରେ ନାଗରିକ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହି ଯେ ଅତୁଳ ଦୟାଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି, ତାହା ବସ୍ତୁବରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ଅଟେ ।

"ଆମ୍ଭେମାନେ ପାରଳାର ଗଜପତି ନରେଶଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଅତୁଳନୀୟ ସଦ୍‌ଗୁଣ ସକଳ ଦେଖି ମୁକ୍ତକଣ୍ଠରେ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛୁଁ । ମହାରାଜ ମହୋଦୟ ସର୍ବଶୁଭରେ ଚିରଜୀବୀ ହୁଅନ୍ତୁ, ଉତ୍କଳବାସୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି କାମନା କରିବା ଉଚିତ । ପାରଳା ରାଜବଂଶଦ୍ୱାରା ଉତ୍କଳ ବିଶେଷ ଉପକୃତ ହେବ ।"

["ଉତ୍କଳସେବକ"—୨ । ୯ । ୧୯୧୫]

କୃତଜ୍ଞତା

ପାରଲାରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ପରେ, ପୂର୍ବ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ପାଠକ୍ରଣୀ ମହୋଦୟାଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସୁଗ୍ରଣ ପ୍ରଭୃତି ପଢାଇବା ପାଇଁ ମାସିକ ୫୨୫୯ ବେତନରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ତାହାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ମାସିକ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ବେତନରେ ସେଠାଙ୍କ ଛାପାଖାନାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଲେ । ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀମତୀ ନିଜର କୃତଜ୍ଞତା ନିମ୍ନ ଲିଖିତରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

"ଆତ୍ମନିବେଦନ"

"ମୁଁ ଉତ୍କଳବାସିନୀ ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ନାରୀ । ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଲେଖି ପଢି ପାରେଁ, ତତୋଽଧିକ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଗଦ୍ୟ ପଦ୍ୟ ରଚନା କରିଥାଏଁ । ମାତ୍ର ମୋହର ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ବିଷୟ, ମୋହର ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରକାର ରଚନା ଦେଖି ପୂଜ୍ୟପାଦ ପିତୃକଳ୍ପ ସ୍ନେହପ୍ରବଣ ଭ୍ରାତୃତୁଲ୍ୟ ସ୍ୱଦେଶବାସୀ ଶିକ୍ଷିତ ମହୋଦୟଗଣ ମୋତେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଏବଂ ସ୍ନେହଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସରଳ ଭାବରେ ମୋପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି । ଇଦୃଶ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏତାବତ୍ କାଲ ଯାବତ୍ ପୋଷ୍ୟ-ବର୍ଗର ବାହୁଲ୍ୟ ଏବଂ ଅର୍ଥାଗମ ମାର୍ଗର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ହେତୁରୁ କଷ୍ଟ ସୃଷ୍ଟିରେ କାଲ ଯାପନ କରୁଥିଲି । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ମଙ୍ଗଲ କାମନା ସର୍ବୋପରି ପରମପିତା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଞ୍ଛାକଳ୍ପତରୁ ସ୍ୱରୂପ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ଛାୟା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପରମ ଆନନ୍ଦ ଓ ପରମ ଶାନ୍ତିରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଅଛି ।

"ସ୍ୱଦେଶବାସୀ ଶିକ୍ଷିତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସର୍ବଦା ମୋହର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଆନନ୍ଦ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ମୋହର ବର୍ତ୍ତମାନ ସୌଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ସର୍ବସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ସ୍ଥିର ରହିପାରୁ ନାହିଁ ।

"ଉତ୍କଳର ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ଗଜପତି ବଂଶଜ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ସୁନାମଖ୍ୟାତ ନବୀନ ମହାରାଜା ରାଜ-ସିଂହାସନରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ସ୍ୱଜାତିବାତ୍ସଲ୍ୟ, ମାତୃଭାଷାର ଉନ୍ନତି କାମନା ଏବଂ ଲୋକହିତୈଷଣାର ପରିଚୟ ଦେଇଅଛନ୍ତି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍କଳର ସର୍ବସାଧାରଣରେ ଅବିଦିତ ନାହିଁ । ମୋହର କେଉଁ ପୂର୍ବ ସୁକୃତ ବଳରୁ ମୁଁ ହଠାତ୍ ଶ୍ରୀମହାରାଜ ମହୋଦୟଙ୍କୁ ମୋହର ସୌଭାଗ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଦର୍ଶନ ପାଇଲି । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ନାରୀ, ତାହାଙ୍କଠାରେ କଣ କୃତଜ୍ଞତା ଦେଖାଇବି ? ଶକ୍ତି ବା କାହିଁ ? ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ ଦୟାମୟ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ପ୍ରତିନିୟତ ତାହାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରୁଅଛି ।

"ଶ୍ରୀଳ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହାରାଜା ମହୋଦୟ ତାହାଙ୍କ ନୈସର୍ଗିକ ଦୟାଗୁଣପରବଶ ହୋଇ ମୋହର ନିରାଶ୍ରୟ ପରିବାର ଯେପରି ସମ୍ମାନ ସହିତ ସୁଖସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ କାଳାତିପାତ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହେବେ, ସେଥିର ସୁବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦେଇଅଛନ୍ତି । ଏପରି ସୁଖ-ସୌଭାଗ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ମୋ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନରେ କେବେ ଉଦୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା ।

"ଅସୂର୍ଯ୍ୟଂପଶ୍ୟା ଦୟାସ୍ୱରୂପିଣୀ ମହାମାନ୍ୟା ରାଜ-ଅନ୍ତଃପୁର-ବାସିନୀଙ୍କ ସମୀପରୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଅନାବିଳ କରୁଣାଯୁକ୍ତ ସ୍ନେହ ଲାଭ

କରୁଅଛି ଏବଂ ତଜ୍ଜନିତ ମୋ ମନରେ ଯେଉଁ ଅତୁଳନୀୟ ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହେଉଅଛି, ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ମୋତେ ଭାଷା ଆସୁନାହିଁ ।

"ଏହି ଆନନ୍ଦ କଥା ମୋର ନିଜ ଭାଷା ଓ ଲେଖଣୀରେ ଲେଖିବାକୁ ମୁଁ ନିତାନ୍ତ ଅକ୍ଷମ ହେବା ଯୋଗୁଁ ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳବାସୀଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛି ଯେ, ଆପଣମାନେ ପୂର୍ବରୁ ମୋ ପ୍ରତି କରୁଣା ଭାବ ପୋଷିଥିଲେ ତାହା ଯାଉ ଯାଉ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଧର୍ମ ପାଳିବାକୁ ବଦ୍ଧପରିକର ହୋଇ ମହାରାଜା ମହୋଦୟଙ୍କ ଯଶ କୀର୍ତ୍ତି ଉଦାରହୃଦୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠତା ପ୍ରଭୃତିର ଭୂରି ଭୂରି ପ୍ରଶଂସା ଗାନ କରି ଦେଶର ଓ ଜାତିର କଲ୍ୟାଣଭାଜନ ହେବେ; ଆଉ ମୋ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ମହତ୍ ଭାବ ପୋଷଣ କରି ମହାରାଜା ମହୋଦୟ ମତେ ଏ ଅଯାଚିତ ସୁଳଭରେ ମଣ୍ଡିଲେ, ଏହି ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାର ମୁଁ ବହନ କରି ରାଜପରିବାର ଓ ସମସ୍ତ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଅଭୀଷ୍ଟ ସାଧନା କରିପାରିବ, ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଅଛି । ଆପଣମାନଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ବିନା ମୁଁ ଏପରି ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମାଧା କରିବା ପାଇଁ ଶକ୍ତିଶାଳିନୀ ହୋଇ ନ ପାରେ । ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶା କରେଁ, ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳବାସୀ ମୋ ସପକ୍ଷରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରାଜା ମହୋଦୟଙ୍କର ଦୀର୍ଘାୟୁ କାମନା ଯଶ କୀର୍ତ୍ତି ଗାୟନ କରି ଜାତୀୟ ଜୀବନର ପରାକାଷ୍ଠା ଦେଖାଇବେ, ପୁଣି ମତେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ଭୁଲିବେ ନାହିଁ ।

"ଏତେବେଳେ ମୋର ଉତ୍ସାହଶୂନ୍ୟ ହୃଦୟ-ସରୋବରରେ ବାରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । କ୍ରମଶଃ ଅନେକ ମନୋଭାବ କମନୀୟ ପଦ୍ମ ଫୁଟିବ । ତାହା ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳବାସୀଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଜୀବନ

ଧନ୍ୟ କରିବ—ଏହି ଅଂଶରେ ଆପଣମାନଙ୍କ ମନୋଯୋଗ ଆକର୍ଷଣ କରେଁ । ମୋର ଏତିକି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିଅଛି ଯେ, ଏ ସାରା ଜୀବନ (ଦେହ) ମୋର ସମ ଜାତିପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗ, ଆଉ ମନଟା ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ କରିଦେବି । ଏହି ସୂତ୍ରରେ ମତେ ଯେଉଁ ମହାତ୍ମା ଦୀକ୍ଷିତ କରିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନାରେ ପ୍ରାଣକୁ ଦୀକ୍ଷିତ କରିଦେଲି । ମୋର ଏହି ଆନନ୍ଦରେ ସମଗ୍ର ଦେଶ–ବାସୀ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ମହାରାଜା ମହୋଦୟଙ୍କର ରାଜୋଚିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠତାର ଭାବୁକତା ଚର୍ଚ୍ଚା କରିନେବେ । କ୍ରମଶଃ ମୋର ସବିଶେଷ ଦେଶବାସୀଙ୍କି ଜଣାଉଥିବି ।

“ମନେ ରଖିବେ, ମୋର ଭାବ [ସମ୍ପଦ] ମୁଁ ନିଜେ ଭୋଗି–ବାକୁ ଆଦୌ ମୋର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । କେବଳ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ଦେଇ ଖାଲି ପିଣ୍ଡଟା ମାତ୍ର ଶ୍ମଶାନ ଭୂମିରେ ଶାୟିତ ଓ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହେବ । ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଯୋଗ ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିବା ଅବସର ମଧ୍ୟରେ ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୂତ୍ର ଅଂଶରେ ଆପଣମାନଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଧିପତ୍ୟ । ମୋର କିଛି ସ୍ୱାର୍ଥ ନାହିଁ ଜାଣିବେ । କେବଳ ସମଗ୍ର ଦେଶବାସୀ ମୋର ନିଜର ରକ୍ତମାଂସରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଜାଣିଥିବେ, ମୋର ନିଜର ଶରୀର କ୍ଷତ ହେଲେ ଯେଉଁ ସାଂଘାତିକ କଷ୍ଟ ହୁଏ, ମୋର ଜାତିର କୌଣସି ଅସମ୍ମାନ ହେଲେ ତେତେ କଷ୍ଟ ହୁଏ; ମାତ୍ର ପ୍ରକାଶ କରେ ନାହିଁ, ନୀରବରେ ଅଶ୍ରୁପାତ କରିନଏଁ । ମୋର ଆଶା-ପଥରେ ସମଗ୍ର ଦେଶବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଜଣ ପୁରୁଷ ଓ କେତେ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଗ ବାହାରି ରାଜା ମହୋଦୟଙ୍କର ଅଭିବାଦନ ଓ ମତେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବେ, ଏହି ଆଶା ସୁଦ୍ଧା ପୋଷିଅଛି । ମୋର ହୃଦୟ-ସିଂହାସନରେ ଆରୋହିତ ସର୍ବଜ୍ଞାତା ଭାବ-ରସିକ ସମଗ୍ର ଦେଶବାସୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସୁଦ୍ଧା ସମ ଆସୀନ

କରିଅଛନ୍ତି । ଏତାଦୃଶ ଭାବ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଦେବା ପାଇଁ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରର ସାର୍ବଭାବ ଓ ମହତ୍ତ୍ଵ ଉପଲବ୍ଧି କରି ତାହାଙ୍କ ଜୀବନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବେ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା "

[ହିତୈଷିଣୀ—ତା୧୧ । ୯ । ୧୯୧୫]

ଦୈନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ

ରାଣୀସାହେବାଙ୍କ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା ଦିନରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାମାଜିକ ବା ବାହେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସମୟ ନ ଥିଲା । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳବେଳା ନିଜର ଘରକାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷକରି ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ସେ ରାଜ-ନବରକୁ ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ଯିବାପାଇଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଯାନର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ରାଣୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ସେ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ, ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତ ପ୍ରଭୃତି ପୁରାଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ି ତାଙ୍କୁ ଶୁଣାଉଥିଲେ । ରାଣୀ ମଧ୍ୟ ସମୟ ସମୟରେ ଏସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ନିଜେ ପଢ଼ି ତହିଁର ଭାବ ଓ ଅର୍ଥ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା-ଙ୍କଠାରୁ ବୁଝିନେଉଥିଲେ । ଏହି ରୀତିରେ ସେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ କରି ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ନିଜ ବସାକୁ ଫେରୁଥିଲେ ।

ରାଜକୁମାରଙ୍କ ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷା

ଏପରି କେତେକ ସମୟ କଟିଗଲା ପରେ ପାରଳାର ଯୁବରାଜ ସାହେବ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ସେ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ରାଣୀ ସାହେ-ବାଙ୍କର ଦେହ ଅସୁସ୍ଥ ହେଲା । ରାଣୀ ସାହେବା ନବଜାତ ଶିଶୁଟିର

ଲାଳନ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ଅକ୍ଷମ ହେଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଅସୁସ୍ଥ ଥିବାରୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା କିଛି ଦିନ ପାଇଁ ନିଜ ଘରେ ବସି ରହିଲେ । ତେଣେ ରାଣୀଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥତା ଯୋଗୁଁ ନବଜାତ ଶିଶୁଟି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲା । ଦିନେ ଏପରି ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଯେ, ସେହି ଶିଶୁଟି ଦିନ୍ ରାତି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବ୍ୟସ୍ତ କଲା । କୌଣସି ଉପାୟରେ ତାହାର କ୍ରନ୍ଦନ କେହି ବନ୍ଦ କରିପାରି ନ ଥିଲେ । ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ରାଣୀଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ରାଜା ସାହେବ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ଡକାଇଲେ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନବରରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ରାଣୀ ସାହେବା ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖି କହିଲେ, "ଆପଣ ଏହି ଶିଶୁଟିର ଭାର ନିଅନ୍ତୁ ।" ଏହା କହିବାମାତ୍ରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା କାନ୍ଦୁଥିବା ଶିଶୁକୁ ଉଠାଇ ନିଜ କୋଳକୁ ନେଲେ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶିଶୁଟି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ରହିଲା ! ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦର ଢେଉ ଖେଳିଗଲା । ସେହି ଦିନରୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସେହି ନବଜାତ ଶିଶୁର ଏବଂ ରାଣୀ ସାହେବାଙ୍କର ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷାକାରିଣୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ରାଜକୁମାରଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥତାବସ୍ଥାରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନିମ୍ନ କବିତାଟି ପଦ୍ୟ ଲେଖି ସର୍ବଦା ପାଠ କରୁଥିଲେ—

ଅର୍ପଣ

"ଅଟୁ ଅଛି ମହାପ୍ରଭୁ ଅମୂଲ୍ୟ ରତନ,
ନିବାରଣ କର ବାରେ ଏ ବାଳ କଷଣ ।
କୋଟି କୋଟି ଜୀବନର ହେବେ ସେ ପୋଷକ,
ଏକ ପ୍ରାଣ ହେତୁ କେତେ ଶାନ୍ତ ହେବେ ଲୋକ ।
କେହି ଜାଣି ନ ପାରଇ ସେ ହୃଦବେଦନା,
ମାତ୍ର ତୃହିଁ ବାତରେ ପ୍ରାଣ ହୁଏ ବଢ଼ମ୍ବନା ।

ହୃଦ-ସରୋବରେ ଫୁଟେ ବ୍ୟାକୁଳ-କୁମୁଦ,
ଗନ୍ଧ ଶୋଭା କାନ୍ତି ନାହିଁ ବେଳେ ହୁଏ ମୁଦ ।
ନ ପାରଇ ଭୃଙ୍ଗ ଲୁଣ୍ଠ ନୟନ ଜାତରେ,
ମକରନ୍ଦ ଦାନ କର ପ୍ରଭୁ କରୁଣାରେ ।
ନାହିଁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରେମ ଶିଶୁ କୋମଳ ପ୍ରତିମା,
ତାଙ୍କ ମୁଖ ଗୋଟି ଦେଖି ଲୁଟଇ ଗରିମା ।
ଦିଅ ବଳ ନାଥ ପୀଡ଼ା କରୁଣାସାଗର,
ତବ ବିନା କେ ଜାଣିବ ବେଦନା ଅନ୍ତର ।
ତାଙ୍କ ମୁଖ ପ୍ରସନ୍ନରେ ନାଶ ମୋର ଦୁଃଖ,
ଅର୍ପି ଅଛୁ ପଦ୍ମପାଦେ ମନେ ଦିଅ ସୁଖ ।"

ପ୍ରାର୍ଥନା ।

"ସତେ କାହ୍ନେ ମହାପ୍ରଭୁ ଅଛୁ ଏ ଜଗତେ,
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ଆଜି ଦେଖାଅନ୍ତୁ ମତେ ।
କୋମଳ ପ୍ରାଣର କଷ୍ଟ ଦେଖି ହେଉ ନାହିଁ,
ସତ୍ୟ ଯେବେ ମହାପ୍ରଭୁ ଦିଅନ୍ତୁ ଉଡ଼ାଇ ।
ସୁମନ ଉପରେ କାବା ଢାଙ୍କିଛି ମନ୍ଦର,
ଶୁଖିଯାଇଅଛି ଗନ୍ଧ ନ ଦିଶେ ସୁନ୍ଦର ।
କୋକିଳ ବସିଛି ବୃକ୍ଷେ ନ ଶୁଭଇ ସ୍ୱନ,
ବସନ୍ତର ଶୋଭା ନାହିଁ ସ୍ଥିର ନାହିଁ ମନ ।
ଦିଅ ବଳ ଦିଅ ଶକ୍ତି ପ୍ରକାଶି ମହିମା,
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲେ ନାଚଉ ହୃଦେ ମାନବ ଗରିମା ।
କେହ୍ନେ କଳା ନ ପାରଇ ଶରୀରର ତତ୍ତ୍ୱ,
ତେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରେ ଫିଙ୍ଗି ନିଜ ମତ ।

ଭାବେ ଭାବ ମିଶୁ ନାହିଁ ହେଲେଣି ଦୁର୍ବଳ,
ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ ହରି କରନ୍ତୁ ମଙ୍ଗଳ ।
ତୁମ୍ଭ ବିନା କେହି ନାହିଁ ଡାକୁଛି ଦୁଃଖିନୀ,
ଶୀତଳ କରଅ ପ୍ରାଣ ପ୍ରେମବୀଜ ବୁଣି ।
ବୀଜର ଆକାର ହେଉ ବୃକ୍ଷର ସମାନ,
ଫଳ ପୁଷ୍ପ ନେଇ ହରି କରନ୍ତୁ ଆଘ୍ରାଣ ।
ହେ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ହରି ଦେଖାଅନ୍ତୁ ସତ୍ୟ,
ଅବଶ୍ୟ ବୁଝିବ ପ୍ରଭୁ ଅନିତ୍ୟର ନିତ୍ୟ ।"

ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି
୨୭।୭।୧୬

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା
'ଗଡଜାତବାସିନୀ'

ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଏହି ରାଜପରିବାରର ଶୁଶ୍ରୂଷାକାରିଣୀ ମଧ୍ୟ ହେଲେ । ଏ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଅତି ସୁଚାରୁରୂପେ ଏବଂ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ କରିବାରୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସେହି ସମୟରେ ଅସୀମ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରିଥିବାର ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ।

ବିଷମ ପରିଣତି

ପ୍ରଥମ ଧକ୍କା

ଯୁବରାଜ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ପାରଳା ପାଟମହାଦେଈଙ୍କର କେତୋଟି ସନ୍ତାନ ଗର୍ଭରୁ ନଷ୍ଟ ହେଲେ । ଦୈବ ଦୁର୍ବିପାକକୁ ମନୁଷ୍ୟର ଗୁଣ କଅଣ ? ଦୈବଯୋଗକୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ଦୁଇଟି ମୃତ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିଥିଲେ । ରାଜନବରର ଦାସୀମାନେ ପ୍ରଥମେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କୁହାକୁହି ହେଲେ ଯେ, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ସହବାସ ଫଳରେ ପାଟମହାଦେଈଙ୍କର ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନ ନଷ୍ଟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏହି ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଏତେ ଦୂର ବ୍ୟାପକ ଓ ବଳବତ୍ତର

ହେଲା ଯେ, ଯେଉଁ ଦିନ ରାଣୀଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନଷ୍ଟ ହେଲା, ସେ ଦିନ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ରାଜନବରରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବାବେଳେ କେତେକ ଦାସୀ ତାଙ୍କ ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଏ ଅଭିଯୋଗ କଲେ ଓ ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ କୁବାକ୍ୟରେ ଭର୍ତ୍ସନା ମଧ୍ୟ କଲେ ! ସହାସ୍ୟ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସେସବୁ ଭର୍ତ୍ସନାକୁ ଅତି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହ ସହିଗଲେ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ନିଜ ବସାକୁ ନୀରବରେ ଫେରିଲେ । ତହିଁ ଆର ଦିନ ତାହାଙ୍କୁ ରାଜଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ ହେଲା । ପୂର୍ବ ଦିନ ପରି ନଗରରୁ ଆଉ ଶଗଡ଼ ଆସିଲା ନାହିଁ କି ସେ ରାଣୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାପାଇଁ ସୁବିଧା ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଦୁଇ ଚାରି ଦିନ ପରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସ୍ୱ-ଇଚ୍ଛାରେ ରାଣୀସାହେବାଙ୍କ ନିକଟକୁ ସଂବାଦ ଦେବାରୁ ନଗରରୁ ଖବର ଆସିଲା, "ରାଜାଙ୍କ ଶଗଡ ଚକ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି, ବଳଦ ପଟେ ମରିଯାଇଛି, ଆଉ ଶଗଡ଼ ଯିବା ସୁବିଧା ନାହିଁ" ଇତ୍ୟାଦି । ପାରଳା ଆସିବାର ପ୍ରାୟ ଚାରିବର୍ଷ ପରେ ରାଜ-ନବରରୁ ଏପରି ସଂବାଦ ପାଇ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରଥମ ଧକ୍କା ବାଜିଥିଲା ।

ଏକ ବର୍ଷର ପରୀକ୍ଷା

ରାଜଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ନାରୀକବି ରାଜଦ୍ୱାରରୁ ପ୍ରାୟ ଛ'ମାସଯାଏ ନିଜର ମାସିକ ଦରମା ନିୟମତେ ପାଉଥିଲେ ! ପରେ ସେହିତକ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେଲା । କେବଳ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ମାସିକ ୨୦ଟଙ୍କା ଦରମା ପାଇ ପ୍ରେସରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏଇ ସ୍ୱଳ୍ପ ବେତନ ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ଏହି ପରିବାର ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହୋଇ ପାରଳାରେ ଏକବର୍ଷ ରହିଥିଲେ । ଏକ ବର୍ଷ ଶେଷରେ ରାଣୀ ସାହେବାଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମହେଲା । ଏହି ଶିଶୁଟି ଜୀବିତ ରହିବାରୁ ରାଜନବରରେ ଆନନ୍ଦର କୋଳାହଳ ଚାଲିଲା;

କାରଣ ପୂର୍ବ ମୃତ ସନ୍ତାନଗୁଡ଼କ କେବଳ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବାର ସେମାନେ ସ୍ଥିର କରୁଥିଲେ !

ତିଓଟି ପତ୍ର

ଇତମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜର ଦୋଷ କଣ, ବୁଝିବା ପାଇଁ ସ୍ୱଶୁରଙ୍କ, ଶାଶୁଙ୍କ ଏବଂ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଏକାଧିକ ପତ୍ର ଦେଇଥିଲେ । ପୋଲିସ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ନିଜର ସମସ୍ତ ଅବସ୍ଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ର ଦେଇଥିଲେ । ଏ ସବୁ ପତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ନିମ୍ନ ତିଓଟି ପତ୍ର ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ନାସ୍ତିକବରଙ୍କ ତତ୍କାଳୀନ ଅବସ୍ଥା ବେଶ୍ ଜାଣିହେବ ।

—ପ୍ରଥମ ପତ୍ର—

[ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପାଖକୁ]

"ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି
ତା ୨୬ । ୫ । ୧୯୧୯

ପ୍ରିୟ ଭାଇ,

ଆଜି ଆମେ ଏକ ମହାନ୍ ଆଘାତରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ଦଣ୍ଡେନ ସକାଶେ ନୀରବ ରହି ସେ କଷଣ ହୃଦୟରୁ ଯାହା ଜାତ ହେଲା, ତାହା କାତର ସ୍ୱରରେ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ନିବେଦନ କରୁଅଛୁଁ । × × ଆମ୍ଭେମାନେ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ଥିବା ସମୟରେ ମୋର ସ୍ୱାମୀ କାହାକୁ ଅବଜ୍ଞା ନ ଥିଲେ କିମ୍ବା ମୁଁ ସୁଦ୍ଧା କାହା ଆଗରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି-ନ ଥିଲି । × × ସେ ସମୟରେ ମହାରାଜ ସାହେବ ବ୍ରହ୍ମପୁର କଲେଜ କରି ଆମ୍ଭର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଡକାଇ ଉଦାରହୃଦୟର ପରିଚୟ ଦେଇ ସତ୍ୟ ପ୍ରତିଜ୍ଞାର ବାକ୍ୟ ବୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲେ । × × ମାତ୍ର ମୋର ମନ

ତାହାଁରେ ଆକର୍ଷଣ ହେଉ ନ ଥିଲା । କାରଣ, ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି କଥା ମୋ ମନରେ ଚିର ଜାଗରୁକ ଥାଏ । ଅଛ ମଧ୍ୟ । × × ପୁଣି ଆଉ ଥରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ବାବୁ ଆମ୍ଭର ଗୃହକୁ ଆସି ଯେପରି ମଧୁର ଭାଷା ବର୍ଷଣ କରିଥିଲେ, ସେ ଏକାବେଳକେ ମୋ ମନକୁ ମୁଗ୍ଧ କରି ହୃଦୟରେ ଶାନ୍ତିବାରି ଢାଳି ଦେଇଥିଲେ । ପଚାରିଥିଲେ, "ରାଜାଙ୍କର ଆଜ୍ଞା ହୋଇଛି, ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କଣ ଲୋଡ଼ା ?" ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲି, "ରାଜାଙ୍କର ଚିର ଅନୁଗ୍ରହ ଓ ମୁଁ ଯାହା କବିତା କରି ସ୍ତୁତିପଦ ଲେଖିଅଛି, ତାହା ଛପାଇଦେଲେ ମୁଁ ବଡ଼ ଖୁସି ହେବି ।" ପୁନର୍ବାର ବାବୁ ମହୋଦୟ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ଏହା ତ ଅବଶ୍ୟ କରାଯିବ, ଆଉ କଣ ଲୋଡ଼ା ?" ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି, "ଆଉ ମୋତେ କିଛି ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।" × × ରାଜାଙ୍କର ଟେଲିଗ୍ରାମ ପତ୍ର ପାଇ ଓ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଉତ୍ସାହରେ ଏକ ସପ୍ତାହ ଛୁଟି ନେଇ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଆସିଲୁ । ରାଜା ଓ ରାଣୀ ମହୋଦୟାଗଣଙ୍କ ସ୍ନେହସମ୍ମାନରେ ମୋର ଚିତ୍ତ ମୁଗ୍ଧ ହେଲା । ମାତ୍ର ରାଜା ସାହେବ ଆମ୍ଭର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନ ଦେବାରେ ମୋର ମନରେ ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ପାରଳା ଯିବାର ଭଲ ନ ଥିବ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ ହେଲି ।

"ପୁନର୍ବାର ଆପଣଙ୍କର ପତ୍ର ୨ । ୩ ଖଣ୍ଡ ପହଞ୍ଚିବାରୁ ଆମ୍ଭ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଚିତ୍ତ ତରଳ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ କି, ମୋର ଆଦୌ ଆସିବାକୁ ମନ ନ ଥିଲା । ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା କଅଣ ? ସ୍ୱାମୀ ଯାହା କରିବେ, ସ୍ତ୍ରୀ ତାହା କଲା ।ଆମ୍ଭେମାନେ ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ଆସିବା ଦିନଠାରୁ ଆମ୍ଭର ଦୁଃଖର ଖବର ଜଣେ ଜାଣି-ପାରିବେ କି ? ଧର୍ମକୁ ଅନୁସରି ଭଯ୍ୟଭୀତରେ ଦିନ ଯାପନ କରୁଁ ।

"ମୋର ଅଦୃଷ୍ଟରେ ଯେତୋଟି ସନ୍ତାନ ରହିବାକୁ ଯୋଗ ଥିଲା, ସେତୋଟି ରହି ଅନ୍ୟ ଗୃହର ଅନନ୍ତ ସାଗରରେ ଲୀନ ହେଲେ । ସେଥିକି କିଏ କିସ କରିବ ? ଏଣୁକରି ମୋଦ୍ୱାରା ରାଣୀ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କର ସନ୍ତାନ ନଷ୍ଟ ହେଲା ବୋଲି କିହା ମନା କରିବାର ଉଚିତ ହୋଇଅଛି କି ? ହେଉ, ମୋର ସନ୍ତାନ ନଷ୍ଟ ହେବା କାଳେ ମୁଁ ନହରକୁ ଯିବାକୁ ମନା କରିଥିଲି କି ? ଆପଣଙ୍କୁ ତ ପତ୍ରରୁ ପଠାଇଲି, "ମୋର ସନ୍ତାନମାନେ ନଷ୍ଟ ହେଉଛନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଣୀ ମହୋଦୟା ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଅଛନ୍ତି, କି କଥା ଆସିପାରେ, ମୁଁ କିପରି ଯିବି ?" ଆପଣ ଉତ୍ତର ଦେଇ ନ ଥିଲେ କି, ଏ ନହରରେ ସେପରି କୁସଂସ୍କାର କଥା ଆଦୌ ନାହିଁ, ତକ୍ଷଣେ ଆସିବାର ଅଛି ?" ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ମୋ ମନ ନ ମାନି ନାନୀ ଓ ମାତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭିତରକୁ ଖବର ଦେଲି । ସେମାନେ ସୁଦ୍ଧା କିଛି ପରୁଆ ନାହିଁ, ତୁମ୍ଭେ ତକ୍ଷଣେ ଆସିବାର ଅଛି ବୋଲି ଖବର ଦେଲେ । ମୁଁ ଗଲି । ଯିବା କାଳେ ମଧ୍ୟ ମୋର ପ୍ରାଣକୁ ବହୁ ସତର୍କରେ ରଖି ଚଳାଚଳ ହେଉଥାଏଁ । ଏପରି ଆମ୍ଭେମାନେ ବିଶ୍ୱାସରେ ଥିବା କାଳେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଆସନରେ ବସାଇ ପଛ ଦ୍ୱାରୁ ଧକ୍କା ଦେବାରୁ ପଡିଯାଇ ଛଟପଟ ହେବା ସମୟରେ ନାକରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଇ ହସିବା ନ୍ୟାୟ କଲେ ପରି ? ଏପରି କଲେ ଯେ, ଏ କାଳ କନ୍ତାରରେ ସ୍ତ୍ରୀବାଳକୁଟୁମ୍ବ ଓ ଟ ୩୦୦୯ ଋଣ ବୁଝିଲା ବୋହି କୁଆଡେ ଯିବୁ ? କଣ କରିବୁ ? ମହାରାଜାଙ୍କର ରତ୍ନ ପାଦୁକାରେ କି ଦୋଷ କଲୁ ? ତାହା ଦେଖାଇ ଦେଇ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଉଚିତ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କି ଉପାୟ କରିବୁ, କହିବେ କି ? ଆପଣ ମୋର ପ୍ରିୟତମ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ମୋର ହୃଦୟ ରାଜ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା କରିଅଛି; ତେଣୁକରି ଆମ୍ଭ ହୃଦ ଭାବ ଓ ଆପତ୍ତି ବିପତ୍ତି ନ କହି ରହିପାରୁ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ଯାହା

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ,ତାହା ପାଳି ନେବେ କି ? ହେଲେ ଉତ୍ତମ,ନ ହେଲେ ଗଲା ; ରାଜାଙ୍କ ଛାମୁକୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖିବ କି ? ଆପଣ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଲେଖିବ, ନ ହେଲେ ନାହିଁ । ଏ କୁଟୁମ୍ବର ଭାର ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ଲଦା ହେଲା ଜାଣିବେ ।

“× × ଭାଇ,ଆମ୍ଭ ଏ ଦରିଦ୍ର କୁଟୁମ୍ବଟିକୁ ଅଣାଇ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କାଳରେ ଭସାଇଦେବା ବାଦ୍ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଧୂଳି-ପକାଇଦେବା ମାର୍ଗ ଖୋଲି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଏପରି ସମୟରେ ଯଦି ଆପଣ ନୀରବ ରହନ୍ତି,ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଗତି କଣ ହେବ,ଭାବି ଦେଖନ୍ତୁ । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଥିବା ଋଣ, ପାଥେୟ ଖର୍ଚ୍ଚ, ମାସେ ଦୁଇ ମାସର ଖୋରାକ, ମୋଟ ଟ୫୦୦୲ ରାଜଦ୍ୱାରରୁ କରାଇ ନ ଦେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ନୂତନ କର୍ମଦ୍ୱାର ଠୁଙ୍କିବାକୁ ଯିବୁ କିପରି ? ନୂତନ କର୍ମଦ୍ୱାର ଠୁଙ୍କିବା କାଳେ କେତେ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ମୀମାଂସା ଉଠିବ, ଥରେ ଶୁଣିବେ କି ?

“ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବଳବୟସ କମିଗଲାଣି । ନାନା ସ୍ଥାନର ଖବରଣ ଓ ମହତ୍ ଭାବର ପରାକାଷ୍ଠା ପଚାରିବା କିଏ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । କଣ କହିବୁ ? ଯଥାର୍ଥ କହିଲେ ନିଜ ଦେଶ ଜାତିର ମହତ୍ତ୍ୱ ବୁଡ଼ିଯିବ ; ପୁଣି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦାନାପାଣି ମଧ୍ୟ ମିଳିବ ନାହିଁ । ମିଛ କହିଲେ ଠକ ଆଖ୍ୟା ପାଇ ଧକ୍କା ଖାଇବୁ । ପଚାରିବା ତ କିଏ ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ, କିଛି ନ ପଚାରି ନ ଜାଣି କିଏ ମାନ ଗୌରବ ବୁଝିବା ଭଳି ଉତ୍କଳ-ବୀର ପୁରୁଷ କିବା ବିଦୁଷୀ ରମଣୀ ଅଛନ୍ତି, ଯେ ମୋତେ ସ୍ଥାନ ଯୋଗାଇବେ ? କହିବାକୁ ଗଲେ ଆମ୍ଭ ବିଷୟ ଉତ୍କଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ଅନ୍ୟଜାତୀୟ ହୃଦୟରେ ସୁଦ୍ଧା ପରିଚୟ ଦିଆଯାଇଅଛି । ଏତିକି କଥା,ପ୍ରକୃତ ରକ୍ତ ଓ ଜାତୀୟ ଅଭିମାନ ଯାହାର ହୃଦୟରେ ଅଛି,ସେ କଦାପି ଆମ୍ଭ ଉପସ୍ଥିତ ବିପତ୍ତି ସମୟରେ ନୀରବ ହୋଇ ରହିବ

ନାହିଁ । ଆଉ କେବେ ତାହାର ରକ୍ତର ମୂଲ୍ୟ ଚାହିଁ ଗାହକ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବ ? ଏହି ତ ସମସ୍ୟା ? ଦେଖାଯାଉ, ଆପଣ ଏ ପତ୍ର ଶଣ୍ଡିକ କାପରିଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।"

—ଦ୍ୱିତୀୟ ପତ୍ର—

[ଶ୍ରୀମାନ୍ ରଜା ସାହେବଙ୍କ ପାଖକୁ]

"ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି
୭ । ୭ । ୧୯୧୯

"ଶ୍ରୀଚରଣେଷୁ,

"ମୁଁ ଶିକ୍ଷିତା ବୋଲି କେବେ ଗର୍ବ କରି ନାହିଁ, କେବେ କହି ବି ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷିତା ବୋଲି ଶ୍ରୀଚରଣେ ମୋତେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । କେବଳ ନିରାଶ୍ରୟା ମନେକରି ଏବଂ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ମହିଳାକୁ ପୋଷଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉଦାର ଭାବରେ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ଶ୍ରୀଚରଣେ ମୋତେ ଡକାଇଥିଲେ । ରଜବାଟୀ ସହିତ ସଂପର୍କରେ ମୁଁ ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉପକାର ପାଇଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଅଛି ।

"ମୁଁ କେବେ କୌଣସି କ୍ଷତି କରିଥିବାର ମୋ ମନେ ହେଉ ନାହିଁ । ଯଦି ଅଜ୍ଞାତସାରରେ କେବେ କିଛି କ୍ଷତି ହୋଇଥିବ, କ୍ଷମା କରିବା ହେବେ ।

"ମୋତେ ଯେଉଁ କାରଣରୁ କାର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତ କରି ନିଗହ ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦାୟୀ ନୁହେଁ । ଏହା କେବଳ ମୋର କର୍ମର ଫଳ ବୋଲି ମନେକରି ନୀରବ ରହୁଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା ମଧ୍ୟ କରୁ ନାହିଁ । ସେସବୁ ଦୁରଦୃଷ୍ଟର ଫଳ । ଶ୍ରୀଚରଣେ କଣ କରିବେ ? ତେବେ ଶ୍ରୀଚରଣେ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ଅଧୀଶ୍ୱର, ମୁଁ ଜଣେ ଅବଳା । ମୁଁ ଯଥାତଥା କରି କାଳ ଯାପନ

କରୁଥିଲି । କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ଆଶା ନ ଥିଲା । ଉଚ୍ଚ ଆଶା ଶ୍ରୀଛାମୁ ଦେଖାଇଲେ ଏବଂ ସେହି ଆଶା ଏବେ ଭଙ୍ଗ କଲେ ! ସେଥିରେ ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷତି ନାହିଁ । ମୋ ପରି କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିରନ୍ନ, ନିରାଶ୍ରୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବୋଲି ମନେକରି ମୋତେ ତ୍ୟାଗ କଲେ ! ମାତ୍ର ମୁଁ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଆଶା କରି ନ ଥିଲି । ଶ୍ରୀଛାମୁ ଉଦାର ଓ ଦାନଶୀଳ । ମୁଁ ଗରିବ ନିଷ୍କର୍ମା, ଦରିଦ୍ର ଏବଂ ଅବଳା । ମୋତେ ଶ୍ରୀଛାମୁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନ ଦିଅନ୍ତୁ, ସେଥିରେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ମୁଁ ସେ ଅଳି ଆଉ କରିବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋହର ଅବସ୍ଥାକୁ ଅଧିକ ଶୋଚନୀୟ କରିବା ନ କରିବା କଥା ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅଛି । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନ ଥାଇ ମୋତେ କେତେକ ବୃତ୍ତି ଖଞ୍ଜିଦେବା ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ କ୍ଷମତାର ବହିର୍ଭୂତ ନୁହେଁ ତ !

"ଏବେ ମୁଁ ୫୩୦୦୯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଅନ୍ୟ-ଠାକୁ ଯାଇ ରହିବାକୁ ହେଲେ ଆଉ କିଛି ଦରକାର । ଶ୍ରୀଛାମୁ ଏବେ ମୋପ୍ରତି ସଦୟ ହୋଇ ପୁନରପି ନୂତନରେ ସଂସାର କରିବାକୁ ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରତି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ କି ? ସେତିକି ହେଲେ ମୁଁ କୃତାର୍ଥ ହେବି ଏବଂ କୌଣସି ଦୁଃଖକୁ ଦୁଃଖ ବୋଲି ମଣିବ ନାହିଁ । ମୋତେ ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ଶ୍ରୀଛାମୁ ସଦୟ ହୁଅନ୍ତୁ । ଏହାହିଁ ଶେଷଭିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ।"

ନିରାଶା

ଏ ଦିଓଟି ପତ୍ର ଯଥାସମୟରେ ପାଲେସ-ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଏବଂ ରାଜାସାହେବଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ଉତ୍ତର ଶ୍ରୀମତୀ ପାଇ ନ ଥିଲେ । ଏହି କାରଣରୁ ସେ ନିରାଶ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଶେଷଧକ୍କା

ଇତିମଧ୍ୟରେ ରାଜା ସାହେବ ନିଜ ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କୁ ନେଇ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା କରି ଗଲେ । ପୂର୍ବ ପରି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ରାଜ-ଅନୁଗ୍ରହରୁ ବଞ୍ଚିତା ହୋଇ ନିଜ ଘରେ ବସିରହିଲେ । ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ କେବଳ ରାଜାଙ୍କ ଛାପାଖାନାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ମାସିକ ଦରମା ପାଉଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ତୀର୍ଥାଟନ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏକାଧିକ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତହିଁର କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଇ ନ ଥିଲେ ।

ଏପରି ଦୁଃଖ ଏବଂ ଅଭାବରେ ଦିନ କାଟୁଥିବା ସମୟରେ ଦିନେ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ରାଜ-ଅଫିସରୁ ଆଦେଶ ପାଇଲେ ଯେ, ସେ ଆଉ ପୂର୍ବ ପରି ପ୍ରେସରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ । ଏହି ନିଷେଧ ଆଦେଶ ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ରାଜାସାହେବ ନିଜ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ-ପାଖକୁ ତାର ପଠାଇଥିବାର ଶୁଣାଯାଇଥିଲା । ଏହି ରାଜ-ଆଦେଶ ଫଳରେ ଶ୍ରୀରାମ ମଧ୍ୟ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଅନ୍ତର ହେଲେ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିମ୍ନ କବିତା ଖଣ୍ଡିକ ଲେଖି ସଂବାଦ ପତ୍ରକୁ ପଠାଇଥିଲେ—

କିସ ହେଲା ?

"ଆସିଲି ସୁଖ ଆଶା ଧରି, ମଣ୍ଡିଲି ଅଙ୍ଗେ ରାଜଶିରୀ ।
ମନରେ ହେଲି ହୃଷ୍ଟ ପୁଷ୍ଟ, ତଥାପି ନ ଗଲା ମୋ କଷ୍ଟ ।
ଇଚ୍ଛିଲି କେତେ କେତେ ଭୋଗ, ଭୋଗିଲି ଯାହା ଥିଲା ଯୋଗ ।
ରତନ ପାଇଁ ପାତି କରି, ମୃତ୍ତିକା ପ୍ରାପ୍ତ ନିରନ୍ତର ।
ତାହା ମୁଁ ଦେଖେ ନୟନରେ, ସହିଛି ଅତି ଯତନରେ ।

ମୂର୍ତ୍ତିବା ହେବ କି ରଚନ, ଦେଖେ ତାହାର ନିଜ ବର୍ଣ୍ଣ ।
ସେଥିରେ କି ସାଧିବ କର୍ମ, ଭାବଇ ଏହା ନଷ୍ଟ ଭ୍ରମ ।
କେବଳ ଅଦୃଷ୍ଟ ପ୍ରଧାନ, ତାଠାରୁ ବଳି ନାହିଁ ଆନ ।
ସେ ଯେବେ ନୁହନ୍ତି ପ୍ରସନ୍ନ, ଧିକ ଅଟଇ ଏ ଜୀବନ ।
ଜୀବିତ ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍ଗେ ସର, ଯେବେ ହୁଅଇ ଏତେ ପର ।
ସାଗର ସଙ୍ଗେ ମିଳପଣ, ବହିଲି ଯିବ ବା କେଷଣ ।
ତୃଷାରେ ହେବାରୁ ଆତୁର, ଭାବିଲି ଏ ଜଳ ମଧୁର ।
ପାନ କରିବି ଅବିରତେ, ସ୍ଥିର ମୁଁ ହେବି ଏ ଜଗତେ ।
କେହି ନ ଦେବ ଆଉ ଦଣ୍ଡ, ସକଳ ଭାବ ହେବ ଭଣ୍ଡ ।
ମୋ ଶିଷ୍ୟ ଦେଖିବେ ସକଳେ, ସାଧନା ସିଦ୍ଧ ହେବ ବୋଲେ ।
ତୃଷା ଗରିମା ସବୁ ଚୂର, ଚନ୍ତା ହୋଇବ ମନୁ ଦୂର ।
ହୃଦୟ କ୍ଷେତ୍ର ନିର୍ମଳରେ, ଉର୍ବରା କ୍ଷେତ୍ର ସଙ୍ଗତରେ ।
ଭାବନା ବୀଜ ବୁଣିଦେବି, ନଚେତେ ତାହା ଗୃହୁଁ ଥିବ ।
ବୀଜ ଉପରୁ ଅଙ୍କୁରିବ, ଧଇର୍ଯ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ପଲ୍ଲବିବ ।
ପାଇବ ସଦା ପ୍ରେମନୀର, ବହିବ ମଳୟ ସୁଧୀର ।
ଫୁଟିବ ଶାନ୍ତିର ସୁମନ, ବ୍ୟାପିବ ଗନ୍ଧେ ଏ ଭୁବନ ।
ଫଳିବ କାମନାର ଫଳ, ବର୍ଷ'ସେ ହୋଇବ ଅଟଳ ।
ଭକ୍ତିରେ ତାହା ମୁଁ ତୋଳିବି, ଆନନ୍ଦ ମନରେ ଭୁଞ୍ଜିବି ।
ତେବେ ତୁଟିବ ମନୁ ଚନ୍ତା, ଜୀବନେ ପାଇବି ଅଚନ୍ତା ।
ସୁଖରେ ରହିବି ଜଗତେ, ଶେଷରେ ମିଶିବି ଅନନ୍ତେ ।
ସେ ସବୁ ଭାବ ଗଲା କାହିଁ, ରହିଲି ଶୂନ୍ୟକୁ ଅନାଇଁ ।
ଶୂନ୍ୟରୁ କି ଅବା ମିଳିବ, ଶୂନ୍ୟର ଭାବ ଶୂନ୍ୟେ ଯିବ ।
ଏବେ ରହିଲି କର୍ମ ତେଜି, ମନର କାମନା ବରଜି ।
ହେ ମାୟାଧାରୀ ଚକ୍ରଧର, ଏବେ ତୋ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ।

ଆଉ ପରୀକ୍ଷା ନେତା ନାହିଁ, ଜଗତେ ନ ରଖ ବଞ୍ଚାଇ ।
ତୋର ପଦରେ କର ଲୀନ, ଦେଖିଲୁ ସବୁ ପଦଚହ୍ନ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା"

["ସଂବାଦବାହିକା"– ୨୩ । ୧୦ । ୧୯୧୯]

ପାଟଳାତ୍ୟାଗ

ନାଚ ପାଇଁ ରାଜଦ୍ୱାର ବନ୍ଦହେବା ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଯେପରି ମର୍ମାହତ ହେଲେ, ବିଜାଙ୍କାରେ ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟ ଖଣ୍ଡିତ ଚରଦିନ ପାଇଁ ଲୋପ ହେବାରୁ ସେ ତହିଁରୁ ଅଧିକ ଜୀବନ୍ମୃତ ହେଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ପାରଳା ତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ମଞ୍ଜୁଷାର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ଶ୍ରୀନିବାସ ରାଜମଣି ରାଜଦେବ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପାଖକୁ ୧ଶହ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ପଠାଇଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ କେତେକ ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଚାନ୍ଦା ଉଠାଇ ପ୍ରାୟ ୨୫।୩୦ ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହି କେତେକ ଟଙ୍କା ପାଇ ସେମାନେ ୧୯୧୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଚରଦିନ ପାଇଁ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଛାଡିଲେ ।

ବିଶାଖପାଟଣାର ଅନୁଭୂତି

ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଛାଡି କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବେ, ଏହି ବିଷୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ତାହାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଅନେକ ସମୟ ଭାବିବାକୁ ପଡିଲା । ଗଞ୍ଜାମ ଭଳି ରାଜ-ବହୁଳ ଜିଲାର

ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ। ନିଜର ଜନ୍ମସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସଂପତ୍ତି ନ ଥିଲା। ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କେଉଁଠାକୁ ଗଲେ ଜୀବନର ଶେଷକାଳ ସୁଖଦୁଃଖରେ କଟାଇବେ, ଏ କଥା ଭାବି ଭାବି ସେମାନେ ଶେଷକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ, ଦକ୍ଷିଣ ବଣାଖପାଟଣା ସହରକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ନିଜ କର୍ମ ଆଦରି ରହିବେ। ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ବଣାଖ-ପାଟଣା ଯିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ନିମ୍ନ ଢିଓଟି ପ୍ରଲୋଭନ ଥିଲା—

୧ମ—ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ଦୁଇ ଜଣ କର୍ମଗୃହୀ ସେହି ବଣାଖପାଟଣାରେ ଥିଲେ। ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଟି. ମାର୍ଗବନ୍ଧୁ ଆୟାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅଫିସର ପ୍ରଧାନ ଗୃଳକ (ଡରେକ୍‌ଟର ଅଫ ସର୍ଭେ) ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜି. ବଲରାମମୂର୍ତ୍ତି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅଫିସର ବଡ କିରାନୀ।

୨ୟ—ଏହି ବଣାଖପାଟଣାରେ ରାଜକବି ଶ୍ରୀ ବୀରମଦେବ ବର୍ମା (ବର୍ତ୍ତମାନ 'ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ' ଜୟପୁରାଧୀଶ ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବୀରମଦେବ ବର୍ମା) ବାସ କରୁଥିଲେ।

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ଯେ, ଏହି ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ରାଜକବିଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏମାନେ ବଣାଖପାଟଣା ସହରରେ ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର ଚଳିପାରିବେ। ଏପରି ଇଚ୍ଛା କରି ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରୋକ୍ତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପୂର୍ବରୁ ପତ୍ର ଦେଇ ପରିବାରଙ୍କୁ ନେଇ ବଣାଖପାଟଣାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ। ଏମାନେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ନିମ୍ନ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା—

ନାସ୍ତିକର ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

"ନାସ୍ତିକର ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଅଛି। ସେ ଆଉ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିରେ ନାହାନ୍ତି। ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସୁଦୂର ବିଶାଖପାଟଣାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ ପତ୍ରରୁ ପ୍ରକାଶ, ସେ ପାରଳାରୁ ବଡ଼ ଲାଞ୍ଛିତା ଓ ଅପମାନିତା ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି।"

["ହିତୈଷିଣୀ"–୨୦।୧୨।୧୯୧୯]

ବିଶାଖପାଟଣାରେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ଚାକିରି

ବିଶାଖପାଟଣା ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ସ୍ଥାନୀୟ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅଫିସରେ ଅସ୍ଥାୟୀ କିରାଣି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଥିଲେ। ପ୍ରାୟ ଏକବର୍ଷ ଏହି ଅଫିସରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ପରେ ବ୍ୟୟସଙ୍କୋଚ ଯୋଗୁଁ ସେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ। କିନ୍ତୁ ତହିଁର ଅଳ୍ପ କେତେକ ଦିନ ପରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଏଜେନ୍ସି କମିସନରଙ୍କ ଅଫିସରେ ଅସ୍ଥାୟୀରୂପେ 'କପିଷ୍ଟ' କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଥିଲେ। ପରେ ସେହି ଅସ୍ଥାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଛାଡ଼ି ସ୍ଥାନୀୟ କଲେକ୍ଟରୀ ଅଫିସରେ ମାସିକ ଟ ୧୫୲ ବେତନରେ ସେହି 'କପିଷ୍ଟ' କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଥିଲେ। ସେହି ଦିନରୁ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା (ପ୍ରାୟ ୧୭।୧୮ ବର୍ଷ ହେବ) ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଆସୁଛନ୍ତି। ମାସିକ ପନ୍ଦର ଟଙ୍କା ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରତି ତିନି ମାସକୁ ଥରେ କିଛି କିଛି 'ବୋନସ' ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ପାଆନ୍ତି। ଏହି ଟଙ୍କାରେ ସେ ନିଜର ପରିବାରକୁ ନେଇ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ଚଳନ୍ତି!

ବିଶାଖପାଟଣାର କେତୋଟି ବିଶେଷତ୍ୱ

ବିଶାଖପାଟଣା ଗୋଟିଏ ଖାଣ୍ଟି ତେଲୁଗୁ ସହର। ଏଠାରେ ଅତି ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ସ୍ଥାୟୀ ଓଡ଼ିଆ ଘର ଏବଂ କେତେକ

ସ୍କୁଲ, କଲେଜ ସ୍ଥାନ ଓ ଶିକ୍ଷକ ବାସ କରନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ ନିଜ ପରିବାରଙ୍କୁ ନେଇ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ସମୟରେ (୧୯୧୯) ମହାରାଜ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଏଠାରେ ବାସ କରୁଥିବା କଥା ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି । ଏହି ରାଜକବି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ପୂର୍ବରୁ ଶୁଣିଥିଲେ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ବର୍ହମ୍ପୁରରେ ଥିବା ସମୟରେ ବିକ୍ରମଦେବ ଏହାଙ୍କ କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ପଢି ମୁଗ୍ଧ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ ସାମୟିକ ଉତ୍ସାହ ମଧ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ଏକ୍ଷଣି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଅନେକ ଅଭାବ ଓ ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରି ଏହି ସହରକୁ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିକ୍ରମଦେବ ତାହାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସୁବିଧା କରିବା ପାଇଁ ଯଥାଶକ୍ତି ଯତ୍ନ କରିଥିଲେ । ବାସ୍ତବରେ ବିଶାଖପାଟଣା ଭଳି ତେଲୁଗୁ ରାଜ୍ୟରେ ମହାରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସାହାଯ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଏହି ପରିବାର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଚଳିବା ଅସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା । ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ମହାରାଜାଙ୍କଠାରେ ଚିରଋଣୀ ଥିବାର ସର୍ବଦା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ।

ସ୍ଥାନୀୟ ତେଲୁଗୁମାନଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ପରିବାର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସାହାଯ୍ୟ ଏବ ସହାନୁଭୂତି ପାଇଥିଲେ । ନିଜର ଜନ୍ମଭୂମି ଏବଂ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ଥାନୀୟ ତେଲୁଗୁମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଏମାନଙ୍କର ସେପରି କୌଣସି ଗୁରୁତର ଅଭାବ ନ ଥିବାରୁ ଏମାନେ ଦୀର୍ଘ ୧୭।୧୮ ବର୍ଷ କାଳ ଏହି ସହରରେ କଟାଇଛନ୍ତି ।

ମାତୃଭୂମି ଛାଡ଼ି ଖାଣ୍ଟି ତେଲୁଗୁ ରାଜ୍ୟରେ ରହି ସୁଦ୍ଧା ଏମାନେ ନିଜର ଜାତୀୟ ମମତା ଏବଂ ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ହରାଇ ନ ଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏଠାରେ ରହି ସୁଦ୍ଧା ନିଜର ସ୍ୱାଭାବିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାରେ କ୍ଷମା ଓଡ଼ିଶାର

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରକୁ ନିଜର ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ଲେଖାଗୁଡିକ ଯୋଗାଇବାରେ କେବେ ତ୍ରୁଟି କରି ନ ଥିଲେ । ଏଥିରେହିଁ ତାହାଙ୍କର ବିଶେଷତ୍ୱ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଛି ।

ପ୍ରବାସରେ ଆଠମାସ

୧୯୧୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ବିଶାଖପାଟଣାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ସେହିଁ ଆର ବର୍ଷ ଫେବ୍ରୁୟାରୀ ମାସରେ ନିଜର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବାନ୍ଧି ନେଇ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହି ଜିଲ୍ଲାର ନରସି-ପାଟଣା ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଆଠମାସ ଯାଏଁ ରହିଥିଲେ । ଏହି ନରସିପାଟଣାରେ ଥିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜର ସମସ୍ତ ଅବସ୍ଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଯେଉଁ 'ପ୍ରାର୍ଥନା ପତ୍ର'ଟି ଲେଖି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ତାହା ନିମ୍ନରେ ଉଦ୍ଧୃତ ହେଉଅଛି ।

ପ୍ରାର୍ଥନା ପତ୍ର

ମୁଁ ସତର ଅଠର ବର୍ଷ ହେଲା ଉତ୍କଳର ସମଗ୍ର ଦେଶବାସୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଇଆସୁଅଛି । ସେମାନେ ସୁଦ୍ଧା ମୋର ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି ସକାଶେ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅଦ୍ୟାବଧି ମୋର ଜୀବନର କୌଣସି ଅଭାବ ପୂରଣ ହୋଇ-ପାରିଲା ନାହିଁ । ଏହା ଯେ ଦେଶ ବା ଜାତିର ଦୋଷ ବୋଲି ମୁଁ କହି ନ ପାରେ । ଯେହେତୁ ଅଦ୍ୟାପି ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ସାହସ, ନୈତିକ ଶକ୍ତି, ସଙ୍ଘବଳ, ଉନ୍ନତିକାମନା ଓ ନେତୃପଦାଙ୍କାନୁସରଣ ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣମାନେ ବଦ୍ଧମୂଳ ହୋଇପାରି ନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଉକ୍ତ ଗୁଣସଂପନ୍ନ ନେତାମାନେ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ହେତୁ ସ୍ୱଳ୍ପ ଦଳବଳ ଘେନି ଜାତିମାନଙ୍କୁ ଉନ୍ନତି ମାର୍ଗରେ ଅଗ୍ରସର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ-ପାରୁ ନାହାନ୍ତି—ଏ କଥା ମୁଁ ଦେଖିଆସୁଅଛି । ଏତା କେବଳ

ଉତ୍କଳରେ ନୁହେଁ, ଭାରତ ମାତ୍ରାରେ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ତଥାପି ନାରୀଜାତିର ଉନ୍ନତିରେ ଦେଶର ଅନେକ ଉନ୍ନତି ସାଧିତ ହୋଇ ପାରିବ—ଏ କଥା ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନର ଅବିଦିତ ନ ଥିବା ସ୍ଥଳେ, ଯେ "ପଦ ପଦକରେ ପାଠ ସରେ, ପାଦ ପାଦକରେ ବାଟ ସରେ" ଏହି ନୀତି ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ନାରୀକୁ ଉନ୍ନତି ମାର୍ଗରେ ପହଞ୍ଚାଇଲେ ସିନା ନେତାମାନେ ନାରୀ ଜାତି ମାନଙ୍କୁ ଉନ୍ନତ କରିପାରିବେ । ଏହା ଅରେ ତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଯଦି ବା ନାରୀଜାତିର ଶିକ୍ଷା ଉନ୍ନତି କରିବା ସକାଶେ ନେତାମାନେ ନାନାବିଧ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିଆସୁଅଛନ୍ତି, ରକ୍ଷାର ଉପାୟ କଣ ସ୍ଥିର କଲେ ? ଭିକ୍ଷା ? ଅଥବା ନାରୀ ଜାତି ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବା ଉତ୍ତାରୁ ରକ୍ଷାର ଉପାୟ ନିଜେ ଉପାର୍ଜନ କରିବା ଉଚିତ ବୋଲିଯାଇପାରେ ସତ୍ୟ; ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ଟାଉଣ ସମାଜରେ ଥାଇ ସେପରି ସାହାଯ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ତାହା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ମୋ ପରି ସ୍ୱଳ୍ପ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବା ଲୋକ ଦେଶବାସୀମାନଙ୍କ ଉତ୍ସାହ-ଉପଦେଶ-ତନ୍ତୁରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ନବନୀତ ଭାଣ୍ଡରେ ଷଲକ୍ଷୀ ଭାବରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା କେବଳ ରକ୍ଷାର ଉପାୟ—ପଥ ତାହାକୁ ଦେଖାଇଦେବା ଦାୟିତ୍ୱ ସେହି ଦେଶବାସୀମାନଙ୍କର, ମାତ୍ର ନିଜର ନୁହେଁ । ଏହି କଥା ମଧ୍ୟ ଆଜି ମୁଁ ମୁଖରେ କହିବା ଯାଏ ଗଲି ! ଏହା ଭାବନା କଲେ ଦେଶବାସୀମାନଙ୍କ ମନରେ ବ୍ୟଥାର ଛାୟା ପଡି ଯାଇ ପାରିବ ନିଶ୍ଚୟ । ମୋତେ ଆଦୌ ଉତ୍ସାହ ଦେଇ ନ ଥିଲେ, ମୁଁ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ବଡ଼ଖେମଣ୍ଡିରେ ପଡି ରହି-ଥାନ୍ତି । ଆଜି ବ୍ରାହ୍ମ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ [କେଶବଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନବନୀତ] ଆଶ୍ରୟ କରି ଶୁଦ୍ଧି ଚରିତ୍ର ଅର୍ଜନ କରିଅଛି, ଏହା କ ନୁହେଁ । ବଡ-

ଖେମୁଣ୍ଡିଟାରେ ମୋର ସୁଚରିତ୍ର ଦେଖି ଶ୍ରୀ ବଡଖେମଣ୍ଡି ରାଜା ମହୋଦୟ ମୋତେ ପରମ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି । ରାଜାଶ୍ରିତ ଭଦ୍ରଲୋକ-ମାନେ ମୋତେ ଉତ୍ତମ ଶକ୍ତି ଥିଲେ । କେବଳ ବର୍ତ୍ତିତ ମହାରାଜା ମହୋଦୟ ମୋ ଉପରେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଦୟା ଦୃଷ୍ଟି ନ ପକାଇବାରୁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ଥିଲି । ମୋର ସୁଚରିତ୍ର ଦେଖି ମୋର ମାତୃ କୁଟୁମ୍ବ ଅନ୍ତ-ଜଜ ମାନ ଚୁଆଁନ୍ତ ନାହିଁ ; ବରଂ ପ୍ରାଣାଧିକ ଲୋଭ କରନ୍ତି । ସେଠାରେ ମୁଁ କୁମୁଟି ମଧ୍ୟରେ କୁମୁଟିଆଣୀ, କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କ୍ଷତ୍ରିୟାଣୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଧ୍ୟରେ ବାହ୍ମଣୀ ହୋଇ ମିଳି ମିଶି ଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ଯେପରି ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ୁଥିଲା, ସୁନା ଟଙ୍କା ମରେଇ ମରେଇ ରଖିଥାନ୍ତି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ମୁଁ କିଛି ମାତ୍ର ମିଥ୍ୟା ଲେଖି ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଗଦାଧର ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ ମହାଶୟ ବଡଖେଣ୍ଡିରେ ବାସ କରୁଥାନ୍ତି । ସେ ମୋର ତାତ୍କଣ ଅବସ୍ଥାର ଅଦ୍ୱିତୀୟ ସାକ୍ଷୀ । ଦେଶବାସୀଙ୍କର ମୋପ୍ରତି ତାତ୍କଣ ସ୍ନେହ ଓ ଉତ୍ସାହ ଦେଖି ମୁଁ ସେହି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରି ବାହାରି ଆସିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲି । ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ବାସ କରି ଅତି କଷ୍ଟରେ କେତେ କାଳ ଅତିବାହିତ କଲି; କେହି ହେଲେ ଭଦ୍ର ଦେଶବାସୀ ସେଠାରେ ଯୋଗ ଦାନ କଲେ ନାହିଁ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ବଳ ବୟସ ରୂପ ରକ୍ତ ସବୁ କ୍ଷୀଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତେତିକିବେଳେ ନିଷ୍କାମ ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ଏବେ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରା କ୍ରନ୍ଦନ କରନ୍ତା ନାହିଁ । ଅବାରିତ ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରେରଣାରୁ ସେହି ପକାଶ ସରଣୀରେ ସଦା ପଥିକା ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲି । ମଧ୍ୟରେ ମାତ୍ର ପାରଳା-ଖେମଣ୍ଡିର ଶ୍ରୀଗଜପତି ମହାରାଜା ମହୋଦୟ ଡକାଇ ନେଇ ଶାନ୍ତେ ଗୃହକର ଦେଇ ପ୍ରତିପୋଷଣର ଉପାୟ ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲେ । ନୂଆ ନୂଆରେ କେତେ କାଳ ଭଲରେ ବାହାରିଗଲା; ମାତ୍ର

ଯେତେବେଳେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ମହୀୟ ସୁଗୁଣ ଚରିତାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ଆଶା ହେଉଥିଲା, ମହାତ୍ମା ମହୋଦୟଙ୍କର ଅନୁରାଗ ମୋ ଉପରେ ସ୍ଥିର ହୋଇଯିବ । ମାତ୍ର ମୋର ସେହି କାମନା ବିପରୀତ ଅବସ୍ଥାରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହେବାରୁ ଶେଷରେ ଲାଞ୍ଛିତ ହୋଇ ବିତାଡିତ ହେବାକୁ ପଡିଲା । ଏବେ ସୁଦୂର ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶକୁ ଆସି ପଡି ରହିଅଛି । କେହି ହେଲେ ସହାୟ ନାହିଁ । ମୋର ସିନା କାମନା ଚାଲୁଛି, ସ୍ୱାମୀ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡିଲେଣି । ହେ ସହୃଦୟବୃନ୍ଦ, ଏତିକିବେଳେ ଯେ ରଖିବାକୁ ପାର ରଖ । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର ମିଳିଗଲେ ମୋତେ ଯଥେଷ୍ଟ ! ଏହା ବୋଲି ମୋତେ ବୃଥା ରଖ ରଖ ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରୁ ନାହିଁ । ମୋହର ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଦେଶର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ମୁଁ ତୟାର ଅଛି । ଏମନ୍ତ କି ମୋର ଅନ୍ତର ଭଣ୍ଡାରରେ ଯେତେ ହୀରାରତ୍ନ ଭରିତ କରିଅଛି, ସେ ସବୁ ଭଣ୍ଡାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରାଇଦେବି । ତାହା ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ଚିରକାଳ ସବାଶେ ଦେଶରେ ରହିଯିବ । ମୁଁ ସତ୍ୟର ଶପଥ କରି କହେ — ନାରୀ ଜନ୍ମ ଲଭି କରି ମୋ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ସେପରି ହୀରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଣ୍ଡାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଅତଏବ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ କି, କେହି ଜଣେ ଧନୀ ଓ ସୁଖୀ ଲୋକ ମୋତେ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । ଅନେକ ଲୋକ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ମୋର ଭରଣ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ତାହା ହେଲେ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିବାର ରକ୍ଷା ପାଇବ, ମୋର କାମନା ପୂରଣ ହେବ; ଅଥଚ କାହାକୁ ଅତୀବ ଆୟାସ ହେବ ନାହିଁ । ଆଚ୍ଛା ଦେଖାଯାଉ, ଏଥି ପାଇଁ କିଏ ସାବିତ୍ରୀରୂପା ନାରୀ, କିଏ ଅବା ସେପରି ପୁରୁଷ ଅଛି । ଯଦି କେହି ହେଲେ ମୋର ଏ

ଭାବର ନିବେଦନ ଶୁଣିବେ ନାହିଁ, ଏଥର କଲେବର ତ୍ୟାଗ କରିବା ନିଶ୍ଚୟ । ସେ ଭକ୍ତଙ୍କ ଦେଶବାସୀମାନେ ମୋତେ ସ୍ମରଣ କରି ମଦର୍ପିତ ଦାନର ବଦଳରେ ଅବଶ୍ୟ ନେତ୍ରୋଦକ ବିନ୍ଦୁ ହେଲେ ଅବଶ୍ୟ ଦାନ କରିବେ । ଇତି ।

ଭଗିନୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା
ପୋଃ ନଉପିପାଟଣା, ଜିଃ ବିଶାଖପାଟଣା
[ଉତ୍କଳ-୨୧।୭।୧୯୨୦]

ସମ୍ପାଦିକା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ବିଶାଖପାଟଣା ଜୀବନର ଆଉ କେତୋଟି ବିଶେଷ ଘଟଣା

୧ ମ—ବ୍ରହ୍ମପୁର ପରି ବିଶାଖପାଟଣାରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜର ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ଭାବରେ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ସଂବାଦ ପତ୍ର ପାଇଁ ସେ କବିତା ଓ ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ଲେଖି ପଠାଉଥିଲେ । ଏହି କବିତା ଓ ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ପାଠ କରି ଦେଶର ଅନେକ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଭୂରି ଭୂରି ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ ।

୨ୟ—ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକ ସଭାସମିତିରେ ଯୋଗଦେଇ ସ୍ଥାନୀୟ ତେଲୁଗୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ଜାତୀୟ ବିଶେଷତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରିପାରିଥିଲେ ! (ଏ ବିଷୟରେ କେତୋଟି ଉଦାହରଣ ଅନ୍ୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବ)

୩ୟ—ବିଶାଖପାଟଣା ପରି ଖାଣ୍ଟି ତେଲୁଗୁ ଦେଶରେ ରହି ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରୀତି ଏତେ ବେଶି ଥିଲା ଯେ, ସେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ରହି କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିବା "ସହକାର"

ମାସିକ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦିକା ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସମ୍ପାଦିକା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ପତ୍ରିକାର ୭ମ ଭାଗ, ୩ୟ ସଂଖ୍ୟା [୧୩୩୩ ସାଲ, ମାର୍ଗଶିର]-ରେ ସେ ଯେଉଁ ଆତ୍ମପରିଚୟ ଲେଖି-ଥିଲେ, ତାହା ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାହାଙ୍କର କିପରି ଦକ୍ଷତା ଥିଲା, ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜାଣିହେବ ।

ମୋର ପ୍ରିୟ ପାଠକପାଠିକା ମହୋଦୟଗଣ,

ଆଜ ମୋତେ ମୋର ପ୍ରିୟତମ ଭ୍ରାତୃବତ୍ସଳ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରା-ୟଣ ସାହୁ ମହୋଦୟ "ସହକାର"ର ସମ୍ପାଦିକା ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ମୁଁ ଭାରି ଖୁସି । କିନ୍ତୁ ସମ୍ପାଦିକା ପଦକୁ ମୁଁ କେତେଦୂର ଉପଯୁକ୍ତା, ମୋର ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷା ସବୁ ଦେଶବାସୀ ଜାଣନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ମୁଁ କିଛି ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରି ନାହିଁ । କୌଣସି ଐଶୀଶକ୍ତି ବଳରୁ କ, ମ, ଚ, କରି ଦୁଇପଦ ମନଭାବ ଲେଖିଦେଇ ଦେଶ-ବାସୀଙ୍କି ଅର୍ପଣ କରିଦେଉଅଛି । ମାତ୍ର ମୋର ମନ ପ୍ରାଣ ଦେଶ ଓ ଜାତିପାଇଁ ଢାଳି ଦେଇଅଛି । ଯେବେ ମୋର ଭାଇ ମତେ ସମ୍ପା-ଦିକା ପଦରେ ମନୋନୀତ କରିଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ଅବା ତାହାଙ୍କ ଆନ-ନ୍ଦର ସହିତ ସେ ଭାର ଗ୍ରହଣ ନ କରିବି ? ତାଙ୍କ ଆଦେଶ ପ୍ରତି-ପାଳନ କରିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ବାଧ୍ୟ ଓ ମୋର ତାହାହିଁ ଜୀବନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବ୍ରତ । ତାଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଅନୁସାରେ ନୂତନ ଜୀବନରେ ନୂତନ ଭାବ ପୋଷି "ସହକାର" ଚାଳନା କରିବାକୁ ଅନେକ ଭାବରାଶି ଶିଖିବାକୁ ହେବ ।

ହେ ମୋର ଭାଇ ଭଗିନୀଗଣ, ମୁଁ ସମ୍ପାଦିକା ପଦକୁ ଉପ-ଯୁକ୍ତା ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ପ୍ରଥମରେ ଏହି ଭିକ୍ଷା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ ମାଗୁଅଛି ଯେ, ମୁଁ ଯାହା ମୋର ସାମାନ୍ୟ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଲେଖା

ଲେଖି ଜଗତ, ତାହାଁର ଦୋଷାଦୋଷ ସମସ୍ତେ କରୁଣା ଦୃଷ୍ଟିରେ ମାର୍ଜ୍ଜନା କରିବେ ।

ଅବଶ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଓ ତତ୍ସଂଲଗ୍ନ ପ୍ରାଣିଗଣଙ୍କର ଉତ୍‌ଥାନ ପତନ ରହସ୍ୟ, ଜ୍ଞାନର ଉତ୍କର୍ଷ ବଳରେ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଜଗତର ସାମୟିକ କର୍ମକୁଶଳତା ପ୍ରଭୃତି ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରୁଅଛନ୍ତି । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନର ଗତିଶୀଳତା ଖୁବ୍ ପ୍ରଖର ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତୀୟ ରକ୍ତରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ୍ତକୁ ଉଷ୍ଣତା ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛି । ଏହା କୌଣସିଭାବେ ଅଟକାଇବା ଜନିଷ ନୁହେଁ । ଏହି ଗତିଶୀଳତାରେ ଆମ୍ଭ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ସୁଦ୍ଧା ଜୀବନ ଚକ୍ରାଶର ଧାବ ଅଙ୍କନ କରିଯିବ । ସୁନ୍ଦର ଓ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନ ଗଠନର ଆୟୋଜନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମନୋରାଜ୍ୟରେ ସର୍ବଦା ଜାଗ୍ରତ କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଦୁର୍ବଳ ପ୍ରକୃତି ବଶରେ ଅଭ୍ୟାସଗତ ବ୍ୟାଧିଜଡ଼ିତ ମନୁଷ୍ୟର ଦୈହିକ ସୁଖ ଲାଳସାରେ ଘାଣ୍ଟିହୋଇ ପବିତ୍ର ଆତ୍ମ-ଗୌରବ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଏହା କ ନ ହେଲେ ଦେଶ ବା ଜାତିର ମୁକ୍ତି ନାହିଁ କିବା ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଏହି ସର୍ବବାଦୀ ପ୍ରାଣିତତ୍ତ୍ୱ କେବଳ ନର ନାରୀ ସମ-ଦାୟିତ୍ୱରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ । ମାତ୍ର ଜଣେ ଜଣକୁ ନ୍ୟୂନ କିବା ହୀନଶ୍ରୀରେ ଆଖ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ଜାତି କିବା ଦେଶ ଯେ ଉନ୍ନତିକୁ କାଳ କିବା ଯୁଗଭେଦରେ ଉଠିଯିବ, ତାହା କେବେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହାପର ନାନା ସୁଲଭ ଭାବରେ ମୋର ପ୍ରାଣ ସଦା ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଯାହା ତାହା ପାଗଳଣୀ ପ୍ରଳାପ ପରି ଲେଖିଯାଉ-ଅଛି ।

ଉତ୍କଳରେ ନାରୀ ଜାତିର ଦଶା ଓ ଅବସ୍ଥା କାହାକୁ ଅଜଣା ଅଛି ? ମୁଁ ଭାବୁଛି, ମୋର ସମ୍ପାଦିକା ନିଯୁକ୍ତି ଉତ୍କଳସମାଜ ଗୃହରେ ଗୋଟିଏ କୁଣ୍ଢେଇ ଖେଳ କିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ସନ୍ତାନର ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ଫୁଟ

ବାକ୍ୟ ଶୁଣି କଥା ଦେଖି ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରନ୍ତି, ମୋର ଲେଖାଲେଖି ପାଠକରୁ ମୋର ଭାଇ ଭଉଣୀ ଅବଶ୍ୟ ସେହିପରି କେବଳ ଭାବିବେ ବୋଲି ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଯେଉଁ ପରମପୂଜ୍ୟ ପରମେଶ୍ୱର ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ବିରାଜମାନ ହୋଇ ଏହି ଭାବରେ ପ୍ରଣୋଦିତ କରାଇଅଛନ୍ତି, ସେହି ଏକା ମୋର ଭରସା । ସେ ଯାହା କହିବେ, ମୁଁ ତାହା ଲେଖି ପଢ଼ିବା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବି, ଆଉ ସହକାରର ପଦସେବାକୁ ଭାଜନ ହେବି ।

ପରିଶେଷରେ ସହକାରର ପାଠକପାଠିକାଗଣ ଓ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ନିକଟରେ ମୋର ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେ, ମୋର ଗୌରବ, ମହତ୍ତ୍ୱ ରକ୍ଷା ସବୁ ଆପଣମାନଙ୍କ ହାତରେ ଅଛି । ଦେଶ ଓ ଜାତି ପାଇଁ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣ ବଳିଦାନ ଅର୍ଥେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ବସିଅଛି । ଉତ୍କଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଇ ଭଗିନୀଙ୍କ କରୁଣା ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣରେ ସମ୍ପାଦିକା ସୁଲଭ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅବଶ୍ୟ ରକ୍ଷା ହେବ, ପୁଣି ମୋର ଜୀବନର ଅଭିଳାଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ମୋ ପ୍ରତି ସମସ୍ତେ ଦୟା ରଖି ମୋର ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ସୁଲଭ ରକ୍ଷା କରିବେ—ଏହି କେବଳ ମୋର ନିବେଦନ ।

ଜୀବନର ହର୍ତ୍ତାକର୍ତ୍ତା ପରମାତ୍ମା ହୃଦନ୍ନିବାସୀ ଭଗବାନ ଏତେ ଦିନେ ମୋର ଜୀବନପଥରେ ଭାବ-ଆଲୋକ ଜାଳି ମୋର ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ମୋର ପରିଚୟ ଦେବା ଲାଗି ପଥ ଆବିଷ୍କାର କରି-ଦେଇଥିବାରୁ ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୋର ଆନ୍ତରିକ ଅଭିବାଦନ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି । ଇତି ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

[ସହକାର ୭ମ ଭାଗ ୩ୟ ସଂଖ୍ୟା].

ସେ କାଳରେ ସହକାରର କଳେବର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଥିଲା ଏବଂ ତାହାଁର ବିଷୟ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଭୃତି ଦିଗରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ତ୍ରୁଟି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ତାହାଁର ସମ୍ପାଦିକା ହୋଇ ନିଜର ଯଥାସାଧ୍ୟ ଉନ୍ନତ କରିବା ପାଇଁ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଥିଲେ। ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖି ସେ ଏକାଧିକ ବାର 'ସହକାର'ରେ ଯେଉଁ ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ; ତାହାରୁ ନିମ୍ନ ଦିଓଟି ଲେଖା ପାଠ କଲେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ତତ୍କାଳୀନ ମନୋଭାବ କପରି ଥିଲା, ବେଶ୍ ଜାଣି ହୁଏ ।

ସହକାରର ପାଠକପାଠିକାଙ୍କ ପ୍ରତି

ମୋର ପ୍ରିୟ ପାଠକପାଠିକାଗଣ,

ଆପଣମାନେ ମୋର ସମ୍ପାଦିକା-ନିଯୁକ୍ତିରେ ବଡ଼ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ଅନେକ ନୂଆ କଥା ଓ ବଡ଼ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଲେଖା ଦେଖିବୁ, ପାଠକରିବୁ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ ଭାବଥିବେ । ମୋର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଦିନରୁ ଏହି ଆଶା ପ୍ରାଣରେ ଖେଳୁଥିଲା । ଶକ୍ତିଦାତା ପରମେଶ୍ୱର ମାନବଜଗତକୁ ବିଶ୍ୱମୋହିନୀ ମନ୍ତ୍ର ଜାବା ଇଙ୍ଗିତ ଦ୍ୱାରା ସାମୟିକ ଉପାଦାନର ଯୋଗାଡ଼ କରିଥାନ୍ତି । ସେହି ବଳରେ ଜଗତ୍ ତଥା ପ୍ରାଣିଗଣ ନିଜ ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ-ଜୀବନର ବିକାଶ-ଛବି ଅଙ୍କନ କରିବାକୁ ଲାଳାୟିତ ହୁଅନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଲାଳସା ମନ୍ଦ ନୁହେଁ; ବରଂ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳୀ ଅଟେ । ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳୀରେ ପ୍ରାଣୀ କପରି ନିର୍ଭୟ ହେବ, ସର୍ବଦା ଏହି ଚିନ୍ତା ରଖି ନିଜର ଜୀବନ କର୍ମମୟ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ବିଷୟ-ଜଞ୍ଜାଳରେ ଛାଡ଼ିଦିଏ । ଯେବେ ଛାଡ଼ିଦିଏ, ଆଉ ତାହାଁରୁ ବିମୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ବିମୁକ୍ତିର ଚିନ୍ତା ସର୍ବଦା ଜାଗରୁକ ଥାଏ ।

ଆଜ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିର ମୁଁ ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ଆପଣମାନଙ୍କୁ କଣ ଶୁଣାଇବ, କଣ ଲେଖିବ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରୁଅଛି । ଦେଖୁଛି ଯେ, ପୃଥିବୀରେ ଜୀବନର ସଂଗ୍ରାମ ଏପରି ଭୟଙ୍କରଭାବେ ବଢ଼ି-ଯାଉଅଛି ଯେ, ସତେ କି ବିଶ୍ୱ ଜଗତଟା କ୍ଷଣକରେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଯିବ! ଅନେକ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ପ୍ରାଣିପୁଞ୍ଜ ଜ୍ଞାନର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା ବଳରେ ତତ୍ତ୍ୱ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣ ରହସ୍ୟ ଓ ଜଗତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧେ ମନୋମତ ଦୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ବୁଝାଇପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।

କି ଭାବ, କି କର୍ମଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣିତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାଣୀ ହୃଦୟଙ୍ଗମ୍ୟରେ ନିଷ୍ପିବ ଓ ଜଗତରେ ଶାନ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହେବ, ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଚିନ୍ତା ଅନେକ କରୁଛନ୍ତି । ଏ ଚିନ୍ତାର ସମ୍ୟକ୍ ଲେଖା ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନ-ଙ୍କରେ ଲେଖାଯାଉଅଛି । ଲେଖନୀର ଭାବ ଏପରି ବୁଝାଯାଏ ଯେ, ସତେ କି ଲେଖକ ନିଜର ମରଣଶୀଳ ତତ୍ତ୍ୱ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରିଦେଉଅଛି । ମାତ୍ର ଦେଖିଲି ବେଳକୁ ପୃଥିବୀର ନାନାସ୍ଥାନରେ ନାନାବିଧ ଅଭିନୟ ଶ୍ରେଣିରେ ଜାତୀୟ-ଜୀବନ ଗଢ଼ା ଭଙ୍ଗା ରହସ୍ୟ ଲାଗିଅଛି । ଗଢ଼ା ଭଙ୍ଗା ରହସ୍ୟ ଭେଦ ନ କରି ଯେ ଯାହାର କୃତିତ୍ୱ ଦେଖାଇବାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମର ଆୟୋଜନ କରୁ-ଅଛନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ସାମ୍ୟବାଦୀର ଭାବଶ୍ରେଣି ଅନ୍ତର୍ଗତ ସରଣୀରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ନ ପାରି ନାନାବିଧ ମତଭେଦ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଅଛି ।

ଏଥିର ରହସ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇଅଛି; ଆଉ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହୃଦୟରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ଅଛି । ତଥାପି ମାନବ ଜଗତ ପ୍ରକୃତ ଦୋଷରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ନିଜର ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥ ଅନ୍ଧାର କରି ପକାଉଅଛି । ଦୋଷ କଣ ? ନରନାରୀଙ୍କ ଭେଦ

ଜ୍ଞାନ କରିବା ଓ ଅହଂ ପ୍ରକୃତିର ବଶୀଭୂତ ହେବା—ଏହି ଦୋଷରେ ଆଜି ପୃଥିବୀ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ଦୋଷବିହୀନ ତ୍ୟାଗୀ ବୀର ପୁତ୍ର ପୁତ୍ରୀ ବା ଆଦର୍ଶ ଜୀବନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିପାରୁ ନାହିଁ । ସାମ୍ୟବାଦୀ ଭାବ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ ହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୃଥିବୀର ନାନା ଅଞ୍ଚଳରେ ନାନାଜାତୀୟ ଭାବର ଅଭିନୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିବ । ଏହି ଅଭିନୟର ଅଭିନାୟକ ଓ ଅଭିନାୟିକାଗଣଙ୍କର ଭାବଭଙ୍ଗି, ଯେ ଯାହାର ଦେଶ ଓ ଜାତୀୟ ଭାଷାରେ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଏହି ଦୋଷରୁ ପୃଥିବୀ କିପରି ଉଦ୍ଧାର ଲାଭ କରିବ ? ଯେବେ ପ୍ରାଣୀ ନିଜର ଅହଂ ପ୍ରକୃତିରେ ବଶୀଭୂତ ନ ହୋଇ ନାରୀଜାତିକି ନିଜର ମାତୃଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ପାରିବ କିବା ସାମ୍ୟ ଅବତାର ବୋଲି ଭାବି ପାରିବ, ତେବେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ଞାନରଶ୍ମି ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀ ଆଲୋକିତ ହେବ । ଏହା ନ ହେବା ଯାଏ ନାନାବିଧ ଲେଖା, ଭାବ, କର୍ମ ଦେଖିବାକୁ ନରନାରୀ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଥିବ, ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ନର ନାରୀକୁ ଘୃଣାଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଛି । ଗୋଟିଏ ଜାତି ଅନ୍ୟକୁ ତୁଚ୍ଛ ମଣୁଛି, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜାତି ମହାନ୍ ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ହୋଇ ଦୁର୍ବଳକୁ ଦବାଇ ଦେଉଛି । ଏହି ତ ଭାଗ୍ୟ ରହସ୍ୟ ଧରି ଭୁଞ୍ଜୁଅଛି । ଜଣେ ଜଣକୁ ତୁଚ୍ଛ ଓ ହୀନ ମଣି ତୁଚ୍ଛ ହେଉଥିବା ଜ୍ଞାନ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ମହାଜାତିର ଜୀବନରେ ଛୁଟିପାରୁ ନାହିଁ । ଯେ ଉଚ୍ଚ, ସେ କ୍ଷଣେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବୁ ନାହିଁ ଯେ, ମୋର ଅନ୍ତିମ କ୍ରୀଡ଼ା ରଙ୍ଗ ସ୍ଥଳୀରେ କେଉଁ ଅଭିନୟ ହେବ । ଯେ ତ ତୁଚ୍ଛ ଓ ଦୁର୍ବଳ, ତାହାର କଥା ଅବା ଶୁଣିବା ଗ୍ରାହକ କିଏ ? ଜଣେ ଜଣକୁ ହୀନ କିବା ଦୁର୍ବଳ ମଣି କେଉଁ ଦେଶ କେଉଁ ଜାତି କେବେ ହେଲେ ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ନାହିଁ, ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ଦୋଷ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ହୃଦୟବାନ୍ ପ୍ରାଣିପୁଞ୍ଜ ଯେବେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିପାରନ୍ତି ତାହା ହେଲେ ଜାତୀୟ ଜୀବନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିପାରେ ।

ପୃଥିବୀରେ ନରନାରୀ ଦୁଇ ଜାତି । ଗୁଣକର୍ମ ଅନୁସାରେ ଜାତିର ନିରୂପଣ, ଆଉ ମାନବର ସେବା ଏହି ନିର୍ଗୁଣାତ୍ମକ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶରେ ଜୀବନ ଗଠନ କରିବାକୁ ମୋର ପାଠକ ପାଠିକା ମହୋଦୟଗଣଙ୍କୁ କୃତାଞ୍ଜଳିପୂର୍ବକରେ ନିବେଦନ କରୁଅଛି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ସୁଲଭ ସଦ୍‌ଚାର-ରଜ୍ଜୁରେ ସାମାଜିକ ଏକ ଜାତି ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ନାରୀ ଜାତିକୁ ନିଜର ପଥରେ ଅଗ୍ରଗାମୀ କରିପାରିଲେ ଜୀବନର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ହେବ, ଆଉ ବିଶ୍ୱବିଧାତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର ସାର୍ଥକତା ହେବ । ଆଜି ଏତିକି ।

ନିବେଦନ

ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭଗିନୀଗଣଙ୍କୁ ସାନୁନୟ ନିବେଦନ ଏହି କି, ଦେଶ ଓ ଜାତିର କଲ୍ୟାଣ ଇଚ୍ଛାରେ ଆପଣମାନେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ନିଜ ନିଜର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ଲେଖି ସଦ୍‌ଚାରର କଳେବର ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ, ଆଉ ଉତ୍କଳମାତାର ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବେ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଯୋଗେ ମୋର ସମ୍ପାଦିକା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସାର୍ଥକତା ଲାଭ କରିବ । ଆପଣମାନେ ମୋର ଜୀବନର ସର୍ବସ୍ୱ । ମୋର ବଡ ଆଶା ଯେ, ମୋର ଜୀବନ-ପଥରେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଉପରେ ବସାଇଦେଇ ନାରୀଜାତିର ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ଆଦର୍ଶ କରିବ ।

[ସଦ୍‌ଚାର-୨ୟ ଭାଗ, ୭ମ ସଂଖ୍ୟା]

ସମ୍ପାଦିକା

ସମ୍ପାଦିକାର ଅର୍ଥ କଣ ? ପୃଥିବୀ ଓ ନର ନାରୀଙ୍କ ହୃଦୟ ଭାବରାଶି ଉତ୍ତୋଳନ ଓ ସଂକଳନ କରିବା, ସକଳର ଭାବରାଶି ସମ୍ପାଦନା କରିବା, ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭାବରାଶି ଲେଖନୀର ସୁନ୍ଦରତା, ଲୋକରେ ଗ୍ରାହ୍ୟତା, ସୁପାଠ୍ୟ କରିବା ସମ୍ପାଦିକାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଜଣେ ଲେଖକ ବା ଲେଖିକାର ଭାବ ଏକାଥରକେ ସର୍ବବାଦିସମ୍ମତ ହୋଇଯିବ, ଏହା କଦାପି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହା ବୋଲି ତାହାଙ୍କର ଲେଖା ତୁଚ୍ଛ କରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ ଅବଶ୍ୟ ସେ ନିଜର ଭାବରାଜ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚି ନିଜର ଭୁକ୍ତଭୋଗ କର୍ମରାଶି ମସ୍ତିଷ୍କ ତୁଳନା କରି ଲେଖିଥାଏ । ତାହା ଭଲ ବା ମନ୍ଦ ବୋଲିବା ହଠାତ୍ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିଦେଲେ ଲେଖକର କୋମଳ ମାନସରେ ବଜ୍ରାଘାତ ହୋଇପାରେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟ-ଜଗତରେ ସମ୍ପାଦିକା ଦାୟିତ୍ୱ ସୁଲଭ ପ୍ରବେଶ କରି ଲୋକ ମନରଞ୍ଜନ କରିବା, ଗ୍ରାହକ ଗ୍ରାହିକାଙ୍କ ବାକ୍ୟ-ସାଗରର ଢେଉରେ ଖେଳ ଭାବତରଙ୍ଗକୁ ପ୍ରେମକଣ୍ଠରେ ବାରମ୍ବାର ଗୁମ୍ଫିବା, ନିଜର ଶକ୍ତିରେ ମାର୍ଜ୍ଜନା କରି ଜନସାଧାରଣର କରପୁଟରେ ଅର୍ପଣ କରିବା ସମ୍ପାଦିକାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଲେଖକ ଲେଖିକାଗଣ ଲେଖନୀ ଧାରଣ କରିବା ପୂର୍ବେ ଲେଖିବା ବିଷୟ ନିଜ ଚିନ୍ତାରାଜ୍ୟରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ବିଚାର କରି ଲେଖନୀ ତୁଳନା-କଲେ ଦେଶର ଓ ଜାତିର ମଙ୍ଗଳ ହେବ, ଆଉ ସମ୍ପାଦିକା ଦାୟିତ୍ୱରେ କିଛି ଆଘାତ ଆସିବ ନାହିଁ ।

[ସହକାର-୬ଷ୍ଠଭାଗ, ୮ମ ସଂଖ୍ୟା]

'ସହକାରର' ତତ୍କାଳୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେ କୌଣସି ଲେଖ ସମ୍ପାଦକ ହେଲେ ଯାହା କରନ୍ତେ, ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ମଧ୍ୟ ସେହିତକ କରିବାରେ କେବେ ତ୍ରୁଟି କରି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦେଶର ଅନୁଦାର ଶିକ୍ଷିତ ପାଠକ ଓ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ ସେହି ପତ୍ରିକାର କଳେବର ବା ପ୍ରବନ୍ଧ ଯୋଜନା କେତେ ଉନ୍ନତ କରିପାରୁ ନ ଥିଲା । ଏହି କେତେକ ଅଭାବ ଦେଖି ଏକାଧିକ ସମାଲୋଚକ 'ସହକାର' ତଥା ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତି କଟୁ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ଛାଡ଼ି ନ ଥିଲେ । ଏପରି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଶ୍ରୀମତୀ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ କରିଥିଲେ, ତାହା ପଢ଼ିଲେ ସେ କିପରି ଏହି ଗୁରୁଭାର ବହନ କରି ଅସଂଖ୍ୟ ଅସୁବିଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିଥିଲେ, ସେ କଥା ବୁଝିହେବ । ସେହି ଉତ୍ତର ଖଣ୍ଡିକ ନିମ୍ନରେ ଉଦ୍ଧୃତ ହେଲା ।

ପ୍ରିୟ ମହାଶୟ,

ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ସଂ୧୫ଖ୍ୟା ତା ୩।୩।୨୭ ଋଖରେ ପ୍ରକାଶିତ ଆପଣଙ୍କ ଲେଖା କଦାପି ଅଯୌକ୍ତିକ ନୁହେଁ । ତାହା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ । ମୋର ମତ ମୁଁ କହୁଅଛି । ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଅଶିକ୍ଷିତା ବୁଦ୍ଧିରେ ମୁଁ ଯେତେ ଦୂର ଭାବଗ୍ରାହ୍ୟରେ ଚିନ୍ତା କରି ଯାହା ଲେଖୁଅଛି, ତାହା କଦାପି ଶାଗରୁ ପଦେ, ମୂଗରୁ ପଦେ ଲେଖୁ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ କୃପାବଳରୁ ମୋତେ ଯେଉଁ ଭାବ ଦିଶେ, ତାହା ମୁଁ ଲେଖି ଆପଣମାନଙ୍କ ଚରଣକମଳରେ ଅର୍ପଣ କରିଦିଏ । ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କିଛି ଜୋର ଜୁଲମ କରି ନ ଥାଏ । କାରଣ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅନୁଭବ ଶକ୍ତି ମୁଁ ଜାଣେ; ଆଉ ମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଓ ସଭ୍ୟତାର ଆଲୋକ ଦେଇ ମୋର 'ଜୀବନ ସ୍ରୋତରେ ସର୍ବଦା ଖେଳୁଅଛି ।

ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମୋର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ନାପସନ୍ଦ ଓ ଅଯୌକ୍ତିକ ଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ତାହା ମାତ୍ର ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁସଙ୍ଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଦେଲେ ହେବ ନାହିଁ କି ? ଭଗିନୀଗଣଙ୍କର ଅଭିମାନ ଭାଇମାନେ ରକ୍ଷା କଲେ ମାନହାନି ହେବ କି ? ନିଜ ଗୃହଚ୍ଛିଦ୍ର, ବିବାଦ, ଦୋଷ ଯେବେ ଦୂର ହେଉ ନାହିଁ, ତେବେ ଉଚ୍ଚ ଆଶା କଣ କରିବା ? ଏକାଥରକେ ପୃଥିବୀରେ କେଉଁ ଜାତି ଉନ୍ନତଶୀଳ ହୋଇପାରି ନାହାନ୍ତି । କ୍ରମଶଃ ହୋଇଛନ୍ତି, ହେଉଅଛନ୍ତି ହେବେ ମଧ୍ୟ ।

ବାବୁ ! ଥରେ ଆପଣମାନେ ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁରେ ଭାବି ନିଅନ୍ତୁ । ଆଜି ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ନିଜର (ଦୁର୍ବଳ ଓ ମିଥ୍ୟା) ଯେଉଁ ଭାବ ଓ କର୍ମଗୁଡ଼ିକ ବୋଲି ବୁଝିପାରିଛନ୍ତି, ସେହି ଗୁଡ଼ିକରୁ ସୀମା ଲଙ୍ଘି ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିଗଲେଣି । ଆମ୍ଭ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ତାହାଙ୍କ ପଦାନୁଗ ହୋଇ ସବୁଠାରେ ଦାସତ୍ୱ, ହୀନତ୍ୱ ଓ କଦର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ପରପଦ ଲେହନ କରି ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଅଛନ୍ତି ? ଓଡ଼ିଆ ବୋଲିବା ମାନେ ଉନ୍ନତଶୀଳ ଜାତିଙ୍କୁ ଗନ୍ଧ ମାତ୍ର ନାହିଁ କି ? ଶିକ୍ଷା ଓ ବିବେଚନା ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଏପରି ଦଶା ଘଟୁ ନାହିଁ କି ?

ବାବୁ ! ଏଥିରୁ ବୁଝିନେବେ ଯେ ଉନ୍ନତ ହେବା ପନ୍ଥା ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିଯୋଗ ଦେବାଟା କିଛି ଅଧିକ କଥା ନୁହେଁ ବୋଲି ମୋର ମତ । 'ସହକାର' କିଛି ବିଦେଶୀ ପନ୍ଥା ନୁହେଁ । ଆମ୍ଭେ-ମାନେ ଯେବେ ଗୋଟିଏ ଜାତି, ଗୋଟିଏ ମାତୃକୋଳରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଅଛେ, ବିଭିନ୍ନ ମତ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । ଆଜି 'ସହକାର' ଅତି ବାଲ୍ୟ ଓ ୨ ବର୍ଷର ଶିଶୁମାତ୍ର । ସେ କିପରି ଉନ୍ନତି ଲାଭ କରିବ, ଏହି ଭାବ ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଦୃଢ଼ ହେଲେ ହେବ ।

ନାହିଁ କି ? ପିତାମାତା ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ସାନ ପିଲାଙ୍କୁ ହସାଇ ଖେଳାଇ ଓ ନାନାପ୍ରକାର ବେଶଭୂଷା କରି ତାର ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ଫୁଟ ଭାଷାରେ ବିମୁଗ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି, ସେହିପରି ମୋର ପ୍ରିୟ ଭାଇଭଉଣୀ-ମାନେ ଏହି ଭାବ ସହକାରେ ମତ ରଖିଲେ ସୁନ୍ଦର ହେବ ନାହିଁ କି ?

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା । ମୋର ଏ ଯୁକ୍ତି ଲେଖାଟି ଶିକ୍ଷିତ ହୃଦୟରେ ମିଥ୍ୟା ଭଣ୍ଡାଣ କିବା ମାଇପିଭାଷା ଲେଖା ବା ଦୁର୍ବଳ ଅଯୁକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଛଳ ଉକ୍ତି ବୋଲି ସୁଲଭ ମତ ଦେଇପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୋର ମତ ସମର୍ଥନ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆପଣଙ୍କ ବିବେକ ରାଜ୍ୟରେ ସମାଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ କହୁଅଛି । ଆଜି ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଓ ତହିଁରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଶିକ୍ଷା ଆଉ ନାରୀର ମର୍ଯ୍ୟାଦା କିପରି ଅଛି ? ଏଥିରେ ଯେବେ ଶିକ୍ଷିତ ଭାଇମାନେ ତାଙ୍କର ପରି ଭାଷା ଲେଖା ହେଉ ନାହିଁ ବୋଲି ସମାଲୋଚନା ଖଡ଼୍ଗ ଧରି ବସିବେ, ତେବେ ମହତ୍ତ୍ୱ ହାନି ହେବ କାହାର ?

ସାମ୍ପାଦିକା ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି କେବେ ମୁଁ ଭାବି-ନାହିଁ । ମୋର ପ୍ରିୟ ଭାଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବାବୁଙ୍କ ପବିତ୍ର ଓ ସରଳ ଭକ୍ତି ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ମୁଁ ହୁଁ ମାରିଅଛି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ମୋର ଏହିଟି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ କି ? ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଗୋଟିଏ ବଡ଼-କୁଟୁମ୍ବୀ ଓଡ଼ିଆ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଗୋସାଇଁ ମା-ବାପା ଓ ବାପା, ମା ଗୁରୁଜନ ଜୀବିତ । ସେମାନେ ଆଜନ୍ମ ଗଣ୍ଡମୂର୍ଖ ଓ ଶାନ୍ତ ପ୍ରାଣୀ । ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ନାତି ଦେହକରେ ନବ୍ୟ ଧରଣରେ ଶିକ୍ଷିତ ହେବେ । ଗୃହର କୌଣସି ସଦନୁଷ୍ଠାନ ବେଳେ ସେହି

ବୃଦ୍ଧା ଗୃହର ଜଣ ମୂର୍ଖପଣିଆରେ ଶିକ୍ଷିତ ଯାଉମାନଙ୍କର କଣ୍ଠତାଳୁ ଶୁଖିଯାଏ । ଶେଷକୁ ସେମାନଙ୍କ ମୂର୍ଖପଣିଆ ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ । ମୋର ନପୁକ୍ତିଟି ଏହା ଉତ୍ତମ ନୁହେଁ କି ?

ଏଥିପାଇଁ ସମସ୍ତେ ନୀରବ ରହିଲେ ହେବ କି ? ଅଶିକ୍ଷିତ ବୃଦ୍ଧା ମାତାର କୋଳରେ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର ଶିଶୁ କିପରି ପାଳିତ ହେବ, ଟିକିଏ ମାତ୍ର ମୋର ଶିକ୍ଷିତ ଭ୍ରାତୃଗଣ ନିଜ ନିଜ ହୃଦୟରେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ ।

ଆହୁରି ଗୋଟିଏ କଥା, ଓଡ଼ିଆ ନାରୀ ସମାଜ କିପରି ଅଛି, କି ଉନ୍ନତି ଲାଭ କରିଅଛି, କି ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାରେ ହୃଦୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି-ଅଛି, କି ଦକ୍ଷତା ପାଇଅଛି ଓ ନାରୀ ସମାଜକୁ କିଏ ନିଷ୍କପଟ ଓ ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଅଛି, ଏଥିର ରହସ୍ୟ ମୋତେ ଥରେ କିଏ ବୁଝାଇ ଦେଇପାରିବେ କି ? ପଶୁକୀଟଠାରୁ ମଧ୍ୟ ହୀନ ନୁହନ୍ତି କି ? କାରଣ ସେମାନେ (ପଶୁକୀଟ) ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରାଣୀ । ଏଥିରେ ସହକାରକୁ ସମାଲୋଚନା ଦ୍ୱାରା ଅଥବା, ଇଙ୍ଗିତ କଲେ କଷ୍ଟ ଓ ଅପମାନ କାହାକୁ ହେଉଅଛି, ଲେଖକମାନେ ନିଜ ନିଜ ହୃଦୟ ବିବେକ ବାକ୍ୟକୁ ମନକୁ ପ୍ରେରଣ କରିବେ । ତେବେ ଲେଖିକା ଓ ଲେଖକଙ୍କର ମନରେ କିଛି କଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । କାହିଁକି ନା ମନର ଭାବରାଶିଗୁଡ଼ିକ ପଦାରେ ବାହାର ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ସେମାନେ ଅବା ମନକୁ ତାହା କାହିଁକି ନେବେ ? ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆଣୀ ଜଣେ ସମ୍ପାଦିକା ପଦକୁ ଅନୁପଯୁକ୍ତା ବୋଲି କିଏ କହୁ ନାହିଁ, ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଅସଲ ସତ ।

ଏବେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କୌଣସି ମଙ୍ଗଳ କର୍ମ ଅନୁ-ଷ୍ଠାନ ବେଳେ କୁମ୍ଭଠେ ଡାଳପତ୍ର ଜଳ ଭରି ଫଳ ସ୍ଥାପନ କରି

କର୍ମ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେଉଅଛି । ସେହି କୁମ୍ଭରେ କଣ ସେ ଥାଏ କି ? ଦେବାଳୟରେ ବିଗ୍ରହ, ଯାହା କି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ନାନା ରକମର ଦେବତା ବିଶେଷ । ଏ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାଣ, ଜ୍ଞାନ କିସ ଥାଇ-ପାରେ କି ? ତଥାପି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କର୍ମକୌଶଳଦ୍ୱାରା ଦେବା-ଳୟ ଗଠନ, ଦେବତାମାନଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଆମ୍ଭ ମନୋନୀତ ଆକାରରେ ନିର୍ମାଣ, ସେମାନଙ୍କ ବାହ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ବିଭବ ପ୍ରଭୃତି କେବଳ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଅଛି, କରାଯାଉଅଛି ।

ଆଜି ଭାରତଭୂମି ପୃଥିବୀରେ ବିଗ୍ରହ ଆରାଧନାର ପୁଣ୍ୟପୀଠ ବୋଲି ହୁର ପଡ଼ୁ ନାହିଁ କି ?

ଭାଇମାନେ, ଆପଣ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ନାସିକାଉଠାନ୍ତୁ ଏତେ ଆଶା କରିବା ବିଡ଼ମ୍ବନା ମାତ୍ର । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ମୋର ମୂର୍ଖିଣୀ-ଭାଷାରେ ମୋର ଜୀବନ କାହାଣୀ ପଢ଼ିବାରେ ବଶାଣିବ । ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧେ କିବା ଶିକ୍ଷିତ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ଲେଖା ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମୁଁ ନାଚାର ! ଆପଣମାନେ ମୋଠାରୁ ବେଶି ହେବେ ।

କାରଣ ମୁଁ ମାତା, ଦେଶ ମୋର ଗୃହ, ତଦ୍‌ବାସିଗଣ ମୋର ପୁତ୍ରକନ୍ୟା । ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ଯେବେ ମାତାର ଗୌରବ ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ନିନ୍ଦା କରିବେ, ତେବେ କ୍ଷତି କାହାର ? ମାତା ତ କେବେ ନିଜ ସନ୍ତାନର ଦୋଷ ବାଛିବ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଆପଣମାନଙ୍କ ସମାଲୋଚନା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ କଦାପି ବିଚଳିତ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ମୋର ଲେଖା ଆପଣ-ମାନେ ପ୍ରକାଶ ନ କଲେ ମୋ ଭାବ ମୋଠାରେ ମୃତ ହେବ । ବର୍ତ୍ତ-ମାନ ସୁଦ୍ଧା ମୋଠାରେ ଅନେକ ମୃତବତ୍ ଅଛି । ଏହା ମାତ୍ର ବେଳେ ବେଳେ ମନରେ କଷ୍ଟ ଦିଏ ।

ନାରୀ ଜଣେ ମାତ୍ର, ଦେବାଳୟର ବିଗ୍ରହ କାବା ପରିବା ବାହାର କଦର୍ଯ୍ୟ କଳ୍ପଣା ଚିନ-କୁଣ୍ଢାଇ ପରି ସମ୍ପାଦିକାଟେ ହେଲି ବୋଲି ଆପଣମାନେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ସମାଲୋଚନା ଅସ୍ତ୍ର ଗୃଳନା କଲେ ମୁଁ କଅଣ କରିବ ! ଆପଣମାନେ ଏହା ମୋତେ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖାନ୍ତୁ । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ତାହା ପ୍ରତିପାଳନା କରିବ ।

ଆପଣମାନେ କହନ୍ତୁ,• 'ସହକାର'ଟି ର ପ୍ରାଣନାଶ କରି ସାହିତ୍ୟ ଓ ବାରୁଣୀକୁ ଚିରଂଜୀବୀ ଓ ଶ୍ରୀମାନ କଲେ ଭଲ ହେବ । ତାହା କେବଳ 'ସହକାର'ର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ଏହା ହେବ; ସେ ଜୀବିତ ଥାଉ ଅନ୍ୟର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ସାଧନ ଅସମ୍ଭବ କି ? ତାହା ମୋ ହାତରେ ରହି ଆପଣମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହେଲେ ଭାଇମାନଙ୍କର ଓ ଦେଶର କ୍ଷତି କଅଣ ? ମୋର ନାମ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ତାହାର କରଗତ, ଅଳ୍ପ ଚନ୍ଦାକର ଦେଖିବେ କି ?

ଆଜି ମୋହର ଏହି ହତାଶ ଓ ନିରୁତ୍ସାହ ଜୀବନ ପଥରେ ଏତେ କାଳେ ମୋର ପ୍ରିୟତମ ଭାଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ୟୋତି ଜାଳି ଦେଶବାସୀଙ୍କ ନିକଟରେ ମତେ ପରିଚିତା କରାଇଦେବାକୁ କୃତ-ସଂକଳ୍ପ ହୋଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୁବାଠାରେ ଆପଣମାନେ ମୋର ଏହି ଆନନ୍ଦ ଓ ଉତ୍ସାହରେ କୁଠାରଘାତ କରି ଉଚିତ କି ?

ସହକାରର ଆକାର, ବକାର, ଚିନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ମୁଁ ଜାଣେ, କିଏ ମାନ ଦେଖି ନ ହୁବେ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ବଳରେ କ୍ରମଶଃ ତାହା ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇପାରେ ।

ଆପଣଙ୍କ ଲେଖାର ଏହି କେତୋଟି ପଙ୍କ୍ତିର ଭାବ ବୁଝିଲି ନାହିଁ—"ଏଣିକି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବାବୁ ନାରୀପ୍ରସାଦଙ୍କ ପତ୍ରିକାର ଯଥାତଥା

ଦିନ ଗୁଜୁରାଣ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛନ୍ତି । ଆମ ଦେଶର ନାରୀ-ମାନେ ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଧୂଆଁ ପିଇ ପିଇ ବେଦମ । ସେମାନେ ମାସିକ ପତ୍ରିକାର ଅଙ୍ଗ ସୌଷ୍ଠବ ସାଧନା ପାଇଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ।”

ଭାଇ ଆଚ୍ଛା ମନ୍ତବ୍ୟ ଢାଳିଲ, “ଏଣିକି ନାରୀପ୍ରସାଦରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାବୁ ପତ୍ରିକା ଖଣ୍ଡିକ ଯଥାତଥା ଦିନ ଗୁଜରାଣ କରିବାକୁ ବସିଛନ୍ତି ।” ଭାର ବିଭବ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଓ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦାହେଲା । ଆମ ଦେଶର ନାରୀମାନେ ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ଧୂଆଁ ପିଇ ବେଦମ୍, ସତ-କଥା । ଦୋଷ କାହାର ? ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ରହି ସମ୍ପାଦିକା ହେଲି ବୋଲି ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ ହେଉଅଛି କି ? ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଧର୍ମ୍ମପାଳନା ବିଷୟରେ କାଳି ହେଲେ ବିଚାର କରିବ ନାହିଁ ? ମୁଁ ତ ସତ୍ତ୍ୱ କରୁଅଛି । ଦେଖନ୍ତୁ, ପିତାଙ୍କ ଆଲୟରେ ଦୁହିତା ହୋଇ ଥିଲି । ସ୍ୱାମୀ ଆଲୟରେ ପତ୍ନୀ ହେଲି, ମୃତ ଜୀବିତ ସନ୍ତାନର ମାତା ହେଲି । ରନ୍ଧାଶାଳର ମାଲିକ ହୋଇ କେବେ କାର୍ଯ୍ୟ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ । କେବଳ ବର୍ଷକରେ ଏକ ମାସ ପନ୍ଦର ଦିନ ଛୁଟିପାଏ । ତମାମସମୟ ମୋର ନିବାସ ହାଣ୍ଡିଶାଳ । ଲେଖା ମଧ୍ୟ ମୋର ସେଠାରେ ହୁଏ ।

ପତ୍ରିକାର ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ ପାଇଁ ନାରୀମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପ-ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । କିଏ କହୁଅଛି ହୋଇଛନ୍ତି ? ଆପଣ କାହା କାହାକୁ ଶୁଣାଉଛନ୍ତି? ଶ୍ରୋତା କିଏ ? ଆପଣଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କାହା-ପ୍ରତି ? ଯାଉ, କେବେହେଲେ କହିବେ ନା ? ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଆପଣଙ୍କ ଲେଖାଟି ପାଠକଲି । ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ତହିଁରୁ ମୋର ବା ନାରୀ ଜାତିର ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ କିଛି ନାହିଁ । ତହିଁର ବିଶେଷତ୍ୱ ଏତିକି ଯେ, ନାରୀ ପ୍ରସାଦରେ ଏଣିକି ଲକ୍ଷ୍ମୀବାବୁ ପତ୍ରିକା ଖଣ୍ଡିକ ପରି-ଚାଳନା କରିବାକୁ ଦିନ ଗୁଜରାଣ କଲେଣି । ଧୂଆଁ ପିଆ ମାଇପିଲେକ

ସମ୍ପାଦିକା ହେଲେଣି । ଏ ଦୁଇଟି ବଡ ସରସ ଓ ମହତ୍ । ଆପଣ ସତ କହୁଥିବାରୁ ଏ ଦୁଇଟିରୁ ଗୋଟିଏ ମୁଁ ଅଙ୍ଗୀକାର କରେ; ମାତ୍ର ଅନ୍ୟଟି ଆପଣ ମିଥ୍ୟା କହୁଅଛନ୍ତି । ମୋର ଭାଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କଦାପି ନାଟ୍ୟ-ପ୍ରସାଦକୁ ଆଶା କରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ନାଟ୍ୟ ମାତୃତ୍ୱ ସକାଶେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ଧର୍ମ୍ମ ପାଳେ । ସେଥିଲାଗି ଆପଣମାନେ ତାଙ୍କୁ ଏପରି ସାଟିକା ଦେଇ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ତାଙ୍କର କାନ୍ଥ କଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ ତାଙ୍କ ଅଧିକାର ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ମତେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅଂଶିତ୍ୱ ମୁଁ ନେଲି । ଆଉ ଆପଣମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ କଣ ପାଇବ ? ଏହିପରି ଲେଖା ଅମୃତଲହରୀରେ ମୋର ହୃଦୟ ଖେଳାଇବ କି ?

ସମ୍ପାଦିକାଟେ ହେଲିଣି । କେତେ ପ୍ରକାର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ହେବ । ଏଥିରେ ମୁଁ କାତର ନୁହେଁ । ପ୍ରଥମ ସମ୍ପାଦିକାର ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ହାଣ୍ଡିଶାଳର ଧୂଆଁ ପିଇବା କେବଳ ଜୀବନର ଆଧାର । ଲେଖକ ମହାଶୟ ନାଟ୍ୟକାରର ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ କାନ୍ଥ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନମ୍ର ହେଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।

ପରିଶେଷରେ ମୋର ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେ, ମୋର ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟାଦୃଷ୍ଟି ରଖନ୍ତୁ । ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କର, ମୋର ସମସ୍ତେ । ସହକାରୀର ପୁରାତନ ନୂତନ ଗ୍ରାହକଗଣ ସୁଦ୍ଧା ମୋପ୍ରତି କୃପା ରଖି, ତାର କଳେବର ସୁନ୍ଦର କରନ୍ତୁ । ସେ ଯେପରି ପରିହାସମୁଖରେ ସମସ୍ତଙ୍କର କରପୁଟରେ ଖେଳିବ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନ କରିପାରିବ, ସେପରି ଭାବରେ ଅଭିଳାଷୀ ହୁଅନ୍ତୁ ।

ଆପଣମାନଙ୍କ ସମାଲୋଚନା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋପକ୍ଷେ କିବା ନାଟ୍ୟକାରପକ୍ଷେ ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ । ଆଶାକରେ, ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟପାଳନ

ପଥରେ ଆପଣମାନେ ଭର୍ତ୍ସନା ପକାଇବେ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ମୋର ନିଯୋଜକ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାବୁଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେବେ ନାହିଁ । ସେ କିଛି ଅନ୍ୟାୟ କିମ୍ବା ଅଜ୍ଞାନର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନାହାନ୍ତି । ନିଜ ନିଜ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିବେକ ଦ୍ୱାରା ବିଚାର ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ମୁଁ ଏତେ କାଳେ ଗୁରୁମୁଣ୍ଡ ସ୍ଥାପନ କରି ଉତ୍କଳଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ମାସିକପତ୍ରର ସମ୍ପାଦିକା ହେଲି ବୋଲି କେତେ ବଡ଼ ଗୌରବାନ୍ୱିତା ହେଉଅଛି । ମୋର ହ୍ରାସିଶୀଳ ବିଭବ ଓ ନାରୀ-ମର୍ଯ୍ୟାଦା କେତେ ତଥା ଆପଣମାନଙ୍କ ଆଗରେ ବାଢ଼ିବ ବୋଲି ଆଶା କରିଅଛି । ମୋର ଲେଖାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆପଣମାନଙ୍କ ହାତରେ ଭବିଷ୍ୟତ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମୋର ମାଇପିଭାଷାରେ ଲେଖୁଥିବା ।ସାଦରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ମୋର ଜୀବନକୁ ଧନ୍ୟ ମଣନ୍ତି; ନୋହିଲେ ନାହିଁ । ମୋର ସ୍ଥାୟୀ କର୍ମକୁ ମୁଁ କୌଣସିମତେ ଅନୁପଯୁକ୍ତା ନୁହେଁ । ଇତି ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

(ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ—୨୪ଶ ଭାଗ, ୨୨ଶ ସଂଖ୍ୟା)

୪ର୍ଥ—ଆଜୀବନ ଅର୍ଥାଭାବ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ସବୁଦା ବ୍ୟସ୍ତ-କରୁଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ସେ ତାହାଙ୍କର ଏକାଧିକ ଲେଖାରେ ଦେଶ-ବାସୀଙ୍କୁ ନିଜ ଦୁରବସ୍ଥା କଥା ଜଣାଉଥିଲେ । ଏପରି କେତେକ ଲେଖା ପାଠକରି କଟକର ଦେଶସେବିକା ଶ୍ରୀମତୀ ସରଳା ଦେବୀ [ବର୍ତ୍ତମାନ ଏମ.ଏଲ୍‌. ଏ.] 'ସହକାର' ମାସିକ ପତ୍ରର ୪ର୍ଥଭାଗ ୪ର୍ଥ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗୋଟିଏ 'ନିବେଦନ' ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହି ନିବେଦନ ପାଠକରି ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନାରୀକବିଙ୍କ ପାଇଁ ଟ ୫୪ ୯ ଚାନ୍ଦା ଉଠାଇଥିଲେ । ଯେତେବେଳକୁ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ

ଅବସ୍ଥା କିପରି ଥିଲା, ତାହା ତାହାଙ୍କର ନିମ୍ନ ପତ୍ରରୁ ବେଶ୍ ଜାଣିହୁଏ ।

ସଂପାଦକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ର

“ଯେଉଁ ଛାତିରେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ପଞ୍ଜ ଉଠି ଅଣ୍ଡାଳ ହୋଇଥିଲା, ଉଠିବାକୁ ଶକ୍ତି ପାଉ ନ ଥିଲା, ବସିବାକୁ ସ୍ଥାନ ସୁଝା ନ ଥିଲା, ଅନବରତ ହୃଦୟ ଦମ୍ ଦମ୍ ନାଚ ଉଠୁଥିଲା, ଆଗକୁ ଚାହିଁଲେ ସାହୁକାର, ପଛକୁ ଚାହିଁଲେ ସମୟର ଧକ୍କା, ମସ୍ତକ ଉପରେ ଋଣର ଭାର ସର୍ବଦା ମନର ଉଦ୍‌ବେଗ ଦ୍ୱାରା ଦଣ୍ଡେ ସ୍ଥିର ନ ଥିଲା ଏବଂ ଅନୁକ୍ଷଣ ଜୀବନରେ ବ୍ୟାକୁଳତା ଖେଳୁଥିଲା, ଏ ସବୁ ଚିଦାନନ୍ଦ ନିର୍ବିକାରଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଦିନ ଯାପନ କରୁଥିବାରୁ ଦୁଃଖଟା ନିତ୍ୟ ସ୍ୱଭାବ କରୁଥାଏ ସିନା; ମୋର ଆତ୍ମାକୁ କିଛି ଆଘାତ ଦେଇପାରୁ ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ସାହୁକାରର ମୁଖର ବିକଟାଳ ଦୃଶ୍ୟ, ବାକ୍ୟର ଛଟା, ହୃଦର କୋର, ଚକ୍ଷୁର ଆରକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଏବଂ ହୃଦୟର ଆବେଗ-ବଚନ-ଶର-ଗୁଚ୍ଛକ ଟାଣିଆସି ମୋର ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ମରମରେ ବାଜି ହୃଦୟ ବିଦାରଣ କରି ପକାଉଥିଲା × × ।”

[ତା ୨୯।୧୨।୧୯୨୫]

୫ମ—ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଦୁରବସ୍ଥା କଥା ସଂବାଦ ପତ୍ରରୁ ପାଠ କରି ସେ ସମୟର ଓଡ଼ିଆ ମୁନସିଫ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏମ୍.ବି.ଇ., କଟକ ରେଭେନସା ଗାର୍ଲସ କଲେଜର ପ୍ରିନ୍‌ସିପାଲ୍ କୁମାରୀ ନାୟକ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ମହିଳାଙ୍କଦ୍ୱାରା ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ‘ନିବେଦନ’ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହି ନିବେଦନ ଫଳରେ ୧୯୨୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ମେ ଓ ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ୪୦୦ ଟଙ୍କାରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଚାନ୍ଦା ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇ-

ଥିଲା । ଏଥିରୁ ଗୁରିଶତ ଟଙ୍କା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇ ତାହାଙ୍କର ସବୁ ଋଣ ପରିଶୋଧ କରାଯାଇଥିଲା !

ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା, ପ୍ରୋକ୍ତ ଗୁରିଶତ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରୁ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପତ୍ର ଅନୁସାରେ, ସମସ୍ତ ଗଞ୍ଜାମରୁ ଏକ ପାହୁଲା ସୁଦ୍ଧା ମିଳି ନ ଥିଲା ! ସେ ସମୁଦାୟ ଟଙ୍କା କେବଳ ପୁରୀ, କଟକ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ପ୍ରଭୃତି ଜିଲାରୁ ଆଦାୟ ହୋଇଥିଲା । ସେ ସମୟରେ ଅଳ୍ପ କେତେକ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଶା ମୋଗଲବନ୍ଦୀବାସୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ତଥାପି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଯତ୍ନରୁ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ମଧ୍ୟରେ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଥିଲା ! ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପରିବାର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କଠାରେ ଚିରଋଣୀ ଥିବାର ସର୍ବଦା କହନ୍ତି ।

୭ମ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଦୁରବସ୍ଥା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ୧୯୨୫ରେ ଏତେ ଯତ୍ନକରି ସୁଦ୍ଧା ତହିଁ ଆରବର୍ଷ (୧୯୨୬) [illegible] [illegible] ହେବାର ପ୍ରତି ତାହାଙ୍କ ଯେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ, ବୁଝିହେଉ ନାହିଁ । ତାହାଙ୍କର ଏକାଧିକ ପତ୍ରରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ ମହୋଦୟ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ସବୁ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ନିଜ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ "ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଚାର ସଂଘ" ବ୍ୟୟରେ ପୁସ୍ତକାକାରରେ ଛାପିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପରେ ତାହାଠାରୁ ଇଙ୍ଗିତ ପାଇ କିମ୍ବା ସ୍ୱ ଇଚ୍ଛାରେ ନାୟିକାଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଜର କୋପଦୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ, ତହିଁର କୌଣସି କାରଣ ବୁଝିହେଉ ନାହିଁ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ

ବାବୁଙ୍କର ନିମ୍ନ କିଛିଟି ପତ୍ର ଏଠାରେ ପାଠକପାଠିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉପହାର ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ ।

—ପ୍ରଥମ ପତ୍ର—

"କଟକ,
୨୫ । ୭ । ୨୭

"ପ୍ରିୟ ଶ୍ରୀରାମ ବାବୁ,

ଅତି ଦୁଃଖର ସହ ଜଣାଉଅଛି ଯେ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଉ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରି ନ ପାରେ । ଏ ବିଷୟ ଆପଣଙ୍କୁ ପୂର୍ବରୁ ଜଣାଇ ଦେଇଛି । ପୁଣି ଗଞ୍ଜାମ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଷ ଉଦ୍‌ଗାରଣ କରୁଛ। ଏହି କାରଣରୁ ତୁମ୍ଭର ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୁଁ ଓଡିଶାବାସୀଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରି ନ ପାରେ ! ଏହାହିଁ ମୋର ଶେଷକଥା । ଆଉ ଏଣିକି ଆପଣ ମୋ ପାଖକୁ ଚିଠିପତ୍ର ଦେବେ ନାହିଁ । ଏହି ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ତାଲକ୍ କରୁଛି ।

ଆପଣଙ୍କର
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ"

—ଦ୍ୱିତୀୟ ପତ୍ର—

ନାୟକରଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନ୍ୟା କୁମାରୀ ମନୋରମା ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିବା ସମୟରେ ନିଜ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ ପଠାଇବା ସକାଶେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ଚିଠିର ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ ମହୋଦୟ ଲେଖିଥିଲେ—

"ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ସହ ମୋର ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁତା ଥିଲା, ତାହା ତୁମ୍ଭର ମାଆଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଅତି ଜଘନ୍ୟ ହୋଇସାରିଛି । ସେ ବିଷୟ

ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ପରିବାର

ପ୍ରେମଲତା ମନମୋହନ

ମନୋରମା ନାଗ୍ରୀଭବ ଶ୍ରୀରମ

ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ। ଏହି ବିଷୟ ନେଇ ତୁମ୍ଭେ ମୋ ପାଖକୁ ଲେଖି ନ ଥିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା। ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ଥିବା ମୋର ମମତା ବଢ଼ୁଛି ବରଂ ଲୋପ ପାଇଛି। ତୁମ୍ଭପାଇଁ କିଛି କରି ନ ପାରି ମୁଁ ଦୁଃଖିତ !

ତୁମ୍ଭର
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ

ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଦ୍ଭୂଟି କରନ୍ତି। ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ମଧ୍ୟ କିଛି ତ୍ରୁଟି କରିପାରିଥାନ୍ତି। ଗଞ୍ଜାମର ଲୋକମାନେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସୂୟା ବା ଅହଙ୍କାର ଦେଖାଇପାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଏତେ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, ସେହି ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବାବୁ କାହିଁକି ଯେ ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏପରି ନିର୍ଦୟ ହେଲେ, ସେ କଥା ଜାଣିବା ସହଜ ନୁହେଁ। ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକାଧିକ ପତ୍ର ଲେଖି ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଇ ନାହିଁ।

ସନ୍ତାନସନ୍ତତି

ଉତ୍କଟ ଅର୍ଥାଭାବ, ସାମାଜିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜର ଛଅୋଟି ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ନେଇ ଚିରସୁଖ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି। ଏହି ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପରିଚୟ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯିବ।

୧ ମ—କନ୍ୟା-କୁମାରୀ ମନୋରମା

୧୯୧୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ମେ ମାସ ୨୦ ତାରିଖ ଦିନ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ବ୍ରହ୍ମପୁର କୁଟୀରରେ ଏ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ। ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ସମୟରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସ୍ଥାନୀୟ ତେଲୁଗୁ ମହିଳାମାନଙ୍କ-

ଠାରୁ ଅଯାଚିତ ସ୍ନେହ ଓ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଲାଭ କରିଥିଲେ ! ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଆଦର କମ୍ ନ ଥିଲା । 'ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପତ୍ରରୁ ବାସେ'—ଏହି ନୀତିରେ ମନୋରମା ଅତି ପିଲା ଦିନରୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣବୁଦ୍ଧି ଓ ଭାବନା ଶକ୍ତି ଦେଖାଇଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ଏହି ଧୀଶୀ-ଶକ୍ତି ଦେଖି ପିତାମାତା ଅତି ଶୈଶବରୁ ଏହି ଶିଶୁଟିର ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ କରାଇଥିଲେ । ଫଳରେ ସେ ଅସାଧାରଣ ଅଧ୍ୟବସାୟ କରି ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଅତି ଉଚ୍ଚ ଡିଗ୍ରୀ ଏମ୍. ଏ. ଏଲ୍.ଟି ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ! ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ମନୋରମାଙ୍କ ପରି ଏତେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଝିଅ ଆଉ କେହି ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ସନ୍ଦେହ !

ପିତାମାତାଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଦୁରବସ୍ଥା ଏବଂ ସମାଜର ଉତ୍କଟ ପରିହାସ ସତ୍ତ୍ୱେ ମନୋରମା ନିଜର ସଦ୍‌ବୁଦ୍ଧି, ଅସୀମ ସହିଷ୍ଣୁତା ଏବଂ ଅଟଳ ଧୈର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ବିଶାଖପାଟଣା ଏବଂ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ତେଲୁଗୁ ଏବଂ ତାମିଲ ପ୍ରଦେଶରେ ରହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚ ଡିଗ୍ରୀ ପାଇ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀସମାଜର ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିପାରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାହାଙ୍କର ଏତେ କୃତିତ୍ୱ ସତ୍ତ୍ୱେ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ତାହାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟି ନ ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଏ ଦେଶର କର୍ତ୍ତାମାନେ ଆଦୌ ଚିନ୍ତିତ ନ ଥିଲେ ! ଏଥିଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିଭା ପୂଜା କିପରି ହେଉଛି, ତାହା ପାଠକ ପାଠିକା-ମାନେ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରନ୍ତି ।

ନିଜ ଦେଶରେ ନିଜ ପାଇଁ କୌଣସି ସୁବିଧା ନ ଥିବାରୁ କୁମାରୀ ମନୋରମା ସୁଦୂର ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶର 'ଜଲନ୍ଧର, ସହରକୁ ଯାଇ ସେଠାର ଗୋଟିଏ କଲେଜରେ କେତେ ଦିନ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ

ହୋଇଥିଲେ । ପରେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ଛାଡ଼ି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ମୋରଦା-ବାଦ ସହରର ନାରୀ କଲେଜରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ଗତ ୧୯୩୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ଅକ୍‌ଟୋବର ମାସରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲାସ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମପୁର ସହରର ବାଳିକା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ ସେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ଆସି ନିଜର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ବ୍ରହ୍ମ-ପୁରରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ସ୍କୁଲ ସରକାରଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ ମାସିକ ଦରମା ପଞ୍ଜାବ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ତୁଳନାରେ ଅତି କମ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଏବଂ ନିଜ ପ୍ରଦେଶରେ ରହିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଏହି ଅଳ୍ପ ବେତନରେ ରହିବା ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ତାଙ୍କ ପରି ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତା କେହି ନ ଥିବାରୁ ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ତାହାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ମିଳିବା ଆଶା କରାଯାଏ ।

୨ୟ—ପୁତ୍ର ମନମୋହନ—

୧୯୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେହି ବ୍ରହ୍ମପୁର ସହରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ-ଥିଲେ । ନିଜ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭଗିନୀ ପରି ଏ ମଧ୍ୟ ପିଲା ଦିନରୁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଦିଗରେ ମନ ବଳାଇଥିବାରୁ ଆଜି ଆନ୍ଧ୍ର ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ବି. ଏସସି. ଡିଗ୍ରୀ ପାଇଛନ୍ତି । ଏହା ପରେ କଟକଜିଲାର ନବପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସାଲେପୁର ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଚଳିତ ୧୯୩୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କଟକ ଟ୍ରେନିଂକଲେଜରୁ ଡି.ଇଡି. ପାସ୍ କରିଛନ୍ତି । ନିଜ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭଗିନୀ ପରି ମନମୋହନ ମଧ୍ୟ ଅତି ସହୃଷ୍ଟ ଓ ମେଧାବୀ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଦର୍ଶ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯୁବକ ମନମୋହନ ବିଶେଷ ଗବେଷଣା କରିବେ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ ।

୩ୟ—କନ୍ୟା ପ୍ରେମଲତା—

୧୯୨୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ଜୁଲାଇ ମାସରେ ବଣାଖପାଟଣା ସହରରେ ଜନ୍ମ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭଗିନୀ ଓ ଭାଇଙ୍କ ପରି ଏ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାଲାଭ ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରୁଥିବାରୁ ଏକ୍ଷଣି ମାଟ୍ରିକ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରେ । ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ସେହି ବଣାଖପାଟଣା ସହରରେ ଥାଇ ଗତ ଚଳତ ବର୍ଷ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଆସି ସେଠାରେ ନିଜର ଭଗିନୀ ମନୋରମାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଶିକ୍ଷା କରୁଛ । ଏ ତିନୋଟି ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ବ୍ୟତୀତ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଆଉ କେତୋଟି ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ତାହାଙ୍କୁ ପାରଲା ରାଜପରିବାରଙ୍କଠାରେ ଅକଥନୀୟ ଅପବାଦ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯେ ହେଉ, ଏକ୍ଷଣି ଏହି ପୁତ୍ରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ନେଇ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ନିଜର ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଓ ଅଭାବ ପାସୋରି ଦେଇଛନ୍ତି ! ଏହି ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସମୟ ଅତି ସୁଖରେ କଟିଯିବା ସମ୍ଭବ ଦେଖାଯାଏ ।

ପାରିବାରିକ ଜୀବନ

"ବୈକୁଣ୍ଠ ସମାନ ଅଟେ ଆହା ସେହି ଘର
ପରସ୍ପର ସ୍ନେହ ଯହିଁ ଥାଏ ନିରନ୍ତର ।"

[ମଧୁସୂଦନ]

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖିଲେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜାଣିହୁଏ ଯେ, ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଅଭାବ ଓ ଅସୁବିଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହି ପରିବାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ନିଜର ଦୈନିକ

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯଥାସାଧ୍ୟ ପୂରଣ କରି ଆଜୀବନ ସୁଖୀ ହେବା ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଯତ୍ନ କରନ୍ତି ! ଏଥିପାଇଁ ଏମାନଙ୍କୁ ଉତ୍କଟ ଆର୍ଥିକ ଅଭାବ, ପ୍ରିୟଜନମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା କିମ୍ବା କୌଣସି ସ୍ୱଜ-ପରିବାରର ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟବହାର ଆଦୌ ବିଚଳିତ ବା ନିରସ୍ତ କରି-ପାରି ନ ଥିଲା !

ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପୁରୁଷ ଏକ ଜୀବାତ୍ମା ଏବଂ ଏକ ରକ୍ତମାଂସ ଓ କଙ୍କାଳ ଧରି ଜନ୍ମ ହେଉଥିବାରୁ କେହି କାହାଠାରୁ ବଡ଼ କିମ୍ବା ସାନ ନ ଥିବାର ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି। ଏଥିପାଇଁ ବିବାହ ହେବା ଦିନଠାରୁ ଆଜ ଯାଏ ଏ ଦୁଇ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଘନିଷ୍ଠ ପ୍ରେମ ଓ ସଦ୍ଭାବ ରହିଛି, ତାହା ଅତି ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କଠାରେ ଥିବାର ଏମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି। ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଧିକ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଏ ଦୁଇ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସ୍ନେହ, ଆନ୍ତରିକତା ଏବଂ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ପ୍ରେମ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିବାକୁ ଉଚିତ ମନେ କରନ୍ତି।

ଏପରି ଏହି ପରିବାରରେ ସ୍ୱାମୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ତିନୋଟି ସନ୍ତାନ ବ୍ୟତୀତ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ଜଣେ ବିଧବା ନଣନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କ ଘରେ ବାସ କରନ୍ତି। ଏହି ବିଧବାଟି ଏମାନଙ୍କ ଦୁଃଖସୁଖରେ ନିଜର ଦୁଃଖସୁଖକୁ ମିଶାଇ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପରିବାରର ଅନେକ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଦୂର ହେଉଅଛି।

—୫✻୫—

ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀ

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଜୀବନ ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖିଲେ ତାହାଙ୍କଠାରେ ଥିବା ସଦ୍‌ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଦିଏ। ପୁରୁଷ ଯାହାକୁ 'ଅବଳା' ଓ 'ଦୁର୍ବଳା' କହି ଘରର ଅନ୍ଧାର କୋଣରେ ଲୁଚାଇବାକୁ ଚାହେଁ ଏବଂ ଯେଉଁ ନାରୀ ହାତେ ଲମ୍ବ ଓଢ଼ଣା ଦେଇ କବାଟ କୋଣରେ-ଲୁଚି ରହି 'ଚୁ' ମାରିବା କଥା, ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ଜଣେ ନାରୀଠାରେ କି କି ସଦ୍‌ଗୁଣ ଥାଇପାରେ ଏବଂ ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ସେହି ଅବଳା ନାରୀ ସେ ଗୁଣ-ଗୁଡ଼ିକର କପରି ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିପାରେ, ତହିଁର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଦାହ-ରଣ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କଠାରେ ଦେଖିପାରୁଁ। ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଧାରିଣୀ ମାତାରୂପେ, ଆଦର୍ଶ ସହଧର୍ମିଣୀରୂପେ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ଗୃହିଣୀରୂପେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରେ, ତାହାକୁ ପୁରୁଷ-ମାନେ କେତେ ହୀନସ୍ତରରେ ନେଇ ରଖନ୍ତି ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେହି ନାରୀ ଜାତିପ୍ରତି କି ଅବମାନନା କରନ୍ତି, ଏ କଥା କେତେ ଜଣ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରନ୍ତି! ନିଷ୍ଠୁର ପୁରୁଷ ନିଜର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ପ୍ରତି ଯେବେ ଏତେ କଠୋର ନିୟମମାନ ଜାରି କରିପାରେ, ତାହା ହେଲେ ତାହାକୁ ହୃଦୟବାନ୍ ବୋଲି କହି କି ହୁହାଯିବ ?

ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ସଦ୍‌ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ଅନେକ ଦିଗରୁ ଦେଖାଯାଇ-ପାରେ। ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ନିମ୍ନରେ କେତୋଟି ମାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯିବ।

୧ମ—ସହିଷ୍ଣୁତା ଶକ୍ତି—

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଅଜନ୍ମରୁ ସହିଷ୍ଣୁ ଅଟନ୍ତି। ବିବାହ ପରେ ସ୍ୱାମୀ ଗୃହକୁ ଆସିବା ଦିନଠାରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଗତ ୩୭ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ

ସେ ଯେପରି ଅସଂଖ୍ୟ ଅଭାବ ଓ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟରେ ପାଗଳିନୀ ହୁଅନ୍ତେ; କିନ୍ତୁ ତାହାଙ୍କର ସେହି ଅଟଳ ସହିଷ୍ଣୁତା ଶକ୍ତି ଯୋଗୁ ଶ୍ରୀମତୀ କେବେ ହେଲେ ବିଚଳିତ ବା ଦୁଃଖିତ ଥିବାର ଜଣାଯାଇ ନାହିଁ । ସହିବା ଶକ୍ତିର ଗୋଟିଏ ସୀମା ଅଛି । ସୀମାତୀତ ହେଲେ ଅତି ଧୈର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ବିଚଳିତ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ସହିଷ୍ଣୁତା ଶକ୍ତି ଅସୀମ ଅଟେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ସବୁ ଦୁଃଖକଷ୍ଟକୁ ଅତି ତୁଚ୍ଛ ମନେ କରନ୍ତି ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରାହିଁ ସେ ପରମ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି !

୨ୟ — ଶାନ୍ତ ସ୍ୱଭାବ —

ମାତୃରୂପିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଶାନ୍ତ ସ୍ୱଭାବାପନ୍ନା ହେବା କଥା; କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସ୍ତ୍ରୀ ଅତି କଳହକାରୀ, ମୁଖରା ଓ କପଟାଚାରିଣୀ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ହୃଦୟରେ ଗଭୀର ଦୁଃଖ ଜାତ ହୁଏ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏସବୁ ସ୍ତରରୁ ବହୁତ ଉପରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି ! ପୂର୍ବେ ନିଜର ଶାଶୁ, ନଣନ୍ଦ ଓ ଦେବରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ସେ ଯେପରି ସମ-ଆଦରରେ ଚଳୁଥିଲେ, ଏକ୍ଷଣି ନିଜର ସ୍ୱାମୀ, ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ଏବଂ ପଡ଼ୋଶୀ ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ସେ ଠିକ୍ ସେହି ଭାବରେ ଚଳନ୍ତି । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କଠାରେ ତାଙ୍କର ରାଗ, ହିଂସା ବା କପଟତା ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏକାଧିକ ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଲୁଗୁ ପରିବାର ସଙ୍ଗେ ତାହାଙ୍କର ଯେପରି ବନ୍ଧୁତା ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ବାସ୍ତବରେ ତାଙ୍କର ସରଳ ହୃଦୟର ନିଦର୍ଶନ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ।

୩ୟ—ପତିପରାୟଣତା—

ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଓ ଶାନ୍ତସ୍ୱଭାବାପନ୍ନା ଥିବାରୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜ ପତିଙ୍କଠାରେ ଯେପରି ଭକ୍ତି, ସ୍ନେହ ଓ ମମତା ଦେଖାନ୍ତି, ତାହା ଯେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀର ଅନୁକରଣୀୟ ହେବା ଦରକାର। ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀହିଁ ଗୁରୁ, ଦେବତା ଓ ପୂଜ୍ୟ, ଏହି ମହାମନ୍ତ୍ର ଜପ କରି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏକମତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି। ଅବଶ୍ୟ ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ସେ ଓ ତାହାଙ୍କର ପରିବାର ଏକାଧିକ ବାର ଅନେକ ଅସୁବିଧାରେ ପଡିଛନ୍ତି; ତଥାପି ପତିଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରନ୍ତି ନାହିଁ। ସେଥିରେ ହିଁ ତାହାଙ୍କଠାରେ ଥିବା ପତିପରାୟଣତାର ବିଶେଷତ୍ୱ ଫୁଟିଉଠେ !

୪ର୍ଥ—ସମାଜ ସଂସ୍କାର—

ଓଡିଆ ଜାତିରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁସବୁ କୁତ୍ସିତ ଓ କଠୋର ନିୟମଗୁଡିକ "ସମାଜିକ" ନିୟମ ନାମରେ ଜାରି ହୋଇଅଛି, ସେଗୁଡିକର ସଂସ୍କାର ପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସର୍ବଦା କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି। ଏହାର ପ୍ରଥମ ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ସେ ନିଜ ସମାଜର ସମସ୍ତ କଟକଣା ଓ ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ନିଜର ଦିଓଟି କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଓଢଣା [ପରଦା] ପ୍ରଥା ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଏବଂ ପୁରୁଷଙ୍କ ପରି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଅଧିକାର ପାଇବା ଉଚିତ ବୋଲି ଦାବୀ କରନ୍ତି। ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଓ ବିଶାଖପାଟଣାରେ ଥିବା ସମୟରେ ଏକାଧିକ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ସଭାସମିତିରେ ଯୋଗଦେଇ ଶ୍ରୀମତୀ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ। ନାରୀମହଲର କୁସଂସ୍କାର ଓ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବିରୁଦ୍ଧରେ

ତାହାଙ୍କର କପର ଦୃଢ଼ ମତ ଅଛି, ସେ କଥା ନିମ୍ନ ଘଟଣାରୁ ବେଶ୍ ଜାଣିହେବ ।

ଥରେ କଣାଗପାଟଣା ସହରରେ ପରଦା ଉଠାଇବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ସଭା ହୋଇଥିଲା । ସେହି ସଭାରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନିକେ ସଭାନେତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ । ସଭାର ଅଧିକାଂଶ ସଭ୍ୟ ଉକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତାବ ସପକ୍ଷରେ ମତ ଦେଉଥିବା ସମୟରେ ଅଳ୍ପ କେତେ ଜଣ ସଭ୍ୟ ପରଦା ଉଠାଇବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମତ ଦେବା ପାଇଁ ଉଠିଥିଲେ । ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ଶ୍ରୀମତୀ କହିଥିଲେ—

"ଯେଉଁ ଭାଇମାନେ ମୋ ପରି ଜଣେ ଭଦ୍ରମହିଳାକୁ ଏହି ସଭାର ସଭାନେତ୍ରୀ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଜଣ ପରଦା ଉଠାଇବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମତ ଦେବା ପାଇଁ ବାହାରିବାରୁ ସେ ମୋପ୍ରତି ତଥା ନାରୀଜାତି ପ୍ରତି ଘୋର ଅବମାନନା କରୁଛନ୍ତି ସିନା ! ସେମାନଙ୍କ ମୁଖରୁ "ସମାଜସଂସ୍କାର" କରିବା ପାଇଁ ବାକ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର ଶୁଣାଯାଉଥିଲେ ହେଁ ହୃଦୟରେ ଏହି ସଂସ୍କାର ପାଇ ଆଦୌ ସ୍ଥାନ ନ ଥାଏ । ତା ନ ହେଲେ, 'ଆଜ ଏହି ପ୍ରକାଶ୍ୟ ସଭାରେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କାହିଁକି, ବୁଝିହେଉ ନାହିଁ"— ଇତ୍ୟାଦି

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କଠାରୁ ଏହା ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ ସଭାସ୍ଥ କୌଣସି ସଭ୍ୟ ତାହାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବା କିମ୍ବା କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣିବା ପାଇଁ ସାହସ କରି ନ ଥିଲେ ।

୫ମ—ଅତିଥିଚର୍ଚ୍ଚା—

ଅତିଥିଚର୍ଚ୍ଚା ପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ସର୍ବଦା ବ୍ୟାକୁଳ ଥିବାର ଦେଖାଯାନ୍ତି । ବଡଶେମୁଣ୍ଡିରେ

ଥିବା ସମୟରେ କେବଳ ଏହି ଅତିଥିଚର୍ଚ୍ଚା କରି ସେମାନେ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ରାଜଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଆସୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହେବମାନେ ଏବଂ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ହାତରନ୍ଧା ଖାଦ୍ୟପେୟ ଖାଇ ପରମ ପ୍ରୀତ ହେଉଥିଲେ । ଏହି କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜା ଏହି ପରିବାର ପ୍ରତି ବିଶେଷ ରାଗିଥିବାର ଏମାନେ କହନ୍ତି ।

୬ଷ୍ଠ—ରୋଗିସେବା

ରୋଗୀମାନଙ୍କର ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷା କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ବିଶେଷ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁସ୍ୱାଦୁ ପଥ୍ୟ ରନ୍ଧିଦେବା ପାଇଁ ତାହାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତି ।

୭ମ—ନିର୍ଭୀକତା—

ସତ୍ୟ କଥା ଏବଂ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହିବା ପାଇଁ ସେ କେବେ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାହାଙ୍କର ଶତାଧିକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ପଦ୍ୟ-ଗୁଚ୍ଛକ ହିଁ ପ୍ରମାଣ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏପରି ନିର୍ଭୀକ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ କେତେ ଜଣ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀ ଆମ ଦେଶରେ ଅଛନ୍ତି ? ନିଜର ଦେହରୁ ଭୟ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ସେ ଓ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଏକାଧିକ ବାର ଶ୍ମଶାନକୁ ଯାଇ ସେଠାର ମୃତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଭଲ ମନେକରନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ଥିବା ସମୟରେ ସେ ଏକାଧିକ ହଇଜା ରୋଗୀଙ୍କୁ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯାଇଥିବାର ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ।

୮ମ—ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଉପାସନା--

ନିତାନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଏବଂ ଭଙ୍ଗା କୁଟୀରରେ ରହି ସୁଦ୍ଧା ସେହି କୁଟୀର ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣର ପୁଷ୍ପ ଓ ଲତା ଲଗାଇବା ଏବଂ

ନିଜ ହାତରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପାଣି ଦେଇ ତାହାଁର ଯତ୍ନ ନେବା ପାଇଁ ସେ ସର୍ବଦା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିରେ ଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମବାସୀ ଏବଂ ଅନେକ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ମୁଗ୍‌ଧ ହେଉଥିବାର ସେ କହନ୍ତି ।

୯ମ—ଆଦର୍ଶ ଧାତ୍ରୀବୃତ—

'ଶିଶୁପାଳନ' ଓ 'ଧାତ୍ରୀ' ବିଦ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାଲାଭ ନ କରି ସୁଦ୍ଧା ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସର୍ବଦା ଆଦର୍ଶ ଧାତ୍ରୀର କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସେ ନିଜର ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ସୁସ୍ଥ ଓ ସବଳ କରିପାରିଛନ୍ତି । ଶିଶୁପାଳନ ଦିଗରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟାପକ ଜ୍ଞାନ ଥିଲା, ସେକଥା ପାରଳା ଯୁବରାଜଙ୍କ ଶୁଶ୍ରୂଷାରୁ ବେଶ ଜାଣିହୁଏ ।

୧୦ମ—ଅନୁକରଣ ଶକ୍ତି—

ଓଡ଼ିଶାର ପୁଅ ଓ ଝିଅମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୂପମଣ୍ଡୁକ ପରି ନିଜ ଘର କୋଣରେ ବସି ରହିବା ପାଇଁ ଭଲପାନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରି ସେହି ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଚାର, ବ୍ୟବହାର, ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା ଏବଂ ରୀତିନୀତିଗୁଡ଼ିକ କେତେ ଉନ୍ନତ ଧରଣର, ତାହାକୁ ଦେଖି ନିଜର ଅନୁକରଣ ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ଦେଶ ଏବଂ ଜାତିର ସବୁ ଦିଗରେ ସଂସ୍କୃତି ଆଣିବା ପାଇଁ କେହି ହେଲେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ଦିଗରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନ-ପୂର୍ଣ୍ଣା ଯଥେଷ୍ଟ ଆଦର୍ଶ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ନିଜର ସୁଯୋଗ ଓ ସୁବିଧା କ୍ରମେ ସେ ଅନେକ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରି ଅନେକ ଜାତିର ଲୋକମାନଙ୍କ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଅନୁକରଣ କରିପାରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଡ଼ୋଶୀ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କଠାରେ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ଭାବ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ସଂସ୍କୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁକରଣ କରି ସେହି ଆଦର୍ଶରେ ନିଜ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଗଠିତ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଅସଂଖ୍ୟ ଲୋକ

ଓ ବହୁ କବିତା ଲେଖିଛନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପାଠକଲେ ବାସ୍ତବରେ ତାହାଙ୍କଠାରେ ଥିବା ଗଭୀର ଦେଶପ୍ରେମ ଏବଂ ଅନୁକରଣ ଶକ୍ତି ପାଠକପାଠିକାମାନଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଦିଏ । କେବଳ ଗଞ୍ଜାମ ଏବଂ କଣାକପାଟଣା ସହର-ଯେ ସେ ବୁଲି ଦେଖିଛନ୍ତି, ସେତିକି ନୁହେଁ, ନିଜର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଯାଇ ସେ ସୁଦୂର ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସହର, ପଞ୍ଜାବର ଜଲନ୍ଧର ସହର, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ମୋରାଦାବାଦ୍, ଲକ୍ଷ୍ଣୌ ଏବଂ କଲିକତା ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ଦେଖି ସେହି ସେହି ସହରର ଭଦ୍ରମହିଳାମାନଙ୍କ ସହ କଥୋପକଥନ କରି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୂତନ ସ୍ପନ୍ଦନ ପାଇଛନ୍ତି । ଏ ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ତାହାଙ୍କର ଅସଂଖ୍ୟ କବିତା ଲେଖା ରହିଛି । ଲକ୍ଷ୍ଣୌ ସହରରେ ଗତ ୧୯୩୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଯେଉଁ ଭାରତ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ବସିଥିଲା, ସେଥିରେ ସେ ଦର୍ଶକ ଭାବରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ପାଇଥିଲେ । ଏସବୁ ଘଟଣାରୁ ବହୁ ଦେଶ ବୁଲି ବହୁ ଜାତିର ଲୋକମାନଙ୍କ ସଭ୍ୟତା ଅନୁକରଣ କରିବା ପାଇଁ ତାହାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ସାହସ ଅଛି ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ କୁହାଯାଇପାରେ ।

୧୧ଶ—ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଲେଖିକା—

୧୯୦୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦଠାରୁ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ସେ ଯେପରି ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ନିଜର ଲେଖନୀ ଚଳାଇଛନ୍ତି, ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଲେଖକ ସେପରି ଲେଖନ୍ତି କି ନାହିଁ, ସନ୍ଦେହ । କୌଣସି ଦୁଃଖ ହେଲେ ମନରେ ଘୋର ଅଶାନ୍ତି ଜାତ ହୁଏ ଏବଂ ସେହି ସମୟରେ ନିଜର ଦୈନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅତି ଦୁଃଖ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ନିଜର ଲେଖନୀ କୌଣସି ଦିନ ଛାଡ଼ିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏପରି କି, ପ୍ରତିଦିନ ଗୋଟିଏ କିଓଟି ପଦ୍ୟ ନ ଲେଖିଲେ ତାହାଙ୍କର ମନରେ ଆଦୌ ତୃପ୍ତି ଜନ୍ମେ

ନାହିଁ । ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ବିଦେଶରେ ଥିବା ନିଜର ପୁତ୍ରକନ୍ୟା-ମାନଙ୍କ ପାଖକୁ କିମ୍ବା କୌଣସି ସମୟରେ ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯେଉଁ ଦୈନିକ ପତ୍ର ଲେଖନ୍ତି, ସେହି ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଗଣ୍ଡିଏ କିଛି କବିତା ଲେଖି ପଠା-ଇବାକୁ କେବେ ଭୁଲନ୍ତି ନାହିଁ । ଏସବୁ କବିତାଗୁଡ଼ିକରେ ଶ୍ରୀମତୀ ତାହାଙ୍କର ତତ୍କାଳୀନ ମନୋଭାବ ବିଷୟ କିମ୍ବା କୌଣସି ବିଶେଷ ଘଟଣା ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି । ତାହାଙ୍କର ଏ ଶ୍ରେଣୀର କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଶତ ଶତ ଲେଖାହୋଇ ରହିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରର କଳେବର ଶତଗୁଣରେ ବୃଦ୍ଧି ହେବା ସମ୍ଭବ ।

୧୨ଶ—ଦେଶସେବା —

ଜନନୀ ଜନ୍ମଭୂମିର ସେବା କରିବା ପାଇଁ ସେ ସର୍ବଦା ଚିନ୍ତିତ ଥିବାର ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଏ ଦିଗରେ ତାହାଙ୍କର ଶତାଧିକ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ଏବଂ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଗଦ୍ୟ-ଲେଖାଗୁଡ଼ିକରେ ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ଯେ କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ମହିଳା ଦେଶ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସେବା କରିବା ଆଶା କରାଯାଏ । ଏ ଦିଗରେ ଗତ ଓଡ଼ିଶା ସୀମା-ତଦନ୍ତ କମିଟି ବା ଫିଲିପ୍‌ଡଫ୍ କମିଟି ଆଗରେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶା-ବାସୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ତତ୍କାଳୀନ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ବିଶାଖପାଟଣା ସହରରେ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ଡେପୁଟେସନ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେଥିରେ ନାରୀକବି ଯୋଗ ଦେଇ ନିଜ ଆସନକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚକୁ ନେଇଯାଇଥିଲେ ।

ନାରୀଜାତିର ଉନ୍ନତି ଏବଂ ପୁରୁଷ ପରି ନାରୀକୁ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ ଆସନ ଦେବା ଦିଗରେ ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ଦାବୀ କରିଛନ୍ତି । ଏ

ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାହାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ଏଠାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଉଚିତ ମନେକରେ ।

ଗତ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ପାରଳା ଅଧିବେଶନରେ ଯୋଗ-ଦେବା ପାଇଁ ପାରଳାର ରାଜାସାହେବ ନାଗ୍ନିକବଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ନିମନ୍ତ୍ରଣର ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିମ୍ନ ଉତ୍ତର ପଠାଇଥିଲେ—

ଓଁ

"ମାତୃପଦେ ପ୍ରେମାଞ୍ଜଳି
ଦେଲେ ଝିଅ ସର୍ବେ ମିଳି
ଦେବ ସିନା ଭ୍ରାତୃଗଣ
ଭଗ୍ନୀଙ୍କର କାହିଁ ପଣ ?

"ଶ୍ରୀମନ୍ ମହାରାଜ !

ଆପଣଙ୍କର ତା ୧୨ । ୧୨ । ୧୦ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ଆମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ପାଇ ପରମ ଆପ୍ୟାୟିତ ହୋଇଅଛି । କେତେକ ଗୁରୁତର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଦଣ୍ଡାୟ-ମାନ ଥିବାଯୋଗୁଁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଶକ୍ତିହୀନା ହୋଇ-ଅଛି । ମାତ୍ର ପ୍ରତିବନ୍ଧକର ବିଶଦ ବିବରଣ ଆପଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେଲେ ସିନା ଆପଣ ସଭାପତି ମହୋଦୟ ଓ ସଭ୍ୟବୃନ୍ଦଙ୍କୁ କହି କହି ପାରିବେ ।

"ଏପରି ଜନସାଧାରଣ ସମ୍ମିଳନୀରେ ମାତୃପୂଜାରେ ଯୋଗଦେବାଦ୍ୱାରା ଜାତୀୟ ଉନ୍ନତି ଓ ମାନସିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇପାରେ ++ କିନ୍ତୁ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ବ୍ରାହ୍ମ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଛଡ଼ା ହିନ୍ଦୁ ଅଖ୍ୟାଧାରୀ ଓଡ଼ିଆଣୀ ଜଣେ ହିଁ ଯୋଗ

ଦେଇପାରିବେ କି ? ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପୁରୁଷ ଜାତି ସଭ୍ୟ ଜଗତରେ ତାର ନିଜ ପତ୍ନୀ ସହିତ ଦେଶ ଓ ଜାତିହିତକର ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯୋଗ ଦେଉଅଛି କି ? ଆପଣମାନେ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ସୁନ୍ଦର କରିପାରିବେ ବୋଲି ଆଶା ରଖି ନାହିଁ । ଏପରି ଗତିରେ ମୋ-ଠାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ପ୍ରେରଣ କରିଛନ୍ତି ଯେ, ତାହା କିପରି ରକ୍ଷା କରାଯିବ ।

"ମୁଁ ଯେପରି ପତି ଲାଭ କରିଅଛି, ସଭା ସମିତିରେ ଯାଇ ଯୋଗଦେବା କିଛି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ; ମାତ୍ର ଆପଣମାନଙ୍କର ମନ-ପୂତ ହେବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସଭା, ସମିତି ଓ ବନ୍ଧୁମେଳରେ ମୁଁ ଯୋଗ ଦେଉଅଛି; ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟରେ ମୋର ସେପରି ସୁଯୋଗ ପାଇବା ସାହସ ମତେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହୁଞ୍ଚି ନାହିଁ । ମୋର ଜାତୀୟ ଭଗିନୀମାନେ ଯେବେ ଯୋଗ ଦେଉଥାନ୍ତେ, ମୋର ମନୋଭାବ ସେମାନଙ୍କୁ କହୁଥାନ୍ତି । କୌଣସି ଦୈବୀଶକ୍ତି କିମ୍ବା ସ୍ୱାଭାବିକ ବଳରୁ ବିନା ଅଧ୍ୟବସାୟରେ ବି. ମ. ଟ. କରି କବିତାଗୁଡ଼ିଏ ଲେଖିବା ଯୋଗୁ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କର କଠୋର ବାକ୍ୟରେ କର୍ଣ୍ଣ ବଧିର ହେଲଣି । କେବେ କେବେ ମଧ୍ୟ ଯାହା ଉତ୍ସାହ ପାଉଅଛି, ତାହା ଚିରସ୍ମରଣ ରହୁଅଛି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଆପଣମାନଙ୍କ ମାତୃପୂଜା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କିପରି ଯୋଗ୍ୟା ହେବି ଭାବି, ଅତି ଦୁଃଖର ସହିତ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ଅପନୋଦନ କରୁଅଛି ।

ଆପଣଙ୍କର

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା"

ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ପତ୍ରରୁ ନାରୀଜାତିର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ସେ କିପରି ଚିନ୍ତିତ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ବା ଉଦାସୀନ ଭାବକୁ ସେ କିପରି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି, ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜାଣିହୁଏ ।

ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଜୀବନୀର ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସାମଗ୍ରୀ ତାହାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା । ଓଡ଼ିଶାର ଆଧୁନିକ ଓ ପ୍ରାଚୀନ କବି-ମାନେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଓ ଉପାଦେୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଛନ୍ତି ସତ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅନ୍ୟସବୁ ସୁବିଧା ତୁଳନାରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଅନେକ ବିଶେଷତ୍ୱ ରହିଛି । ଏହି ବିଶେଷତ୍ୱ ମଧ୍ୟରୁ—

୧ । ଗୁରୁଶାଳା ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟତୀତ ସେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍କୁଲ୍‌ଶିକ୍ଷା ପାଇ ନ ଥିଲେ ।

୨ । ସ୍କୁଲ୍ ଶିକ୍ଷା ଅଭାବରେ କୌଣସି ଗୃହ-ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠାରୁ ବିଶେଷ ଶିକ୍ଷା ପାଇବା ସୁବିଧା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା ।

୩ । ବିବାହ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଗୃହରେ ଶାଶୁ, ନଣନ୍ଦ ଏବଂ ଦେବରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅତି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ବାୟୁ-ମଣ୍ଡଳରେ ଚଳିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଫୁରସତ ସମୟରେ ନିଜେ ନିଜର ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରୁଥିଲେ ।

୪ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ନାରୀ-ମହଲରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାଲୋକ ଆଦୌ ପ୍ରବେଶ କରି ନ ଥିଲା, ସେତିକିବେଳେ ସେ ନିଜର ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଆରମ୍ଭ କରି ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ "ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀକବି"ର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି !

୫ । ଏହି ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାଦ୍ୱାରା ତାହାଙ୍କୁ ଅସଂଖ୍ୟ ସାମାଜିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

୬ । ଯେଉଁ ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ଲେଖା ସେ ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶ କରି ପ୍ରକୃତ "ନାରୀକବି" ଆଖ୍ୟା ପାଇ-

ଥିଲେ, ସେହି ସବୁ ଲେଖା ଯୋଗୁଁ ସେ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡିର ତତ୍‌କାଳୀନ ରାଜାଙ୍କ କୃପାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

୭ । ପ୍ରବଳ ସାମାଜିକ ସମାଲୋଚନା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍କଟ ଆର୍ଥିକ ଅଭାବ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ କେବେ ହେଲେ ନିଜର ନୀରବ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରୁ ଅବସର ନେଇ ନାହାନ୍ତି ।

୮ । ଓଡ଼ିଶାର ଏକାଧିକ ଧନୀ ଓ ଜ୍ଞାନୀଙ୍କଠାରୁ ନିଜର ଶତ ଶତ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ମୌଖିକ ସହାନୁଭୂତି ପାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରକାଶିତ ନ ହେବା ଦେଖି ଶ୍ରୀମତୀ କେବେ ହେଲେ ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ବା ନିଜର ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ଲେଖିବାରୁ ବିରତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ।

୯ । ତାହାଙ୍କର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ପାଠ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେ କୋମଳମତି ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେପରି ସୁକୋମଳ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ଲେଖିପାରନ୍ତି, ଅତି ବୟସ୍କ ଓ ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅତି ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ହିତୋପଦେଶ ଓ ଭକ୍ତିଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ଲେଖା ଲେଖିପାରନ୍ତି ।

୧୦ । ସମାଜ ଓ ପ୍ରିୟଜନମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ, କେବଳ ତେଲୁଗୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହି ସେ କିଛିକାଳ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ନିଜର ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି ।

ଏହି କେତେକ କାରଣରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଅନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କଠାରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ତାହାଙ୍କର ସବୁ ଲେଖା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରର କଳେବର ଆହୁରି ବୃଦ୍ଧି ହେବା ନିଃସନ୍ଦେହ !

ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷା ନ ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ କିପରି ଆଦର୍ଶ ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ଲେଖନ୍ତି, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନିଜେ କହନ୍ତି ଯେ, ଦିନେ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର ସମୟରେ ସେ ଓ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଏକ ରକମର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲେ ; ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁଗୋଟି ଧାଡ଼ି କବିତା ଶୁଣାଇ ତାହା କାଗଜରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ କହି ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ । ସେହିକ୍ଷଣି ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠି କାଗଜରେ ଦୁଇଧାଡ଼ି ମାତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ, ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ତାହାଙ୍କର ମନେ ରହି ନ ଥିଲା । ସେ ସେହି ଦୁଇ ଧାଡ଼ି କଥା ଭାବୁ ଭାବୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶେଯରୁ ଉଠି ନିଜ-ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କହିଥିଲେ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ-ଧାଡ଼ି କବିତା କାଗଜରେ ଲେଖିଥିଲେ ! ଏହି ଲେଖା ଦେଖି ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ହର୍ଷିତ ହେଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପୁରୁଷ ଏକ ସମୟରେ ଏକା ରକମ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ଏବଂ ଜଣେ ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ଲେଖିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଧାଡ଼ି ଲେଖି ପଦ୍ୟଟିର ପାଦପୂରଣ କରିବା କଥା ଶୁଣିଲେ କାହିଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ • ନାହିଁ ! ଏହି ଘଟଣାର ପର ଦିନଠାରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ-ଠାରେ କୌଣସି ଐଶୀଶକ୍ତି ଥିବାର ସ୍ଥିର କରି ପ୍ରତିଦିନ ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ ଯେ କୌଣସି ପଦ୍ୟ ବା ଗଦ୍ୟ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଏବଂ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଥିଲେ । ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ଏପରି ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଶ୍ରୀମତୀ ଗତ ୩୬।୩୭ ବର୍ଷ ହେଲା ଶତ ଶତ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ଅତି ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ମାତ୍ର ପତ୍ରପତ୍ରିକାଗୁଡ଼ିକରେ ଛାପା ହୋଇଛି; ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ହୁଏ ତ ଏଣେ ତେଣେ ପଡ଼ିଛି କିମ୍ବା କେତେକ କୀଟ ଦଷ୍ଟ ହୋଇଛି ! ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ବୃତ୍ତାନ୍ତରେ କେତେ ଦୂର ସତ୍ୟତା ରହିଛି, ତାହା ସ୍ଥିର କରିବା

ସହଜ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାର ଏକାଧିକ ପ୍ରାଚୀନ କବି ଏପରି ସ୍ୱପ୍ନାବିଷ୍ଟ ହୋଇ ନିଜର ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଲେଖିଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ବିଶେଷତଃ ଗଞ୍ଜାମର ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଏବଂ ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସ କୌଣସି ଐଶୀଶକ୍ତି ଠାରୁ ଆଦେଶ ପାଇ ନିଜର ସବୁ ଲେଖା ଲେଖି-ପାରିଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନ ବୃତ୍ତାନ୍ତରେ କେତେଦୂର ସତ୍ୟ ଥାଇପାରେ, ତାହା ପାଠକ ପାଠିକା ବିଗ୍ଭର କରିପାରନ୍ତି ! ସେ ଯାହା ହେଉ, ତାହାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ସମ-ସ୍ୟର ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ନେଇ ଯେଉଁ ସବୁ ଲେଖା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ିବାର ସୁବିଧା ମୁଁ ପାଇଛି, ସେ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କହିପାରେ ଯେ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ ଲେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନେକ ଗବେଷଣା ଏବଂ ଅଟଳ ସାହସ ସହ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାର ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ।

ପ୍ରୋକ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାୟିକାଙ୍କ ନିମ୍ନ ପଦ୍ୟଟି ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧୃତ କଲୁ, ପାଠକପାଠିକାଗଣ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଜର ମତାମତ ସ୍ଥିର କରିପାରନ୍ତି ।

ସ୍ୱପ୍ନରେ ଋଷିବାକ୍ୟ

"ଅନିତ୍ୟ ଶରୀର ପାଇଁ କାହିଁ ଏତେ ଡର,
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କେ ଦେବ ସୁଖ ଦିଅ ତା ପାସୋରି ।
ତାହାପାଇଁ କରୁଅଛୁ ମନେ ଏତେ ଚିନ୍ତା,
ଅମୃତକୁ ପାନ କରି ମଣ କାହିଁ ତିତା ।
ସତ୍ୟେ ଯେବେ ଗୁରୁଅନ୍ନ ଦୃଶ୍ୟ ହେବ ବାଟେ,
ବିଚଳିତ ହୁଅ କାହିଁ ଦେଖି ମାୟା-ନାଟେ ।

ତୁମ୍ଭର ନିର୍ମଳ ଆତ୍ମା ଅଛି ମୁହିଁ ଜାଣି,
ସୁଶୀତଳ କର ପ୍ରାଣ ଶୁଣି ମୋର ବାଣୀ ।
ଧର୍ମେ ଜୟ ପାପେ କ୍ଷୟ ଏ କଥା ନିଶ୍ଚୟ,
ଧୀର ଭାବେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର କର ନାହିଁ ଭୟ !
ଜ୍ଞାନକୁ ଅଜ୍ଞାନ କେବେ ସବୁ ହେବ ନାହିଁ,
ଅନ୍ଧକାରେ ଭାବ ପୂର୍ଣ୍ଣ କେ କରନ୍ତି କାହିଁ ?
ଧର ଜ୍ଞାନ ଉଠ ଶିର ନ ଥିବ ଆପତ୍ତି,
ସତ୍ୟକେ ଦେଖିବ ନାଚି ଛାତିରେ ଥିଲେ ମତି ।
ଅତର ସୁଖରେ କେବେ ନୁହଁ ଆସକତ,
ମହତ ପଣରେ ଚକ୍ଷେ ପାରିବ ଜଗତ ।
ମୋର ବାକ୍ୟ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କର ଦୁଇ ଜଣ,
ମନ ପ୍ରସନ୍ନରେ ସାକ୍ଷୀ ରଖିବ ଜୀବନ ।

ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି } ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା”

[ଗଡଜାତବାସିନୀ—୩୦ । ୯ । ୧୯୧୭]

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଗଦ୍ୟ ପଦ୍ୟ ଲେଖି ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦୀର୍ଘ ୩୪।୩୫ ବର୍ଷ କଟାଇ-ଛନ୍ତି । ଇତମଧ୍ୟରେ ତାହାଙ୍କୁ ଅନେକ ପ୍ରକାର ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ଏକାଧିକ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ସଂବାଦ ପତ୍ରର ସଂପାଦକମାନେ ତାହାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସନ୍ଦେହ କରି ଅତି ଅକ୍ଷେପଜନକ ସମାଲୋଚନାମାନ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ନିଜେ ଦେଖି ନିଜ ଚକ୍ଷୁ-କର୍ଣ୍ଣର ବିବାଦ ମେଣ୍ଟାଇଥିଲେ । ଏପରି ପରୀକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସେ କାଳର “ଷ୍ଟାର ଅଫ୍ ଉତ୍କଳ”(Star of Utkal) ପତ୍ରିକାର

ସଂପାଦକ ୬ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ... ଏବଂ ଗଞ୍ଜାମର ଭୂତପୂର୍ବ ସ୍ୱତ୍ୱଧିକାରୀ ... ପ୍ରଧାନ ଥିଲେ । ଏମାନେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ କୁଟୀରକୁ ଆସି ନିଜ ଚକ୍ଷୁରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ଲେଖିବା ପ୍ରଣାଳୀ ସବୁ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟର କେତୋଟି ସଂବାଦ ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛୁ ।

କଥାରେ ଭ୍ରାନ୍ତ

ହିତୈଷିଣୀ ସମ୍ପାଦକ ଜନୈକ ଗଞ୍ଜାମ ଭ୍ରମଣକାରୀଙ୍କଠାରୁ ଅବଗତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଯେ, "ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା କବିତା ରଚନା କରି ସାଧାରଣରେ ନାମ ଖ୍ୟାତ କରିବାରୁ ଗଞ୍ଜାମବାସୀମାନେ ତାଙ୍କର "ଇଜ୍ଜତ ନଷ୍ଟ" ହେବାର କହି ତାଙ୍କୁ ଘୃଣା କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହି କାରଣରୁ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଏମନ୍ତ କି ତାଙ୍କର ପିତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିବାକୁ ନାହାନ୍ତି ।" ଶ୍ରୀମତୀ କବିତା ଲେଖି କେତେକ ଜଣଙ୍କର କୋପକଟାକ୍ଷରେ ପଡିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଗୃହୀତା ହେଉଅଛନ୍ତି, ଏ କଥା ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଏହା ଗଞ୍ଜାମରେ ହେଲା, ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଘଟି ନ ଥାଏ, ଏପରି ନୁହେଁ— ପ୍ରତି ରକ୍ଷଣଶୀଳ ସ୍ଥାନରେ ଏହାପରି ଘଟିବ । ଗଞ୍ଜାମର ଲୋକମାନେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଘୃଣା କରିବା ଏବଂ ତାଙ୍କର "ଇଜ୍ଜତ ନଷ୍ଟହେଲା" ବୋଲି କହିବା କଥା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣୁ, ଗଞ୍ଜାମର ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାହାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଜଣେ ଭ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣି ଗଞ୍ଜାମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସହଯୋଗିନୀ ଯେଉଁ ମତ ପୋଷଣ କରିଅଛନ୍ତି, ତାହା ସତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ ।

(ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ—୪ । ୧୦ । ୧୯୦୫)

ଭ୍ରମଭଞ୍ଜନ

"ନାଗ୍ଭବ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ ଉତ୍କଳରେ ସୁପରିଚିତା । ସେ ନିଜେ ରଚନା କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ—ସ୍ୱୀୟ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ରଚିତ ରଚନାକୁ ନିଜକୃତ ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ବୋଲି କେତେକ ନୀଚମନା ଲୋକ ରଟନା କରି ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ଗୌରବ ଖର୍ବର ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏହି ରଟନା ଯେ ଅସତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏ କଥା ଆମ୍ଭେମାନେ ଏବଂ ଉତ୍କଳର ଆଉ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଗତ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀ ସମୟରେ ଅବଗତ ହୋଇଅଛୁଁ । ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉପଦେଷ୍ଟା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଯେ ଜଣେ ଯଶସ୍ୱିନୀ କବି ମଧ୍ୟରେ ପରିଗଣିତା ହୋଇପାରିବେ, ଏହା ଅନେକଙ୍କର ଅଭିମତ । ବଡ଼ ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ସେପରି ପୃଷ୍ଟପୋଷକ ଅଭାବରୁ ତାଙ୍କର ନୈସର୍ଗିକ ପ୍ରତିଭା କ୍ରମଶଃ ବିଲୁପ୍ତ ହେବାକୁ ବସିଅଛି ।"

(ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ—୧୬।୧।୧୯୦୬)

ଖଡ଼ିଆଳ ଯୁବରାଜଙ୍କ ଦର୍ଶନେ

ଦେଖିଲି ମୁଁ ଆକାଶରେ ରଙ୍କ ଶଶଧର
ବିମଳ କୌମୁଦୀ ସୁଧା ଢାଳୁଛି ସୁନ୍ଦର ।
ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ଶୁଭ୍ର-ବେଳେ ଦେଖିଲି କି ଜ୍ୟୋତି
ନବ ବଳ ନବ ପ୍ରାଣ ଲଭି ନବ ମତି ।
କି ତେଜରେ ଆହା! ଶୋଭି ବିରାଜେ ଗଗନେ
ଲୀଳାମୟୀ କି ପ୍ରଯତ୍ନେ ତୋଷିଲେ ନୟନେ ।
କି ଆନନ୍ଦ ସରୋବର ବହିଲା ସରଳେ
ଚିତ୍ତ-କୁମୁଦିନୀ ଫୁଟୁଁ ଅଛି କି ନୀରବେଳେ ।

ସେ ଚଟିମାଚଳେ ବସି ଭାବେ ନବ ଆଶ
ବଦଗଧ ହୃଦୟରୁ ଗଲ କବା ବାସ ।
ମନୋହର ଶାନ୍ତିବନେ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରେମ-ଶ୍ରେଣୀ
ଭକ୍ତିଭରେ ସୁଧାଟର ପାନ କଲ ନାଣି ।
ଅମୃତ ପ୍ରସାଦେ ଆଜ ପାଇ ନବବଳ
ଉଦ୍ୟାପିତ ହେଲ ସବୁ ବପଦ-ଗରଳ ।
ସମ୍ଭାଷଣ କରିବାକୁ ଆଉ କଛ ନାହିଁ
ମନପୁଷ୍ପ ଅର୍ପୁଅଛ ଶ୍ରୀମୁଖକୁ ଚୃହିଁ ।
ବଶ୍ୱ ବମୋହନକର କୌତୁକ ମାଧୁରୀ
ଅମୃତ ଲବଣ୍ୟ ଶୋଭା ଭାବେ ଗଲ ପୂରି ।
ଜ୍ୟୋତରେ ଜ୍ୟୋତ ମିଶାଇ ମୁଗ୍ଧ ହେଲ ମନ
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ତବ ଲୀଳା ରଖନ୍ତୁ ଶରଣ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

[ଉତ୍କଳବାସୀ—ତା ୮ । ୧୦ । ୧୯୦୭]

ନଗର କେତେକ ନର୍ଦ୍ଦୟ ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଶ୍ରୀମତୀ ଯେଉଁ ପଦ୍ୟ ଖଣ୍ଡିକ ଲେଖିଥିଲେ, ତାହା ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯିବ—

ପ୍ରାର୍ଥନା

"ସମାଜ ଉନ୍ନତକଳ୍ପେ ନାନା ଚରିତରେ
ଲେଖୁଥାଅ ସବୁ ସଦା ପ୍ରବନ୍ଧ ରୂପରେ ।
ଦେଖ ଏ ଅଶିକ୍ଷିତା ନାରୀ ପଦ୍ୟ ଗୁରୁପାଦ
ଲେଖେ ବୋଲି କ ସୁନ୍ଦର ହୁଏ ଅପବାଦ ।

ପଦ୍ୟ ଲେଖି ବନେ ବସି କରୁଛୁ ବେଦନ
ଉତ୍କଳେ କି କେହି ଅଛି କରିବ ଶ୍ରବଣ ।
ଦୁଃଖିଣି ବମୋଚନେ ଅର୍ଜିବ କି ପୁଣ୍ୟ
ଭକ୍ତିଭାବେ ମନୋରଥ ହେବ କିବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ।
ନାରୀପକ୍ଷେ ଯେବେ ଅଛି ଉନ୍ନତି କାମନା
ମୋ ସପକ୍ଷେ କିଛି କିଛି କରନ୍ତୁ ଭାବନା ।
ଅନାଦୃତା ନାରୀ ପକ୍ଷେ ହୁଅ ଦୟାବାନ
ହତାଶରେ ପଡିଅଛି ହୋଇ ମୁଁ ଅଜ୍ଞାନ ।
ଉତ୍ସାହକୁ ଦେଇ ମତେ କରନ୍ତୁ ଉଦ୍ଧାର
ନୋହିଲେ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ ହେବ ନାରଖାର ।
ଆଶା ମାତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୋର ସର୍ବ ପଦ୍ମା ଭାରେ
ରଖିଅଛି ଜୀବନକୁ ଉଦ୍ଧରିବା ପାରେ ।
ପତ୍ନିତାର ସାର୍ଥକତା କରନ୍ତୁ ବହନ
ଏହି ଆଶେ ରହିଅଛି ଏ ପାପ ଜୀବନ ।
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନେ ସଦା ହୁଅ ଅଗ୍ରସର
ଉତ୍କଳରେ ଚିରକାଳ ହେବ ପ୍ରିୟତର ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା
("ହିତୈଷିଣୀ"-ତା ୧୦ । ୧୨ । ୧୯୦୪)

ପୁସ୍ତକପରିଚୟ

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଲେଖିଥିବା ରାଶୀକୃତ ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ଲେଖା ମଧ୍ୟରୁ ଅତି ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ପଦ୍ୟ ଲେଖା ନେଇ ନିମ୍ନ ଏକଖଣ୍ଡ ଛୋଟ ପୁସ୍ତିକା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି ।

୧ମ-ପଦ୍ୟମାଳା --

(୧ମ ଭାଗ)

ଏହା ୧୯୦୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଅଷ୍ଟାଦୁର୍ଗାଧୀଶ୍ୱରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ପଦ୍ମମହାଦେବୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ୰ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ବିଦ୍ୟାରତ୍ନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରମ୍ଭା ମଦର୍ଗଞ୍ଜ ପ୍ରେସ୍‌ରେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା। ଏଥିରେ 'ପ୍ରାର୍ଥନା, 'ଗୋଧନ ବାହୁଡା,' 'ସୃଷ୍ଟି,' 'ପତିପତ୍ନୀଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା, 'ବୁଧବାର ପ୍ରାର୍ଥନା' ଏବଂ 'ଜୀବରେ ଦୟା' ନାମକ ୬ ଗୋଟି ପଦ୍ୟ ଅଛି।

୨ୟ-ପଦ୍ୟମାଳା--

(୨ୟ ଭାଗ)

ଏହା ୧୯୦୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମାନନୀୟ ୰ ଧରାକୋଟାଧୀଶ୍ୱର ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନ ମହାରଣା ବି. ଏ.ଙ୍କ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ୰ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ବିଦ୍ୟାରତ୍ନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରମ୍ଭା ମଦର୍ଗଞ୍ଜ ପ୍ରେସରେ ଛାପା ହୋଇଥିଲା। ଏଥିରେ 'ବ୍ରହ୍ମପ୍ରାର୍ଥନା, 'ଶୀତକାଳରେ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କର ଶୋଭା' 'ଭକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା', 'ସଂସାରର ଛବି', ଏବଂ 'ସ୍ତବ' ନାମକ ପାଞ୍ଚଟି ପଦ୍ୟ ଅଛି।

୩ୟ-ପକ୍ଷିଘର—

ଏହା ୧୯୦୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ୰ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ପଣ୍ଡିତ ସଦାଶିବ ମିଶ୍ର କାବ୍ୟକଣ୍ଠଙ୍କ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରେସରେ ଛାପା ହୋଇଥିଲା। ଏଥିରେ 'ପକ୍ଷିଘର' ଏବଂ 'ଭକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା' ନାମକ ଦୁଇଟି ପଦ୍ୟ ଛାପା ହୋଇଅଛି।

ଏ ତିନୋଟି ପୁସ୍ତକର କବିତାଗୁଡିକୁ ନାରାୟଣ ତାହାଙ୍କର ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ଅବସ୍ଥାନ ସମୟରେ ଲେଖି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ।

ଏଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ତାହାଙ୍କର ଏହି ସମୟର ଆହୁରି ଶତାଧିକ ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ଲେଖା ଓଡ଼ିଶାର ବହୁନ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଗୁଡ଼ିକରେ ଛାପା ହୋଇଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ବିବାହ ପରେ ଶାଶୁଘରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା ଦିନଠାରୁ [୧୯୦୦ ଖ୍ରୀ.] ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଯେଉଁ ହଜାର ହଜାର କବିତା ଓ ଗଦ୍ୟ ଲେଖା ଲେଖିଅଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ପ୍ରକାଶ କଲେ ଗୋଟିଏ ଅତିବଡ଼ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ହେବା ନିଃସନ୍ଦେହ । ତାହାଙ୍କର ଏସବୁ ଲେଖା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ସମାଲୋଚନା ନ କରି ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଧାନ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରରେ ଏବଂ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ସବୁ ମତ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି, ସେଥିରୁ କେତୋଟି ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରାଯିବ । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପାଠକଲେ ପାଠକପାଠିକାଗଣ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାରୀକବିଙ୍କର କିପରି କୃତିତ୍ୱ ଅଛି, ତାହା ବେଶ୍ ଜାଣିହେବ ।

—ପଦ୍ୟମାଳା—

ବୁଢ଼ାଖେମୁଣ୍ଡି ନିବାସିନୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଏବଂ ଖଲ୍ଲିକୋଟ-ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗାଧୀଶ୍ୱରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ପଟ୍ଟମହାଦେବୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ । ଏଥିରେ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଗୋଧନବାହୁଡ଼ା, ପୁଷ୍ପ, ପତିପତ୍ନୀଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା, ବିଧବାର ପ୍ରାର୍ଥନା, ଜୀବରେ ଦୟା—ଏହି ଛଅଟି ପଦ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ପଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ରଚନା ସରଳ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକରେ କିପରି ଗୋଟିଏ ଅକୃତ୍ରିମ ମାଧୁରୀ ରହିଅଛି । ସର୍ବୋପରି ଏଥିରେ କୋମଳ ହୃଦୟର ଯେଉଁ ସରଳ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ଓ ଈଶ୍ୱରାନୁରାଗ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଅଛି, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନୋହର । ପରଲୋକଗତା ସୁଲକ୍ଷଣା ଦେବୀଙ୍କ ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଏ ଶ୍ରେଣୀର

କବିତା ଶୁଣାଇଲେ । ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କୁ ସାଦର ସମ୍ଭାଷଣ ଜଣାଉଅଛୁଁ । ଅବସ୍ଥା ବିବେଚନାରେ ରଚନାର ନାନା ପ୍ରକାର ଦୋଷକୁ ମାର୍ଜନୀୟ । ଖଲ୍ଲିକୋଟ-ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗାଧୀଶ୍ୱରୀ ମହୋଦୟା ଏହି ନାରୀକବିଙ୍କର ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ଆମ୍ଭେମାନେ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଅଛୁଁ । ସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ସାହ ପାଇବାର ଦେଖିଲେ ଅଧିକତର ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବୁଁ ।

[“ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ”—୮ମ ଭାଗ, ୮ମ ସଂଖ୍ୟା] ।

—ପଦ୍ୟମାଳା—

ବୃହତ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡି ନିବାସିନୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଏବଂ ଖଲ୍ଲିକୋଟ-ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗାଧୀଶ୍ୱରୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ । ଏଥିରେ ୭ ଗୋଟି ମନୋହର ପଦ୍ୟ ଅଛି । ନାରୀକବିଙ୍କ ଶାନ୍ତରସାତ୍ମକ ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ୟ ପାଠ କରି ଆମ୍ଭେମାନେ ଅତିଶୟ ତୃପ୍ତି ଲାଭ କରିଅଛୁଁ । ପୁସ୍ତକଖଣ୍ଡିକ ସାଧାରଣରେ ଅନାଦରଣୀୟ ହେବ ନାହିଁ, ଏହା ଆମ୍ଭର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ।

(“ଉତ୍କଳହିତୈଷିଣୀ”—୧୭ । ୧୨ । ୧୯୦୭)

—ନାରୀକବିଙ୍କ କବିତା ପ୍ରକାଶ—

ନାରୀକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ୭୨୫ଟି ପଦରେ ୮ ଗୋଟି ଛୋଟ, ବଡ଼ କବିତା ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର କୌଣସି କବିତା ପୁସ୍ତକାକାରରେ ବାହାରି ପାରି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଦରିଦ୍ରତାହିଁ ତହିଁର ପ୍ରଧାନ କାରଣ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ଜଣାଉଅଛୁଁ ଯେ, ଖଲ୍ଲିକୋଟ-ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗାଧୀଶ୍ୱରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ପଞ୍ଚମହାଦେବୀ ଉକ୍ତ ନାରୀ-

କବିଙ୍କର କେତେ ଗୋଟି କବିତାର ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରି-ଅଛନ୍ତି । ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ କାର୍ଯ୍ୟ ମର୍ଦ୍ଧିରଙ୍କ ପ୍ରେସରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଆନୁକୂଲ୍ୟ ହେତୁ ଶ୍ରୀମତୀ ପଞ୍ଚମହାଦେବୀଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛୁଁ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଉତ୍ସାହ-ବର୍ଦ୍ଧନାର୍ଥ ତାଙ୍କର କବିତା ପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାନିମନ୍ତେ ଆମ୍ଭେମାନେ କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ପତ୍ର ପଠାଇଅଛୁଁ, ପଠାଉ-ଅଛୁଁ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ସଦୂସାହୀ ସୁରଙ୍ଗୀର ରାଜା ମହୋଦୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ଲେଖି ଉକ୍ତ ନାରୀକବିଙ୍କ କବିତା ପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଦିନରୁ ଇଚ୍ଛା ଥିବାର ଜଣାଇ ତାଙ୍କ ରଚିତ ପୁସ୍ତକ, କବିତାର ସଂଖ୍ୟା ଓ ଆକାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ । ଉପଯୁକ୍ତ ଉତ୍ତର ଦିଆଯାଇଅଛି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ, ଉକ୍ତ ରାଜାମହୋଦୟ ନିଜର ପ୍ରେସରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ କେତେକ କବିତା ମୁଦ୍ରିତ କରାଇ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଧର୍ମକୋଟାଧୀଶ୍ୱରଙ୍କ ପତ୍ରରୁ ଅବଗତ ହେଲୁ ଯେ, ତାଙ୍କ ନବସ୍ଥାପିତ ପ୍ରେସରେ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଥିବାରୁ ବର୍ତ୍ତ-ମାନ କବିତା ପ୍ରକାଶ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରେସରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ କେତେକ କବିତା ମୁଦ୍ରିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ୧୦ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରେରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ଯାହା ହେଉ, ରାଜା ମହୋ-ଦୟଙ୍କର ଏହି ସ୍ନେହପ୍ରଦତ୍ତ ସାହାଯ୍ୟକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ମୂଲ୍ୟବାନ ମନେକରି ତାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳବାଦ କରୁଅଛୁଁ ।

[ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ — ୨୨ । ୨ । ୧୯୦୪]

—ପଦ୍ୟମାଳା—

ବୃହତ୍‌ଖେମଣ୍ଡି ନିବାସୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀରାମ ପଞ୍ଚାଧ୍ୟାୟୀଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ରଚିତ ପଦ୍ୟାବଳୀର କେତେକ ଅଂଶ ମାନନୀୟା ଶ୍ରୀମତୀ ଖଲ୍ଲିକୋଟ-ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ପ୍ରେସରେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଅଛି । ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡିକ ଆମ୍ଭେ ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ପାଠକରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତ ହୋଇଅଛୁ । ପଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଅତି ସରଳ ଓ ଭଗବଦ୍‌ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ । ଉପଯୁକ୍ତ ଉତ୍ସାହ ପାଇଲେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଯେ ଜଣେ ସୁକବି ହୋଇପାରିବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସର୍ବବିଧ ସ୍ୱାଧୀନତାରୁ ବଞ୍ଚିତା, ଭୀଷଣ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ-ପ୍ରପୀଡ଼ିତା ଏବଂ କାରାବାସ ଅପେକ୍ଷା କଠିନତର ବନ୍ଧନରେ ଅନ୍ତଃପୁରବାସିନୀ ମହିଳାର ଇଦୃଶ ସାହିତ୍ୟପ୍ରୀତି ଓ ରଚନା ଶକ୍ତି ସଂଦର୍ଶନ କରି ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱଦେଶାନୁରାଗୀ ଓ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତାହାଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହପ୍ରଦାନ କରିବାରେ କୁଣ୍ଠିତ ହେବା ବଡ଼ ଲଜ୍ଜାର କଥା ! ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ ପଦ୍ୟମାଳାରୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଗ୍ରହଣ କରି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଅପ୍ରକାଶିତ ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଦେଶର ଗୋଟିଏ ଉପକାର ସାଧିତ ହେବ । ଏହି ସୁମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମାନନୀୟ ଶ୍ରୀମତୀ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଓ ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ ଅଗ୍ରଣୀ ଦେଖି ତାହାଙ୍କୁ ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛୁ ।

ଶ୍ରୀଦୀନବନ୍ଧୁ ପାଲ

[ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ—୫ । ୧୦ । ୧୯୦୪]

—ସମାଲୋଚନା—

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ 'ପଦ୍ୟମାଳା'କୁ ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ପାଠକରି ପ୍ରୀତ ହୋଇଅଛୁ, । ଏହା ରମ୍ଭା ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ପ୍ରେସରେ ମୁଦ୍ରିତ । ମୂଲ୍ୟ ଏକଅଣା ମାତ୍ର ।

ଏଥିରେ ଛଅଚାଳିଶ ପଦ୍ୟ କବିତା ସନ୍ନିବେଶିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କବିତା ବିଶୁଦ୍ଧ ଭକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ, ଭାଷା ସରଳ ଓ ଚିତ୍ତାକର୍ଷୀ ।

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ କବିତାରେ ଯଦ୍ୟପି ଶବ୍ଦାଡ଼ମ୍ବର ଓ ଭାବ-ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ପ୍ରଭୃତିର ତାଦୃଶ ସମାବେଶ ନାହିଁ, ତଥାପି ପ୍ରତିପଦ୍ୟରେ ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱଭାବୋକ୍ତି ବିଦ୍ୟମାନ । ଏତଦ୍ଵାରା କବିଙ୍କ ପ୍ରେମପ୍ରବଣ ଚିତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିଚୟ ମିଳୁଅଛି । ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀକବି ବିଶେଷତଃ ଉତ୍କଳର ସ୍ତ୍ରୀକବିଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ଇଦୃଶ କବିତା ନିଃସୃତ ହେବା ଦେଖି ମନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଅଛି । ଏହା ଗଞ୍ଜାମର ସୌଭାଗ୍ୟ !

ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଅଧିକ, ଏହା ସର୍ବବାଦିସମ୍ମତ । ସେହି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ହୀନା ଓ ଦୀନା ନ ରଖି ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା (ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠଭୂଷଣ ଲଜ୍ଜା ଏବଂ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମ୍ମ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ଲେଶମାତ୍ର ନ୍ୟୂନ ନ ହୋଇ ପରିମାର୍ଜ୍ଜିତ ଓ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ହେବ) ଦିଆଗଲେ, ଯଥାର୍ଥରେ ଦେଶର ପରମ କଲ୍ୟାଣ ସାଧିତ ହେବ ।

ଅନ୍ତରେ 'ପଦ୍ୟମାଳା'ର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ଦେଖିବା ଆଶା ରହିଲା । ପରିଶେଷରେ ଜଗଦୀଶ୍ୱରଙ୍କପାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସକଳ ସାଂସାରିକ ସୁବିଧା ପାଇ ଏହିପରି ସାହିତ୍ୟସେବା କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଗଣ ତାହାଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ କରି ଦେଶର ଉପକାର କରନ୍ତୁ ।

ଶ୍ରୀ ସଦାଶିବ ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ

(ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ,—୧୪ । ୧୨ । ୧୯୦୪).

ଉତ୍କଳରେ ନାରୀକବିଙ୍କ ସ୍ଥାନ

ନାରୀକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀଙ୍କର ଜନ୍ମ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱଜଧାମୀରେ । ସେ ଜଣେ ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆଣୀ । ଆଜୀବନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ସମୟ କଟାଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇ ନାହାନ୍ତି । ଏହା ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କମ୍ ଲଜ୍ଜାର କଥା ନୁହେଁ !

ଜଗତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶବାସୀ 'ବୀରପୂଜା' (ପ୍ରତିଭାପୂଜା) କରନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୋଗଦେବା ଯୋଦ୍ଧାକୁ ଯେ ବୀର କୁହାଯିବ, ସେତିକି ନୁହେଁ; ଯୁଦ୍ଧବୀର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମବୀର, ସାହିତ୍ୟବୀର ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବୀରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ଦେବାକୁ ହେବ । ଏପରି ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲେ ଯେ କୌଣସି ଦେଶର ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ଏବଂ ଯେ କୌଣସି ଜାତି ପୃଥିବୀର ସଭ୍ୟ ଜାତି ସଙ୍ଗେ ଏକ ଆସନ ଲାଭ କରିପାରେ ।

ଉତ୍କଟ ଆର୍ଥିକ ଅଭାବ, ନିଷ୍ଠୁର ସାମାଜିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଏବଂ ସ୍ୱଜନପୋଷକମାନଙ୍କଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବ୍ୟବହାର ସହ୍ୟ କରି ସୁଦ୍ଧା ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ଅବଳା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ଦିଗରେ ନିଜର ସମସ୍ତ ସମୟ କଟାଇଛନ୍ତି, ସେ କି ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କଠାରୁ ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ? କିନ୍ତୁ କାହିଁ, କେତେ ଜଣ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତି ସଦୟ ହୋଇଛନ୍ତି ? ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀକବି ନିଜର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ, ନିଜର ମାତୃଭୂମି ଛାଡ଼ି ସୁଦୂର ତେଲୁଗୁ ରାଜ୍ୟରେ ରହିବା ସତ୍ତ୍ୱେ

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଏତେ ଯତ୍ନ କରୁଥିବା ସ୍ଥଳେ, ତାହାଙ୍କର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଏବଂ ତାହାଙ୍କର ଏହି ଶେଷ ଜୀବନରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଚଳିବା ଭଳି କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା କଣ ଏ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଗୋଟିଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ? ଆର୍ଥିକ ଅଭାବ ଦୂର ହେଲେ ଏବଂ ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଲେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାର ଯେ ଆହୁରି ଉନ୍ନତିଲାଭ କରନ୍ତା, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏ ଦିଗରେ କେତେ ଜଣ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି ?

ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ହୋଇସାରିଛି । ଏହି ପ୍ରଦେଶ ହେବାର ବହୁ ଆଗରୁ "ଫିଲିପ୍-ଡଫ୍ କମିସନ"ଙ୍କ ସୀମା ତଦନ୍ତ ସମୟରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଯେଉଁ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେଥିଲାବେଳେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଜେ ଯାଇ ଉକ୍ତ କମିସନ ଆଗରେ ନିଜର ଦାବୀ ମଞ୍ଜୁର କରାଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସେହି ବଶାଖପାଟଣା ସହରରେ ରହିଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନ୍ୟା କୁମାରୀ ମନୋରମା ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରହ୍ମପୁର ବାଳିକା ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ-ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ସ୍ଥାୟୀ ବାସଗୃହ ସେହି ବଶାଖପାଟଣାରେ ରହିଛି । ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏ ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ସେହି ପୁରୁଣା 'କମିଷ୍ଟ' କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଚଳନ୍ତି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ହିତାକାଙ୍କ୍ଷୀ-ମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଏବଂ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶକୁ ଆଣି ସେମାନଙ୍କର ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଜୀବନ ସୁଖମୟ ହେବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ।

ଏ ଦିଗରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆ ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାର ଆଶାକରେ ।

—※—

ନାରୀକବିଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ର

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସରଳ, ଧର୍ମୋପଦେଶପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଭକ୍ତି-ରସାତ୍ମକ ପଦ୍ୟ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ଦେଶର ଅଧିକାଂଶ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଶଂସିତ ହୋଇ-ଥିଲେ । ଏପରି ପ୍ରଶଂସା କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଅସଂଖ୍ୟ ଚିଠି ନାରୀକବି ନିଜ ପାଖରେ ସାଇତି ରଖି ଏ ଜୀବନୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିବା ସମୟରେ ମୋତେ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ବାଛିକରି ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକରୁ ନିମ୍ନ କେତୋଟି ମାତ୍ର ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରିବି । ଯେଉଁମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ କବିଶ୍ରେଷ୍ଠମାନଙ୍କର ହାତଲେଖା ଚିଠି ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଦୟାକରି ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଲେ ମୁଁ ସେହି ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଦେଖାଇବି ।

୧ମ—କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ—

"ପଦ୍ୟମାଳା ପାଠଦ୍ୱାରା ଆପଣଙ୍କ ଶକ୍ତିମତ୍ତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋହର ଅନୁକୂଳ ଧାରଣା ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହୋଇଅଛି । ଅଧ୍ୟବସାୟ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ଆପଣ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସଂସାରରେ ଅମରକୀର୍ତ୍ତି ସଂସ୍ଥାପନ କରିପାରିବେ, ଏଥିରେ ଲେଶ ମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।"

[୨୧ । ୧୧ । ୧୯୦୪]

୨ୟ—ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ—

"ସୂଚକଙ୍କର ଲେଖା ସଂଶୋଧନର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ ନାହିଁ, ତାହା ନିଜେ ଜନ୍ମରୁ ଶୁଦ୍ଧ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର । ଆପଣଙ୍କର ତବତାଗୁଡ଼ ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ଲେଖା ।"

[୨୭ । ୮ । ୧୯୦୪]

୩ୟ—ତତ୍ତ୍ୱବର ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତ—

" X X ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ଚିହ୍ନନ୍ତୁ ପଛକେ, ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବଂଶଧରମାନେ ତୁମ୍ଭ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପୂଜା କରିବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।"

[୧୮ । ୧୧ । ୧୯୦୪]

୪ର୍ଥ—ଶ୍ରୀ ରାଧାଚରଣ ଦାସ (ବାଲେଶ୍ୱର)—

"ଯେଉଁ ପ୍ରେରଣାରେ ତୁମ୍ଭେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଅଛ, ତାହାର ସୀମା ତୁମ୍ଭ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେଉ ।"

୫ମ—କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର—

"ଈଶ୍ୱର ଆପଣଙ୍କୁ କେବଳ ଉତ୍କଳର ସୁନାମ ନିମନ୍ତେ ଉତ୍କଳରେ ଜାତ କରିଅଛନ୍ତି । X X ବିଶେଷ ଭାବରେ ଏହି ଅନୁରୋଧ କରୁଅଛି ଯେ, ଆପଣ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉତ୍ତମ ଉତ୍ତମ ଗଦ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ଉତ୍କଳର ନାଟ୍ୟକୁଳର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାନୀୟ ହେଉନ୍ତୁ ।"

[୨୫ । ୧୦ । ୧୯୧୦]

ପୁଣି, "ଆପଣ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା ସ୍ଥଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଆପଣଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ନ ହେବା ନିନ୍ଦାର ବିଷୟ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ ଯଥାସାଧ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ଦାନରେ ମୁଁ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ

ହେବ ନାହିଁ × × ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ ଭଗିନୀମାନେ ବିଦ୍ବେଷପୂର୍ଣ୍ଣ ଘୃଣା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବାର ଶୁଣି ସେ (ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ) ଦୁଃଖିତା ହୋଇ-ଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ଆଚରଣକୁ ପ୍ରଶଂସା ମଧ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି।”

[୧୦ । ୧୧ । ୧୯୧୦]

୭ମ—ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି—

[କ] “ମୁଁ କବିତାରୂପ ଦର୍ପଣରେ ଆପଣଙ୍କ ହୃଦୟର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦେଖୁଅଛି। ଆପଣ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ତପସ୍ୱିନୀ ଅଟନ୍ତି। ଆଶୀର୍ବାଦ କରେ, ଦୀର୍ଘଜୀବନୀ ହୋଇ ପବିତ୍ର ଭାବରେ ଦିନ ଯାପନ କରନ୍ତୁ।”

[୪ । ୪ । ୧୯୦୩]

[ଖ] “ଗତ ପରଦିନ ରାତିରେ ‘ସାହିତ୍ୟ ସମାଜ (କଟକ)ର କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହକ ସାନ୍ଧ୍ୟ ସମିତିରେ ତୁମ୍ଭ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଥିଲା। ସମସ୍ତ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ସଭ୍ୟ ଏକବାକ୍ୟରେ ତୁମ୍ଭର କବିତାକୁ ପ୍ରଶଂସା କଲେ।”

[୨୧ । ୧୨ । ୧୯୦୪]

[ଗ] ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ

ଉତ୍କଳ-ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ସୁତ୍ତଲଦେବଙ୍କୁ ହରାଇ ଆମ୍ଭେମାନେ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ଅଛୁଁ; କୌଣସି ଭୂପତିଙ୍କୁ ତାହାଙ୍କ ସ୍ଥାନୀୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ କଥଞ୍ଚିତ୍ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଲଭ କରିବୁଁ।

ଉପସ୍ଥିତ ସମୟରେ ବୃହତ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡି ଭୂପତିଙ୍କୁ ଉତ୍କଳ ଭାଷା ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ କେତେଗୁଡିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାର ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ

ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଅଛୁଁ । ଆମ୍ଭେମାନେ ରାଜା ମହୋଦୟଙ୍କଠାରୁ ବହୁଳ ଦେଶହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରୁଁ । ରାଜାନୁଗତ ବିଦ୍ୟା । ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାହୀ ଭୂପତିଙ୍କର ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳୀ ସହଜରେ ବିଦ୍ୟାନୁରାଗୀ ହୋଇଥାନ୍ତି । ବୃହତ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡି ଭୂପତି ପ୍ରକୃତିପୁଞ୍ଜିକୁ ଶିକ୍ଷିତ କରାଇବାକୁ ବିଶେଷ ଅନୁରାଗୀ । ସେଥିର ବିଶେଷ ନିଦର୍ଶନ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଉତ୍କଳଭୂମିରେ ଏକମାତ୍ର ନାରୀକବି ବୃହତ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡିନିବାସିନୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସତୀ, ପତିନିଷ୍ଠହୃଦୟା, ଧର୍ମପରାୟଣା, ବିଦ୍ୟାବତୀ ରମଣୀ ବାସ କରନ୍ତି, ସେ ଦେଶ ଧନ୍ୟ, ଦେଶସ୍ଥ ଭୂପତି ପୂଜନୀୟ ।

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀଙ୍କର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧଶତ କବିତା ଆମ୍ଭେମାନେ ପାଠ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛୁଁ । ଏହି ସମସ୍ତ କବିତା ପାଣ୍ଡୁଲେଖ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି । ସ୍କୁଲସମୂହର ଡେଃ ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍‌ଟର ଉତ୍କଳର ସୁପରିଚିତ କବି ବାବୁ ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନ ମହାରଣା ବି. ଏ. ଉକ୍ତ କବିତା ମଧ୍ୟରେ ସୁକବିସୁଲଭ ପ୍ରତିଭାର ନିଦର୍ଶନ ଦେଖି ମୋହିତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ୱ ବ୍ୟୟରେ କେତେକ କବିତା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଥିଲେ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଶାରୀରିକ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନିବନ୍ଧନ ତାହାଙ୍କର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ଆମ୍ଭେମାନେ ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ କବି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀଙ୍କ ଦୀର୍ଘଜୀବନ କାମନା ଏବଂ ବୃହତ୍‌ଖେମୁଣ୍ଡି ଭୂପତିଙ୍କ ସୁଯଶ ଘୋଷଣା କରୁଅଛୁଁ ।

[ଶ୍ରୀ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି
ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ—ତା ୧୩ । ୭ । ୧୯୦୪]

[ଘ] ଗୋଟିଏ ଚିଠିରେ ବ୍ୟାସକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ନିମ୍ନ କେତୋଟି ଉପଦେଶ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ଲେଖିଥିଲେ :—

"ମୁଁ ବୃଦ୍ଧ, ତୁମ୍ଭର ପିତୃସ୍ଥାନୀୟ, ମୋ ଉପଦେଶ ଶୁଣ—

୧ । ତୁମ୍ଭେ ଦୁଇଜଣ ପବିତ୍ର ହୃଦୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ-ଠାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କର ।

୨ । ସମସ୍ତ ନିନ୍ଦା ପ୍ରଶଂସା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରତି ସମର୍ପଣ କର ।

୩ । ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଅମଙ୍ଗଳ ଚାହିଁବ ନାହିଁ ବା ତାହାଙ୍କର ଗ୍ଳାନି କାହାରିଠାରେ କହିବ ନାହିଁ ।

୪ । ନିନ୍ଦାକାରୀକୁ କ୍ଷମାକର ।

୫ । ତୁମ୍ଭର ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦ ସାମୟିକ; ଚିରସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ ।"

[ତା ୮ । ୮ । ୧୯୦୪]

[ଙ] କବି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

ଅନ୍ନଶୂନ୍ୟା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ମହିଳାମଣ୍ଡନା
କବିନାମେ ମୁହିଁ ତୋତେ କରୁଛି ଗଣନା ।
ସାମାନ୍ୟ ଗୃହିଣୀ ତୁହି ନୋହୁ ଧନବତୀ,
ମାତ୍ର ମୋ ବିଶ୍ୱାସ ତୁହି ମହାଭାଗ୍ୟବତୀ !
ଧର୍ମନିଷ୍ଠା ପତିଭକ୍ତି କରୁଛୁ ସମ୍ବଳ,
କୁଳବତୀ ପକ୍ଷେ ଯାହା ସମ୍ପତ୍ତି କେବଳ ।
ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ବେତ୍ରାଘାତେ ନୋହୁ ବିଚଳିତ,
ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ରଖିଅଛୁ ପ୍ରଭୁପଦେ ଚିତ୍ତ ।
ଶୋକେ ଦୁଃଖେ ପଡ଼ି ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିରକରି ମନ,
ସାହିତ୍ୟସେବାରେ କଲୁ ଚିତ୍ତ ସମର୍ପଣ ।

ଜଗତର ସୁଖ ଦୁଃଖ ନୁହେଁ, ଚିରସ୍ଥାୟୀ,
ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ମାନବଗଣ ଭାଗ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ।
ଆସୁ ବା ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ କିମ୍ବା ବିପଦ ଭୀଷଣ,
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି କରିବୁ ତା ମସ୍ତକେ ଧାରଣ ।
ବିଚଳିତ ହେବୁ ନାହିଁ ସମ୍ପଦେ ବିପଦେ,
ଦୃଢ଼ରୂପେ ରଖିଥିବୁ ଚିତ୍ତ ପ୍ରଭୁପଦେ ।
ଯେ କୀର୍ତ୍ତି ରଖିଲୁ ମା ତୁ ଉତ୍କଳ ମଣ୍ଡଳେ,
ଗାଇବେ ତା ଭବିଷ୍ୟତ ମାନବ ସକଳେ ।
ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଅଛୁ ଆଗୋ ସାଧ୍ୱି ସତି,
ମହାପ୍ରଭୁ ପାଦପଦ୍ମେ ଥାଉ ତୋରି ମତି ।
ମୋର ଏହି ଅଭିଳାଷ ଶୁଣରେ ନନ୍ଦିନୀ,
କାଟିବୁ ଜୀବନ, ବ୍ରତ ଧରି ତପସ୍ୱିନୀ ।
ମଣିବୁ ତୋ ଜଗତରେ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ନାହିଁ,
ନିରନ୍ତରେ ରହିଥିବୁ ପ୍ରଭୁପଦ ଚାହିଁ ।

ଶ୍ରୀ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି

[ଉତ୍କଳବାସୀ—୮ । ୧୧ । ୧୯୦୪]

[ଚ] ଥରେ ୰ ଫକୀରମୋହନ ଗଞ୍ଜାମ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପରେ ତାହାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିମ୍ନ କବିତାଟି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ :—

ଅନ୍ନଶୂନ୍ୟା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଯାଏ ଗୀତ ବାନ୍ଧି
ସ୍ୱରିଲେ କଷଣ ତାର ପଡ଼ାଏ ମୁଁ କାନ୍ଦି ।

ଗୃହଶାଳୀ ପାଠେ ନାମ ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷା ପାଇ,
ଲେଖେ ପଢେ ଅଧେ ଗୀତ ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ।
ଏ ହେତୁ ସେ ତାହା ତାହା ତୋପତଟାକ୍ଷରେ,
ପଣ୍ଡ ଦିନ ତାଠୁ ଅଛୁ ମହା ହରଷରେ ।
ଟଙ୍କା ଦେଇ କିଣନ୍ତି ଯେ ନାମ, ଖ୍ୟାତି, ଯଶ,
ସେମାନେ ବୁଝିବେ ତାହୁଁ ତତ୍ତ୍ୱତାର ରସ ।
ଦେଖିଛୁ ମୁଁ କେତେ "ସି" ଅକ୍ଷର ବିବର୍ଜିତ,
ଟଙ୍କା ଦେଇ ପରଗୁଣେ ହୋଇଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତ ।
ସେମାନେ ବୁଝିବେ ଯଦି ନାରୀତତ୍ତ୍ୱ ମାନ,
କିଏ ଭଲ ହେବ ଆଉ ବାତୁଳ ଅଜ୍ଞାନ ?
ତର୍ ନାହିଁ ତର ନାହିଁ ନାରୀତତ୍ତ୍ୱ ଭୟ,
ଶ୍ରେୟକାର୍ଯ୍ୟେ ବିଘ୍ନ ଘଟେ ଏହା ସୁନିଶ୍ଚୟ ।
ଶତ ବାଧା ଶତ ବିଘ୍ନେ ନ ହୋଇ ଅସ୍ଥିର,
ତର ସଦବ୍ୟବହାର ଆପଣା ଶକ୍ତିର ।
ଏ ନୀତିବଚନ ମନେ ରଖ ସବୁବେଳେ,
"କୀର୍ତ୍ତିର୍ୟସ୍ୟସଂମ୍ବନ୍ଧୋ [ସ୍ଥିର୍] ଭବନ୍ତି ଭୂତଳେ ।

[ପ୍ରଭାବନ୍ଧୁ–୫ । ୨ । ୧୯୦୭]

ବ୍ୟାସକବିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଲେଖିଥିବା କିଛି କବିତା ନିମ୍ନରେ ଉଦ୍ଧୃତ ହେବ :—

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ପ୍ରତି

ଲଳିତ—ଆଡ଼ା

ଜୟ ଜୟ ଗୁରୁଦେବ ହୃଦୟ-ମଣ୍ଡନ
ହୃଦୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲ ଜ୍ଞାନରୂପ ଧନ । ୦ ।

ଥିଲି ନୈରାଶ୍ୟ ଭାବରେ   ଅତି ବିଚଳିତ ମନେ
କରୁଥିଲି ବସି ଚିନ୍ତା ନ ବୁଝି କାରଣ । ୧ ।
ସଦା ମନ୍ଦ ମାର୍ଗେ ଗମି   ସଂସାର ଭ୍ରମରେ ଭ୍ରମି
ଲଭୁଥିଲି କେତେ କଷ୍ଟ ଏ ପାପ ଜୀବନ । ୨ ।
ମରୁମୟ ହୃଦସ୍ଥଳ   ନ ଥିଲା ତ ଜ୍ଞାନ-ଜଳ
ଫୁଟିଣ ଦୁଃଖ-କମଳ ବିଚଳିତ ମନ । ୩ ।
ପଡ଼ି ପାପ ସନ୍ତାପରେ   ଝାଉଁଥିଲି କି ଭାବରେ
ସାହା ହୀନେ ଭାସୁଥିଲି ଦୁଃଖରେ ବଦନ । ୪ ।
ପାପ-ପଙ୍କେ ଜରଜର   ସଦା ଥିଲା ତନୁ ମୋର
ନ ଥିଲା ମୋ ଦିବ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି ନ ଥିଲା ଜୀବନ । ୫ ।
ନବ ଜୀବନକୁ ଦେଲ   ସକଳ ଭରସା ହେଲ
ଦୁଃଖୀ ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲ କି ପ୍ରସନ୍ନ । ୬ ।
ନେଇ ଅନ୍ଧକାରୁ ଟାଣି   ଶୁଣାଇ ପୀୟୂଷ ବାଣୀ
ନାଶିଲ ଘୋର ବିପତ୍ତି ସ୍ଥିର କଲ ମନ । ୭ ।
କେବଳ ତବ ଆଦେଶ   ହୃଦେ ହେଲା ପରବେଶ
ସଂସାର ସରବ ଶବ ଚହ୍ନିଲି ତକ୍ଷଣ । ୮ ।
ଦଗ୍ଧ ସନ୍ତାପରେ ପଡ଼ି   ଦେଖୁଥିଲି ଶୂନ୍ୟ ଗଡ଼ି
ପଦ-ଜଳେ ଶାନ୍ତ କଲ ନାଶିଣ ତକ୍ଷଣ । ୯ ।
ଦୀକ୍ଷା-ଜ୍ଞାନଦାତା ପ୍ରଭୁ   ଉନ୍ନତି କି ଦେଲ ସବୁ
ତବ ପୁଣ୍ୟ-ଶାନ୍ତି-ଜଳ ସଞ୍ଚିଲା ଜୀବନ । ୧୦ ।
ଅମୃତ-ବାଣୀ ଭୁମ୍ବର   ସଦା ଝରେ ସୁଧାଝର
ତାହା ଦାନ କରି ମତେ ରଖିଛ ଭୁବନ । ୧୧ ।
ତବ ପଦ ଛାୟାତଳେ   ମାଳ ଗଲା ଆଶା ଜଳେ
ଫୁଟିଲା ଜ୍ଞାନ-ସୁମନ ଏ ଦୁଃଖ-ବନ । ୧୨ ।

ସର୍ବ ଚନ୍ଦ୍ରା ଗନ୍ଧ ଲୁଟି   ଯିବାରୁ ସୁମନ ଫୁଟି
ତୁମ୍ଭର କରୁଣା-ଜଳେ ଗଲେ ରିପୁଗଣ । ୧୩ ।
ରିପୁ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଉ   ନ ବାଧଇ ତାଙ୍କ ଦାଉ
କି କରିବ ତାଙ୍କ ତାପ ଭାବେ ମୋର ମନ । ୧୪ ।
କଳଙ୍କ ଜଞ୍ଜତମୟ   ଅଟଇ ମୋର ହୃଦୟ
ଲଭି ଶୁଭ୍ର ପ୍ରାଣ, ଜାଳ ହେଲା ନିବାରଣ । ୧୫ ।
ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବ ସୁଖଦାତା , ଅଟ ମୋର ପିତା, ମାତା
ଜାଣିଅଛ ଭଲରୂପେ ନ ଦେଖେ ବଦନ । ୧୬ ।
ପଦତଳେ ବସିବାର   ଦେଲେ ମତେ ଅଧିକାର
ପୂଜିଥାନ୍ତି ପ୍ରେମଭରେ ତୁମ୍ଭର ଚରଣ । ୧୭ ।
ଶୁଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନ ହୃଦସ୍ଥଳ   ପୂରି ହେଲି ମୁଁ ନିର୍ମ୍ମଳ
ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କର ଅର୍ପିଲି ଜୀବନ । ୧୮ ।
ହୃଦୟେ କଳ୍ପନା ଧରି   ତବ ନାମ ସ୍ମରି ସ୍ମରି
ପୂଜିଥିବ ଭକ୍ତିଭରେ ଦିଅ ଏହି ଧନ ।୧୯ ।
ଉପାସନା କ୍ରମ ମତେ   ବୁଝାଇଲ ଦୃଢ଼ବ୍ରତେ
କରିବାକୁ ନିୟମିତେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାଧନ । ୨୦ ।
ଜାଣିଅଛ ତୁମ୍ଭେ ମୋର   ଅଟ ହେ ଜ୍ଞାନ-ଈଶ୍ୱର
ଗ୍ରହଣ କର ସତ୍ୱରେ କବିତା-ସୁମନ । ୨୧ ।
ଆଉ କେହି ତୁମ୍ଭ ବିନା   ଚିହ୍ନିବ ନାହିଁ ରଚନା
ତେଣୁକରି ଶ୍ରୀହସ୍ତରେ କରୁଛି ଅର୍ପଣ । ୨୨ ।
ମୋର କବିତା-ସୁମନ   ଦେଖି ତୁମ୍ଭର ନୟନ
କରିବେ ଯେବେ ଆମୂଳେ ଆନନ୍ଦେ ପଠନ । ୨୩ ।
ସାର ହେବ ଏ ଜୀବନ   ଛିହ୍ନିବ ହୃଦ କଷଣ
ତବ ଆଶୀର୍ବାଦେ ମୁହିଁ ଲଭିବ କାରଣ । ୨୪ ।

ଚିତ୍ତକ୍ଷେତ ସଂଶୋଧନେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବିମଳ ଭୁବନେ
ଦିଶିବ ଅତି ସୁନ୍ଦର ହରି ସର୍ବ ମନ । ୨୫ ।
ଆପଣ କରି ଆଘ୍ରାଣ କରିଲେ ମତେ ପ୍ରଦାନ
ସେହି ସୁମନ ଗୁନ୍ଥିବ ଲଭି ଶିକ୍ଷାଧନ । ୨୬ ।
ଗଳାରେ ଲମ୍ବାଇ ମାଳ ତବ ପଦେ ଭକ୍ତି ଡାଳ
କାଟିବ ଜୀବନ କାଳ ପଶିବ ଶରଣ । ୨୭ ।

[ସମ୍ବାଦବାହିକା—୧ । ୮ । ୧୯୦୭]

ଏହି ପଦ୍ୟ ଲେଖିବାର ପ୍ରାୟ ୫ ବର୍ଷ ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନ-ପୂର୍ଣ୍ଣା ବାଲେଶ୍ୱର ଯାଇ ସେଠାରେ ବ୍ୟାସକବିଙ୍କ ଅତିଥି ହୋଇ-ଥିଲେ । ବାଲେଶ୍ୱରରୁ ଫେରିବା ପରେ ଫକୀରମୋହନ ଲେଖି-ଥିଲେ—

"ତୁମ୍ଭେ କେତେ କ୍ଲେଶ ସ୍ୱୀକାର କରି ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲ । ତୁମ୍ଭେ ମେଲଣି ଘେନିବା ବେଳେ ମୁଁ ଏତେ ଦୂର କାତର ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲି ଯେ, ସମ୍ମାନ ସହିତ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବିଦାୟ କରି-ପାରି ନାହିଁ । ସେଥି ସକାଶେ ମୁଁ ନିତାନ୍ତ ଦୁଃଖିତ । × × ×"

[୧୮ । ୧୨ । ୧୯୧୨]

ସେନାପତିଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ଶ୍ରୀମତୀ ନିମ୍ନ କବିତାଟି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ—

ଶୋକ

ଆହେ ମିତ୍ରଦେବ କି ଦାରୁଣ ଶବ୍ଦ
ବାଜିଲା ମୋ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରେ,
ମରମ ମନ୍ଥନ ହେଲା ବେଗି ବେଗି
ଚିନ୍ତା ଶେଳ ଭାବନାରେ । ୧ ।

ଉତ୍କଳର ଆହା ! ଅଟ ଗଣିଧନ
ପାଳିଥିଲ ମାତା ଯତ୍ନେ,
ଫକୀରମୋହନ ମୋ ଉତ୍ସାହ ଧନ
ତାହାଁ ଗଲ୍ଲ ବହନେ । ୨ ।
ଶୂନ୍ୟ କରି ଧରା ଦେଇ ଅଶ୍ରୁଧାରା
ସକଳ ହୃଦ ତତାଇ
କି ଆଶା ଭରସା ॰ ଛେଦି ବ୍ୟାସଦେବ
ଗଲ ଧରଣୀ କନ୍ଦାଇ ।୩।
ତାହାଠାରୁ ଅବା ପାଇ ହୃତାଦର
ବିରକ୍ତି ଜନ୍ମିଲା ତବ ॰
ହୃଦୟ ଦେଶରେ ପୋଷି ନବ ଭାବ
ତେଜିଦେଲ ଏହି ଭବ । ୪ ।
ଅକ୍ଷୟ କୀରତି ସ୍ଥାପି ନିତି ନିତି
ମାତୃଦେବୀ ସେବା କରି,
ନବ ନବ ପୁଷ୍ପ . ଗୁନ୍ଥି କରି ମାଳ
କଣ୍ଠେ ଦେଉଥିଲ ଭରି । ୫ ।
ତାହାଁ ସେହି ଶୋଭା ଦୃଶ୍ୟ ଆଉ ନାହିଁ
ସବୁ ଦିଶେ ଅନ୍ଧକାର
ଉଚ୍ଛଳେ ଉତ୍କଳ ଲୁଟି ଶୋକସ୍ରୋତେ
ସକଳ ମଣି ଅସାର । ୬ ।
ଆହା ! ଗୁଣମଣି ଆନନ୍ଦର ଖଣି
ଉତ୍ସାହର ବରଦାତା,
ଭରସାର ସ୍ଥଳ ଭକ୍ତିର ସମ୍ବଳ
ଦୁଃଖର ଦୁଃଖୀ ନାଶନ୍ତା । ୭ ।

ସ୍ୱଦେଶ ସକାଶେ ଢାଳିଥିଲ ପ୍ରାଣ
ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଶୋରି,
ପର ଉପକାରେ ସାଧୁଥିଲ କର୍ମ
ଧଇର୍ଯ୍ୟ-ଚେତନ ଧରି ।୮।
ଆହେ ବୀରବର ସୁନାମ ସୁନ୍ଦର
ଜ୍ଞାନ କରି ବିତରଣ,
ଜନମନ ମୋହି ପ୍ରେମ ବାକ୍ୟ କହି
ଧର୍ମ୍ମେ ଗୃହୁଥିଲ ମନ ।୯।
ଛଣାସୁଧା ପରି ଅମୃତ ବଚନ
ଜୀବନେ କି ଯିବ ଭୁଲି,
ସେ ମିଷ୍ଟ ଆଲାପ କେ ଦେବ ହେ ପିତା !
ଗଲେ ଏ ସଂସାରେ ଭୁଲି ।୧୦।
ତାହାଙ୍କ ଅନ୍ତରି ହେଲ ପିତା ମୋର
ଜୀବନେ ଦେଇ ଅନଳ,
ହରଷରେ ଆସି ଢାଙ୍କିଲି ବରଷ
ଏଥର ସରିଲ ବଳ ।୧୧।
ଫଳ ଆଶା ଧରି ହେଲି ଦୁଃଖେ ମଗ୍ନ
କେ ଦେବ ଉତ୍ସାହ ଆଉ,
ନବ ନବ ଗ୍ରନ୍ଥ ପୁସ୍ତକ ଆକାରେ
ଆଉ ମୁଁ ପାଇବ କାହୁଁ ।୧୨।
କାହାକୁ ଭରସା କରି ଏ ଅଧୀନା
ଲେଖିବ କବିତାମାଳା,
କାହାର ହସ୍ତରେ କରିବ ଅର୍ପଣ
କାଟିଦେଲ ମୋର ଗଳା ।୧୩।

ଚେତ୍ର ସଂଶୋଧନ କରିବ ହେ ଦେବ
ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସ୍ନେହତା ବହି
ଭାବନା ଛଳନା ତେ ଶୁଣିବ ଆଉ
ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଭାବକୁ କହି । ୧୪ ।
ଫୁଟୁଥିବ ବସି ତୁମ୍ଭର ସୁନାମ
ବୁହାଇ ନୟନୁ ନୀର
ମନର ଭାବନା ମନେ ସିନା ଯିବ
ବାୟୁରେ ମିଶି ସମୀର । ୧୫ ।
ଯେତେ ଦିନ ଥିବ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଭୁବନେ
ପୂଜିବ ପାଦ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲେ
ତୁମ୍ଭର ରଚିତ କବିତା ସୁନ୍ଦର
ପୀରତିର "ପୂଜାଫୁଲେ" । ୧୬ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା,
ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ।
[ହିତୈଷିଣୀ—୧୦।୮।୧୯୧୮]

୬ମ :—୰ ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନ ମହାରଣା ବି. ଏ ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ରରେ ସାଧାରଣ କେତେକ ବିଷୟ ଲେଖିବା ପରେ ନାୟିକାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିମ୍ନ କବିତାଟି ଲେଖି ପଠାଇଥିଲେ—

ସତୀ ଅୟି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣେ, ଉତ୍କଳ ଅରଣ୍ୟ,
ସେ ବନେ ମାଳତୀ ତୁହି, ଗୁଣ ତୋ ବରେଣ୍ୟ ।
ଯେ ଅଟେ ଯାହାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ତାହାକୁ ତହିଁରେ
ନିହିଥାନ୍ତି ବିହି, ଏହି ବିଧି ସବୁଠାରେ ।
ତୁ ବନମାଳତୀ, ତୋର ଲୀଳାଭୂମି ବନ,
ଏହାକୁ ଜାଣିବୁ ବିଧି କୃପା ନିଦର୍ଶନ ।

କୃତ୍ରିମତା କପଟର କଳୁଷର ଖଣି
ଜନତାକୁ ମନେ ମୁହିଁ ସଦା ଥାଏଁ ଗଣି ।
ତୋହି ଯୋଗ୍ୟ ଲୀଳାଭୂମି ଦେଇଛନ୍ତି ଧାତା,
ନୋହିଲେ ମାଲତୀ ବାସ କାହିଁ ମହୀକନ୍ତା ।
ଶ୍ଲାଘ୍ୟ ଏ ବିଜନ ଲୀଳା, ରହନ୍ତୁ ତୋ ବାସ,
ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳେ ଦେଉ ବିମଳ ସନ୍ତୋଷ ।

ଆଉ ଏ ଉତ୍କଳଭୂମି ଏହିପରି ବନ,
ତୋ ପରି ମାଲତୀ ଏଥିଁ ଫୁଟନ୍ତୁ ଅଗଣନ ।
ମାଲତୀର ଶୁଭ୍ରତେଜେ ପଳାଉ ତାମସ,
ଅପସରୁ ପୁଣ୍ୟଗନ୍ଧେ ଉତ୍କଳ-କଳୁଷ ।
ବିଧାତା ସ୍ୱର୍ଗରେ ଦେଖୁ ବନର ମାଲତୀ
କ୍ଷୋଦୀୟସୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ।
ପୁଣି ସୁକୋମଳ ତାର ଗନ୍ଧ, ମନୋରମ,
ଗନ୍ଧବହ ବହି ତାକୁ ସାର୍ଥ କରେ ନାମ ।
ବନର ମାଲତୀ ତନୁ-ଲତାଙ୍କଶାୟିନୀ
ବପୁରେ ହେଲେହେଁ କ୍ଷୁଦ୍ର, ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷିଣୀ ।
ବାସ ତାର ତରୁବର-ପର୍ବତ ଶିଖରେ,
ଜନ୍ମ, ଲୀଳା, ଅବସାନ ସବୁ ବିଜନରେ ।

ବିଜନତା ଯେ ମାଧୁରୀ ଯେଉଁ ପବିତ୍ରତା
ଭଣ୍ଡାରେ ନାହିଁଛି, କାହୁଁ ପାଇବ ଜନତା ?
ପବିତ୍ର ଆକୃତି ଯାର, ପବିତ୍ର ଯା ଗୁଣ,
ବିଜନ ବାସଟି କରେ ତାହାର କଲ୍ୟାଣ ।
ଏଣୁଟି ସକଳ ଲୀଳା ତାର ବିଜନରେ
ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ବହି ଲହିଥାନ୍ତି ଲଲାଟରେ ।

ବନର ମାଳତୀ ଫୁଟି ବିଜନ ବନରେ
ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୀଳା ସାଙ୍ଗକରେ ବିଧି ବିଧାନରେ ।
ମାନବ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ ବନର ମାଳତୀ,
ଉତ୍କଳ ଅରଣ୍ୟେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସରସ୍ୱତୀ ।

[ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ ତା ୧୫ । ୨ । ୧୯୦୫]

୮ମ :—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀବତ୍ସ ପଣ୍ଡା, ବି. ଏ ଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର—
ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

ମା, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା, ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ, ଜଗତଧାରଣୀ, ଜଗତତାରିଣୀ, ଜଗତନାଶିନୀ, ଗୁରୁବାର ଗୁଆ ଚୁନେଣ ମଣ୍ଡିତା, ଘରେ ଘରେ ଚୂଆ-ଚନ୍ଦନଚର୍ଚ୍ଚିତା, ଶିରଧାନ୍ୟପୂଜିତା । ଏହି ନିର୍ଜୀବ ଜଡ଼ ଅନ୍ନ-ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଲୋକେ କେତେ ଉପଚାରରେ କେତେ ପ୍ରକାର ପୂଜା ଆରାଧନା କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଜୀବାତ୍ମା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଲୋକେ, ଲୋକଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼, ଧନକୁବେର ଜମିଦାରମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନାଦର କରନ୍ତି, ହତାଦର କରନ୍ତି । ଅବିଦ୍ୟା, ମୂଢ଼ା, ପରଶ୍ରୀକାତରା, ମୁଖରା, କୁଟିଳା, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପ୍ରତି କେତେ ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା; ସବିଦ୍ୟା, ଗୂଢ଼ା, ପରଦୁଃଖକାତରା, ଚତୁରା, ସରଳା, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏତେ ତିରସ୍କାର, ଲାଞ୍ଛନା ! ଧନବତୀ ଗର୍ବେଶ୍ୱରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଧନଧାନ୍ୟ, ଟଙ୍କାସୁନା, ମୋତିମାଣିକ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ଦିଆଯାଏ; ଧୀମତୀ ଗର୍ଭଧାତ୍ରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ମୁଠେ ଅନ୍ନ ମିଳେ ନାହିଁ । ଅଶ୍ଳୀଳ ଶୃଙ୍ଗାର-ସରସ ସଙ୍ଗୀତଗାୟିକା ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ବସାସଜାଶାଢ଼ୀ ସହି ଶହେ ଷୋଳ ଟଙ୍କା ବିଦାକ ପାଏ; କିନ୍ତୁ ନୀତିଭକ୍ତି-ରସରଞ୍ଜିତା ସରଳ ସୁନ୍ଦର କବିତା ଲେଖିକା ସତୀ ସହଧର୍ମିଣୀ ଖାଲି ଗୋଟିକ ପୋଷାକ ଢିକ ନ ପାଇ ବିଡ଼ମ୍ବିତା ହୁଏ । ଉତ୍କଳର ଏକ ବିଚିତ୍ର ବ୍ୟାପାର !

ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ବୋଲି ସବୁଠି ଚହଳ ପଡ଼ିଅଛି। ଶିକ୍ଷିତା ମହିଳା ସବୁଠି ବିରଳ ବା ଦୁର୍ମିଳ; ତଥାପି କେହି ଜଣେ ଅଧେ ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ଶିକ୍ଷିତା ସାଧ୍ୱୀଙ୍କ ଅନଳ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ପଡ଼େ। ସତୀର ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା ନୁହେଁ, ଜଠରାଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା। ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ମୋହର ଅଧିକ ପରିଚୟ ଦେବା କେବଳ ଅତିଶୟୋକ୍ତି! କିନ୍ତୁ ତାହାଙ୍କୁ କେହି ଚହ୍ନି ନାହାନ୍ତି। ସାଧାରଣ ବା ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼, ରାଜା ଜମିଦାରମାନେ ମଧ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ମୁଠେ, ପିନ୍ଧିବାକୁ ଖଣ୍ଡେ ଦେଇ ରଖିପାରିଲେ ନାହିଁ। ଶୁଣାଯାଉଥିଲା ଯେ, ଘୋଡ଼ା ଘାସ ନ ଖାଇଲାରୁ ପୁରାଣପଣ୍ଡାର ଦୋଷ ହେଲା, ତଥା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ ଟିକିଲେ, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଖଞ୍ଜାବାଡ଼ି ଭାଂଗ ହେଲା କିମ୍ବା ଠାକୁରଙ୍କ ପୁଅ ମଲା, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ହେଲେ ଯୋଗିନୀ, ଡାକିନୀ, ଅଥବା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ପେଟବିଂଧା ହେଲା, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ଇତ୍ୟାଦି। ଏହିପରି ନାନାବିଧ ଉପଦ୍ରବରେ ପଡ଼ି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଅନ୍ନ ମୁଠାକରୁ ବଞ୍ଚିତା ହେଲେ। ଜମିଦାରବହୁଳ ଗଞ୍ଜାମରେ ପେଟ ପୋଷି ନ ପାରିବା ଶୁଣାଯାଏ। ଏବେ ଆନ୍ଧ୍ରକୁଳରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି। ଏହା କି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଦୋଷ, କର୍ମର ଦୋଷ କିମ୍ବା କପାଳର ଦୋଷ କିମ୍ବା ଗାଁ ଚନ୍ଦ୍ରା ପିଙ୍ଗାଣିଦାଙ୍କୀ? ସେ ଯାହା ହେଉ, ନାରୀଜଗତ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଅନାଦର ସହିତ ଉତ୍କଳର ଅଗାହକତା ବା ଉଦାସୀନତା ଅତୀବ ଅଧିକ୍ଷେପର ବିଷୟ!

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ କଥାରେ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଏହିପରି ଏକତରଫା ବିଚାର କରିପାରେ; କିନ୍ତୁ ଅପର ପକ୍ଷ କଥା ନ ଶୁଣି ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ। ସଂସାରରେ ଘର କରିଥିଲେ କେତେ ଭାବ ଅଭାବ, ସୁଖ ଦୁଃଖ, ମାନ ଅପମାନ

ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏଥିପାଇଁ ବିଚଳିତ ନ ହୋଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ । ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, କେହି କାହାକୁ ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର ଯୋଗାଇ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା କାହାର ଖଣ୍ଡିଏ ବାଳ କେହି କାଟି ଦେଇପାରେ ନାହିଁ । କବିବର ହୋଇଥାନ୍ତୁ, ନାସ୍ତିକବି ହୋଇଥାନ୍ତୁ, ବିଚକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୱାନ୍ ହୋଇଥାନ୍ତୁ କିମ୍ବା ବିଶୁଦ୍ଧ ମୂର୍ଖ ହୋଇଥାନ୍ତୁ, ଧନାଢ଼୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତୁ ବା ଦରିଦ୍ର ହୋଇଥାନ୍ତୁ, ସ୍ୱର୍ଗର ଇନ୍ଦ୍ର ହୋଇଥାନ୍ତୁ କିମ୍ବା କୁଟୀରନିବାସୀ କୁଲି ହୋଇ, ଯେ ଯାହା କର୍ମଫଳ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଅତଏବ ଅପର କୌଣସି ଲୋକକୁ ନିନ୍ଦା କରିବା ପୂର୍ବେ ଟିକିଏ ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଆତ୍ମଦୋଷାଦୋଷ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ । ଈଶ୍ୱର କରନ୍ତୁ—ଲୋକାଃ ସମସ୍ତାଃ ସୁଖିନୋଭବନ୍ତୁ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀବତ୍ସ ପଣ୍ଡା

[ଉତ୍କଳ ସେବକ–୨ । ୮ । ୧୯୨୦]

•

୯ମ—

ପୁରୀର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ସଦାଶିବ କାବ୍ୟକଣ୍ଠ ଲେଖିଥିଲେ:—

"ଆପଣ ଶୁଭକ୍ଷଣରେ ଲେଖନୀ ଧାରଣ କରିଅଛନ୍ତି × × ଭଗବାନ ଆପଣଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରି ମାତୃସମା ମାତୃଭାଷା ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଇ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦିତ କରାନ୍ତୁ । ଏହା ତାଙ୍କ ପଦେ ପ୍ରାର୍ଥନା ।"

[୩ । ୧୨ । ୧୯୦୪]

୧୦ମ—ପଣ୍ଡିତ ଗଦାଧର ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ର—

ଗଞ୍ଜାମର ନାଟ୍ୟକବି

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ! ତୁମ୍ଭେ ସଂପ୍ରତି ଗର୍ଭରେ ରତ୍ନକଳିକା ପରି ନିଜର ଭବନ-ଗର୍ଭରେ ଯାହା ଅପ୍ରକାଶିତ ଭାବରେ ରହିଅଛ, ତାହା ଭୌତିକ ଶରୀରର ଗୋଚର ମାତ୍ର । ଜଗଦନ୍ତରାଳରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନ୍ୟାୟ ପୁଣି କୀର୍ତ୍ତି ଶରୀରରେ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ଉତ୍କଳୀୟମାନଙ୍କ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ପ୍ରଦେଶରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଦେଖାଦେଇଅଛ ! କେବଳ କୀର୍ତ୍ତି-ଶରୀର ନୁହେଁ, ସେ ପୁଣି ସରସତା ପରିମଳ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ କୋମଳ କବିତାମୟ କୁସୁମଦାମରେ ପରିକଳ୍ପିତ ଏବଂ ସୁଶୀଳତାମୟ ବିମଳ ଦୁକୂଳରେ ସୁପରିହିତ । ଆଃ, ଆଜ ଉତ୍କଳ ଧରଣୀର କି ସୌଭାଗ୍ୟ ! ଯେଉଁ ମହିଳାମଣ୍ଡଳୀର ଶିକ୍ଷାଙ୍କୁର ଦେଖିବାକୁ ଦୁର୍ଲଭ ହୋଇଥିଲା, ଅକାଣ୍ଡରେ ତାହାର କୁସୁମସମ୍ପତ୍ତି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ସୁରଭିତ କରୁଅଛି ! ଅତଏବ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେହି ଅଭିନବ ଶରୀରର ପୁରସ୍କାର କରି କାଛି ଅଭିନନ୍ଦନ ନ କରି ରହିପାରୁ ନାହିଁ । ସୁବୁଦ୍ଧିମତି ! ତୁମ୍ଭର ଏହି ସ୍ପୃହଣୀୟ କଳେବରର ନବାବିର୍ଭାବରେ ଆଜ ଉତ୍କଳ କୁଳମାତ୍ର ବିଭୂଷିତ, ଗୁଣଗ୍ରାହକଗୋଷ୍ଠୀ ସନ୍ତୋଷରେ ଶୀତଳିତ, ପରିଷ୍କାର ପ୍ରିୟ-ପରିଷଦ୍ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ । ଆହା !

ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ଜନନୀ ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ପିତା
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ପୂର୍ବପୁଣ୍ୟ ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ଭର୍ତ୍ତା ।

ଦେଖ, ଗଞ୍ଜାମମଣ୍ଡଳରେ କେତେ କେତେ ଉତ୍କଳମହିଳା ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି ! ମାତ୍ର ଯହିଁରେ କୁଳର କେତେକ କୁନିୟମାବଳୀ-ଲୌହଶୃଙ୍ଖଳା ଦିଆଯାଇ ନ ପାରେ, ଯାହାକୁ

ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଯୁବତୀ ଜାତିର ନିନ୍ଦା ନାହିଁ; ଯହିଁରେ ପୁଣି ଜରା ଓ ଜ୍ୱର ପ୍ରବେଶ କରିବା ଏକାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ, ସେହି ଯଶୋମୟ ଶରୀର ଧାରଣ କରିବାକୁ କେହି ହେଲେ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରି ନାହାନ୍ତି । ଯଶସ୍ୱିନି ! ବୋଧହୁଏ ଏହି ଅଭୂତ ଶରୀର ସହକାରରେ ପ୍ରତି ଉତ୍କଳ ଦ୍ୱାରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଦେଖିଲେ ତୁମ୍ଭେ ମହିଳାମଣ୍ଡଳୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଦୀକ୍ଷାଗ୍ରହଣ କରିଅଛ । ଅନ୍ୟଥା ପ୍ରାକୃତ ଭୋଗସାଧନ ନିମନ୍ତେ ସେହି ଭୌତିକ ଶରୀର କି ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୁହନ୍ତା । ଯାହା ହେଉ, ପ୍ରାଚୀ ଗଗନକୁ ପ୍ରଭାତୀ-ତାରା ପରି ତୁମ୍ଭେ ବୃହତ୍‌ଶେମୂର୍ତ୍ତି ରଜ୍ୟକୁ ଭୂଷିତ କରିଅଛ । ଶ୍ରୀମାନ୍ ମହାରାଜା ମହୋଦୟ ଯେ ଯଶସ୍ୱୀ, ସ୍ୱଦେଶର ଉନ୍ନତିକାମୀ ଓ ଗୁଣଗ୍ରାହକ, ଅବଶ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ତଦୀୟ ଗ୍ରାହକତାର ପାତ୍ର ହୋଇଥିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଁ । ତାହାହେଲେ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ତୁମ୍ଭର ସାହିତ୍ୟ ଓ କବିତା ଶକ୍ତିର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯଶଃଶରୀର ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିବ ଏବଂ ଭାବିନୀ ଉତ୍କଳବନିତାବଳୀ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧେ ତୁମ୍ଭକୁ ଆଦର୍ଶ କରିବେ, ଏହି ଆଶାଲତା ମଦବିଧମାନଙ୍କ ହୃଦୟ-କେଦାରରେ ଅଦ୍ୟାବଧି ରୋପିତ ହେଲା । ସଂପ୍ରତି ତୁମ୍ଭେ ହୃଦୟକୁ ଶିଳାବତ୍ କରି ତହିଁରେ ଧୃତିଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ମୋର ବକ୍ଷ୍ୟମାଣ କେତେକ ଉପ-ଦେଶାକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ କାଟିରଖ,ଯାହା କି—ଯଦି ତୁମ୍ଭର ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରୁଚିର ସ୍ଥାନ ନ ହୁଏ, ତଥାପି ସାମାଜିକ ରୁଚିର ଏକାନ୍ତ ଭାଜନ । ଅତଏବ ତାହାର ବିସ୍ତର ଦେଖି କ୍ଷୋଭ କରିବ ନାହିଁ, ଏବଂ ନ ମତ୍ସରୀ, ଅସୂୟକ ଓ ଅକ୍ଷମୀମାନେ ପରର ଗୁଣରେ ମୌନ ମତ୍ତା, ଦୋଷାରୋପ ଓ ବିଘ୍ନୋତ୍ପାଦନ କରିଥାନ୍ତି; ତାହା ଲାଗି ଦୁଃଖ କରିବ ନାହିଁ । କୌଣସି ମାନେ,ପରପ୍ରଣୀତ କବିତା ନିଜ ନାମରେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବାର ସମ୍ଭାବନା କରନ୍ତୁ, ତହିଁରୁ ତୁମ୍ଭର କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ । ସମ୍ଭାବନା ମାତ୍ରରେ ନିସର୍ଗର ବିନିମୟ ହୁଏ

ନାହିଁ । ସେହି କୁଳବୃଦ୍ଧ ଯଦି କୁଳ ପରମ୍ପରାର ସଦ୍ବୋଧ ଦେଖାନ୍ତି, ପୁତ୍ରବଧୂମାନେ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରିବେ ଯେ, ପୂର୍ବରେ ଏହି ଦେଶରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ କରଣ କୁଳମାନଙ୍କରେ ଅନେକ ନାରୀକବି ଥିଲେ, ଯାହାଙ୍କର କୃତି ଅଦ୍ୟାପି ଆଲୋକମନ୍ତ । ତେବେ ତାଦୃଶ ସଦ୍ବୋଧକୁ ଭୟ କାହିଁକି ? ଖଳର ନିନ୍ଦାକୁ ତ ମନୁଷ୍ୟର ଦୋଷ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ, ତାହାଙ୍କୁ ଅବା କାତର କାହିଁକି ? ତୁମ୍ଭର ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାକୁ ସଭ୍ୟ ସାଧାରଣ ଅର୍ଚ୍ଚନା କରିବେ । ତୁମ୍ଭ ସଦନୁଷ୍ଠାନ ତୁମ୍ଭର ଇଷ୍ଟଦେବତା । ସେହି ତୁମ୍ଭର ସମସ୍ତ ମଙ୍ଗଳ କରିବେ ।

ଶ୍ରୀ ଗଦାଧର ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ

[ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ—ତା ୩ । ୮ । ୧୯୦୪]

୧୧ଶ—କବି ପଦ୍ମଚରଣ ଲେଖିଥିଲେ –

ଗଞ୍ଜାମର ନାରୀକବି

(ମାନନୀୟା ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପ୍ରତି)

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଗଞ୍ଜାମର ରମଣୀ-ଲଲାମ
ଧନ୍ୟ ତବ ପିତା ମାତା ଧନ୍ୟ ସେ ଗଞ୍ଜାମ ।
ଯେ ସରେ ସରସେ ଶୋଭୁଥିଲେ ରଥ, ଭଞ୍ଜ,
ସେ ସରର ଅଟ ତୁମ୍ଭେ କମନୀୟ କଞ୍ଜ ।
ଲଳିତ-କବିତାମାଳା ଗୁନ୍ଥି ପ୍ରେମଭରେ
ପୂଜୁଛ ବାଗ୍‌ଦେବୀ-ପଦ ନିର୍ଜ୍ଜନେ ନିସ୍ତଳେ !
ଗାଉଛ ଆନନ୍ଦ ଭରେ ବିଭୁ ପୁଣ୍ୟନାମ,
ସାଧୁଛ ନୀରବେ ବସି ଜୀବନ-କରମ ।
ଲଭୁଛ ସେ ପଦୁଁ ତେଣୁ ଅଭୟ ସାନ୍ତ୍ୱନା,
ଭୁଲୁଛ ନିର୍ଦ୍ଦୟ-ଭବ-ଅସହ୍ୟ-ଯାତନା ।

ଶୁଣିଛୁ ମୁଁ ତବ ଦୁଃଖ, ଗୁଣ, କେତେ ଥର,
ଶୁଣିଲେ ପାଷାଣ ନଷ୍ଟେ ହୋଇବ ତରଳ ।
କଳ୍ପନା-ନୟନେ ତବ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି କର
ପାଷାଣ ନୟନୁ ମୋର ବାର ଆସେ ଝର ।
ବନ୍ଧୁ-ନାମ ସଦା ଧ୍ୟାୟି ବାଣୀପଦ ସେବ
ପ୍ରଭୁ-କୃପାବଳେ ସୁଖେ ବସିଥାଅ ଦେବ !
ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ପୁରୀ

[ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ—୮ । ୩ । ୧୯୦୪]

୧୨ଶ —

"ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ସୁଖ୍ୟାତି

ହିନ୍ଦୀ ବଙ୍ଗବାସୀରେ ନାସ୍ତିକର ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ସୁଖ୍ୟାତି ଶ୍ରବଣ କରି ସାତିଶୟ ପ୍ରୀତ ହୋଇଅଛୁଁ । ସହଯୋଗୀ ଲେଖିଅଛନ୍ତି, 'ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ବଡଖେମୁଣ୍ଡି ନାମକ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟରେ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ରାଜା ଅଛନ୍ତି । ଏହି ରାଜ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନାମରେ ଏକବିଂଶ ବର୍ଷବୟସ୍କା ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁ ରମଣୀ ଅଛନ୍ତି । ସେ ପାଠଶାଳା ପ୍ରଭୃତିରେ ବଧିମତ ଶିକ୍ଷା ନ କରି ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉତ୍ତମରୂପେ ଲେଖି ଓ ପଢ଼ି ପାରନ୍ତି ଏବଂ ସୁନ୍ଦର ପଦ୍ୟ ରଚନା କରି ସାଧାରଣଙ୍କୁ ମୋହିତ କରୁଅଛନ୍ତି । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଚରିତ୍ରରେ ସତୀତ୍ୱ ଓ ରଚନାରେ କୃତିତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଦେଶ ବିଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ସମାଜରେ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ପ୍ରତିପତ୍ତି ଲାଭ କରନ୍ତୁ, ଆମ୍ଭେମାନେ ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଅଛୁଁ ।

[ଉତ୍କଳ ବାସୀ—୨୯ । ୮ । ୧୯୦୪]

୩ଶ—

"ନାଣ୍ଟକର ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା"

ଶୁଭଯୋଗେ ଜନ୍ମ ତବ ଉତ୍କଳ-ଭୁବନେ;
ନୂତନତ୍ୱ ଦେଖାଇଲ ଉତ୍କଳୀୟ ଜନେ,
ଦୂର ଦେଶେ ଥାଇଁ ମୁହିଁ ହୃଦେ ସ୍ମରୁଥାଏ,
ସରୁଥିବ ପୁଣି ମାତଃ, ପ୍ରାଣ ଥିବା ଯାଏ।
ତୁମ୍ଭ ଶକ୍ତି ଭାଙ୍ଗିବାକୁ କେତେ ଯେ ଯତନ,
କରୁଛନ୍ତି, ମା ତଃ ! ସେଇ ଈର୍ଷାପର ଜନ।
ତିଳେମାତ୍ର ନ କରଣ ତାହାଙ୍କୁ ଖାତର,
ବାଣୀକୁ ସେବୁଛ ଏବେ ସୁଖେ ନିରନ୍ତର।
ଜୟ ଲାଭ କରିବ ମା ! ଜୀବନ-ଆହବେ,
ପରମ-ଆରାଧ୍ୟା ହେବ ନିଶ୍ଚେ ଭବତବେ।
ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣୁଛ ଆଜ କଟୁ କଥା,
ଜୀବନ-ସଂଗ୍ରାମେ ନତ ହେବ ତାଙ୍କ ମଥା।
ଉପଯୁକ୍ତ ଶକ୍ତି ଦେଲେ ଯେବେ ବାଣୀ ଦେବୀ,
ଲେଖ ସୁକବିତା ସଦା ତାଙ୍କ ପଦ ସେବି।

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ପଣ୍ଡା—

[ମତ୍‌ପ୍ରଣୀତ 'ହୃଦୟ-ଗାଥା' ନାମକ ପୁସ୍ତକର ପାଣ୍ଡୁ-ଲିପିରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ହେଲା।]

['ହିତୈଷିଣୀ'-୨୩। ୯। ୦୪]

୧୪ଶ—୬ ସଦାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତ୍ତି ବି. ଏଲ୍‌ଙ୍କ ଲେଖା—

ଜାତିବିଶେଷରେ ଉନ୍ନତି ବହୁପରିମାଣରେ ତଦ୍ଦେଶର ସାହିତ୍ୟୋନ୍ନତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ, ଏହା ଇତିହାସବେତ୍ତା-ମାନଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ନୁହେଁ। କବିତା ରଚନା ସମସ୍ତ ଉନ୍ନତ ଜାତି

ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟାଏ ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ କହିଲେ ଚଳେ । ଇଂରାଜ ଓ ଫ୍ରେଞ୍ଚ ଆଦି ଜାତିର ସାହିତ୍ୟାକାଶରେ ଅମୂଲ୍ୟ କବିତାରତ୍ନ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇଅଛି । ସୁକବିତାଦ୍ୱାରା ଜାତିବିଶେଷର ରୁଚି କି ପରିମାଣରେ ଓ କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ, ତାହା କ୍ଷଣେ ଚିନ୍ତାକଲେ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ । କବିତା ରଚନା ସଭ୍ୟତାର ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଉପାଦାନ ଅଟେ । ଯେଉଁ ଜାତିର କବିତା ସୁରୁଚିସମ୍ପନ୍ନ ନୁହେଁ, ସେହି ଜାତି କଦାଚ ସଭ୍ୟପଦବାଚ୍ୟ ହୋଇ ନପାରେ । କହିଲେ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ଯେ, ଯେଉଁ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ରମଣୀଗଣ କୃଷି ନ କରନ୍ତି, ସେହି ଜାତି ମଧ୍ୟ ସଭ୍ୟପଦବାଚ୍ୟ ନୁହେଁ । ଗଞ୍ଜାମର ସାହିତ୍ୟଗତ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଭଞ୍ଜ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଦି କବିମାନଙ୍କର ଅବସାନ ଉତ୍ତାରେ ତାହାର ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ମଧ୍ୟ ହୀନ ଦଶାକୁ ଲଭିଅଛି । ନିରନ୍ତର ଅଧୋଗତି ବା ଉନ୍ନତି କୌଣସି ଦେଶ ବା ଜାତିର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାର ବା ନୈସର୍ଗିକ ଗୁଣ ନୁହେଁ, ଜଗତ୍ ଇତିହାସ ଏଥିର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉଦାହରଣ ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛି । ଆଜି ଗଞ୍ଜାମରେ ଜଣେ ନାରୀକବିଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ଦେଖି ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମୁଅଛି ଯେ, ଗଞ୍ଜାମ ପୁନର୍ବାର ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ ପରିପୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲାଣି । ମାତ୍ର ଏହି ନବଜାଗରଣରେ ଏକ ବିଶେଷ ଲକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ତାହା ଏହି ଯେ, ନାରୀମାନେ ସୁଦ୍ଧା ସାହିତ୍ୟ ପରିବର୍ଦ୍ଧନ ବ୍ରତରେ ବ୍ରତୀ ଅଛନ୍ତି । ଏହାର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉଦାହରଣ ରାଣୀ କନକମଞ୍ଜରୀ ଦେବୀ । ସେ ଗଦ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି । କବିତା ପ୍ରଣୟନରେ ସୁଦ୍ଧା ଅବଳାଗଣ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ନୁହନ୍ତି । ଆଜି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ ଲଳିତ କବିତାଚୟ ପ୍ରଣୟନପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କବିତା ରଚନା ଶକ୍ତି ସାବ୍ୟସ୍ତ କରୁଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀଙ୍କର ଲେଖନୀ ଧାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧେ କୌଣସି କୌଣସି

ଦିଗରେ ଅସ୍ପୃହା ପ୍ରଦର୍ଶକ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ ଶ୍ରୁତ ହେଉଅଛି । ଏଥିର ଏକ ବା ଦୁଇଗୋଟି କାରଣ ଥାଇପାରେ । ହୁଏ ତ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଲେଖନୀ ରାୟ ଅଥବା ଗ୍ଲଓ କବିଙ୍କର ଲେଖନୀ ସଦୃଶ ଶକ୍ତିମନ୍ତ ନୁହେଁ, କିଅବା ଗଞ୍ଜାମ ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ନାରୀମାନଙ୍କ ଲେଖନୀ-ଧାରଣର ବିରୋଧୀ ଅଟନ୍ତି । କେବଳ ଯୁକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଯେବେ ପ୍ରଥମ ଅନୁମାନଟିକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବା, ତେବେ କବିଙ୍କର ନବୀନତା ବିବେଚନା କରି ତାହାଙ୍କ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ହେବା ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଜନ୍ମହେବା ମାତ୍ରକେ କେହି ତ ପଣ୍ଡିତ ହୋଇଯାଉ ନାହିଁ । ଅତି ପୂର୍ବକାଳୀନ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବିଶେଷ ବିଶେଷ କାରଣବଶତଃ ସହସା କବିତା ରଚନା ଶକ୍ତି ପାଇଥିବାର କଥା ଶୁଣିଅଛୁ । ମାତ୍ର ଆଧୁନିକ କବିମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ସେହି-ପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ଘଟଣା ଘଟିବାର ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । "ଲେଖୁ ଲେଖୁ କରଣ" ଏହା ଆଧୁନିକ ନିୟମ । ଅତଏବ ନବ୍ୟ କବିଙ୍କୁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ମାତ୍ରକେ ବାଧ୍ୟ । ତାହା କଲେ କିଏ କହିପାରେ ଯେ, ଦିନେ ସେ ରାୟ ବା ଗ୍ଲଓ କବି ହୋଇ ନ ପାରିବେ? ଶୁଣିଲୁ ଯେ, ଅର୍ଥାଭାବରୁ ତାଙ୍କର ସ୍ୱରଚିତ ଅନେକ କବିତା ବିଡ଼ା ବନ୍ଧାହୋଇ ଘରେ ପଡ଼ି ରହିଅଛି । ଆହା, ଏହି ବିଂଶଶତାବ୍ଦୀରେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଲେଖାକୁ ଆଦର କରିବାକୁ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ଓ କୁଣ୍ଠିତ ! ପାଠଶାଳା ଅଥବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷିତ ନ ହୋଇ, ଗୃହ ଅନ୍ତରାଳରେ ବେଷ୍ଟିତା ହୋଇ, ପାରିବାରିକ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧା ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା, ସେ କବିତା ରଚନା ନିମନ୍ତେ ଅବସର ପାଇଅଛନ୍ତି, ଏହା ଅତୀବ ପ୍ରଶଂସାର୍ହ । ଦିନେ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର କେତୋଟି କବିତା ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲୁ । ତହିଁରେ ଶ୍ରୀମତୀ ରେବ ରାୟଙ୍କର ଭାଷାର ଲାଳିତ୍ୟ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କବିତାରସ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ

ଗୁଣଗ୍ରାମବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ ତାହା ମନୋଜ୍ଞ ଓ ପଠନୀୟ ହୋଇଅଛି । କବିଙ୍କର ଭାଷାର ସାରଲ୍ୟ, ଭାବର ଔଦାର୍ଯ୍ୟ ଓ ହିତୋପଦେଶ-ବୋଧକତା ବିଶେଷରୂପେ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ଅଟେ ।

ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅନୁମାନଟି ମଧ୍ୟ ଅସଙ୍ଗତ ବୋଧହୁଏ । ଉତ୍କଳୀୟ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜ ମିସେସ୍ ବ୍ରାଉନିଙ୍ଗ୍, ହିମାନ୍ସ ଆଦି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାରୀକବିମାନଙ୍କର ରଚନାକୁ ପରମାଦର ସହକାରେ ଗ୍ରହଣ ଓ ପଠନ କରୁଥିବା ସ୍ଥଳେ, ସ୍ୱଦେଶୀୟ ଜଣେ ନାରୀକବିଙ୍କର ଲେଖନୀଧାରଣ ଘୃଣ୍ୟ ବୋଧ କରୁଅଛନ୍ତି, ଏହା କିଏ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ? ତେବେ ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶର କାରଣ କି ? ଏବଂ ତାହାଙ୍କ କବିତାବଳୀ କେଉଁ କାରଣବଶତଃ ଲୋକ ମନୋରଞ୍ଜନ ନ କରି ଅନ୍ଧକାରମୟ ନିର୍ମୋକରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଅଛି ? ଉତ୍ତମରୂପେ ବିବେଚନା କଲେ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେବାକୁ ହୁଏ ଯେ, ଗଞ୍ଜାମ ଉତ୍କଳୀୟ ସମାଜସ୍ଥ ଧନୀ ଓ କୃତବିଦ୍ୟ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଜିଯାଏ ସୁଦ୍ଧା "ଔଦାସ୍ୟ ଅଙ୍କରେ" ଶାୟିତ ।

ଉପସଂହାର ସ୍ଥଳେ ଏତିକି ମାତ୍ର ବକ୍ତବ୍ୟ ଯେ, ଗଞ୍ଜାମର ନବୀନା ନାରୀକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଲେଖନୀପ୍ରସୂତ କବିତାଚୟ ଯଦି ଦିନେ ପ୍ରଦେଶରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ଓ ଆଦରଣୀୟ ନ ହୁଏ, ବଡ଼ ଭୟ ଅଛି, ଗଞ୍ଜାମ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ଓ ଗଞ୍ଜାମ କୁବେରମାନଙ୍କର କାର୍ପଣ୍ୟ ତନ୍ନିମନ୍ତେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଦାୟୀ ହେବ ।

ସଦାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି--ମାନ୍ଦ୍ରାଜ

[ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ--୨୪ । ୮ । ୧୯୦୪]

୧୫ଶ—ନାରୀକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ—

ରାଗ—ରାମକେରୀ

ନାହାନ୍ତି କେତେ ଏ ଉତ୍କଳେ ନାରୀକୁଳଲଲାମ
କହ୍ ଭଲ ଦେଶ ନିମନ୍ତେ କରୁଛନ୍ତି କିଏ କାମ ? । ୧ ।
ବେଶ ଭୂଷା ଧନ ସଞ୍ଚୟ ପତି ପୁତ୍ର ଶୁଶ୍ରୂଷା
ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ବିଧାନେ ସୁଦକ୍ଷା ନ ପ୍ରବୃତ୍ତୁଣ୍ଣ ଉଷା । ୨ ।
ଦେଖାନ୍ତି ଦକ୍ଷତା ପଡ଼ୋଶୀ ନାରୀଗଣ ମଧ୍ୟରେ
ଏ ଗୃହର ଯେତେକ ଛଟା ସମସ୍ତ ମୁହିଁ କରେଁ । ୩ ।
ମାତ୍ର ଗୃହସ୍ଥର ଗୃହିଣୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସୁନ୍ଦରୀ
ଉତ୍କଳ ମଧ୍ୟେ କେ ଅଛି ଜଣେ ସ୍ତିରୀ ତା ପରି । ୪ ।
ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ବିଧାନ ନିଭାଏ ଦରିଦ୍ରର ଘରଣୀ
ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଉତ୍କଳ ଖଣ୍ଡରେ ନାରୀ-ମଉଡମଣି । ୫ ।
ଦେଖଇ ଚୌଦିଗେ ତେଲୁଗୁ କ୍ଲିଷ୍ଟଭାଷିଣୀ ବାମା
ଯାହାଙ୍କ ଭାଷାକୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ନାହିଁ କିଛି ଉପମା । ୬ ।
କି କରିବ କପାଳ ଠୁଙ୍କ ଗୃହକୋଣରେ ବସି
ହୋଇଛି କବିତା ଲେଖିକା ମଧ୍ୟରେ ଆଦରଶି । ।୭।
କରୁଣ କୁଳୀନା ଚରଣ ମେଲି ନ ପାରେ ଦାଣ୍ଡେ
ପୂରିତ ହୋଇଛି ମାନବ ସୁଧା ତା ହୃଦଭାଣ୍ଡେ । ୮ ।
ଈଶଭକ୍ତି ଦେଶସେବାରେ କେତେ ଉତ୍ସାହ ତାର
ନ ହେଉ ପଛକେ ସିଦ୍ଧ ସେ ନାରୀ ମାନବ ଛାର । ୯ ।
କେତେ ପ୍ରଶସ୍ତ ସେ ହୃଦୟ କେତେ ଉଦାର ନୀତି
କରି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ପରଶ ଯାକୁ କୁଟିଳ ଭୀତି । ୧୦ ।
ଧନ୍ୟ ଦେବି, ତୁମ୍ଭ ଚରିତ୍ର ଧନ୍ୟ ତବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ତବ ଶୋଣିତେ କି ପୂରିତ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଐଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟ । ୧୧ ।

ତବ ମାଂସମଜ୍ଜା କି ଅବା ଅମୃତ ରସାବଳୀ
ତବ ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଈଶ୍ୱର-ହୃଦ-ପଙ୍କଜ-କଳି ।୧୨।
ତବ ଜୀବ-ଆତ୍ମା ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରେ ପରିପ୍ଳୁତ
ତବ ହୃଦୟ କି ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ଭାବର ସେ ପାଳିତ ।୧୩।
ଆହେ ଦେଶବାସୀ ସୁଯୋଗ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବୃନ୍ଦସକଳ
ଦିଅ ହେ ଦେଉଛି ଅବଳା କବିଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟ ବଳ ।୧୪।
ମାଗୁଛି ମେଲଣି ଦେବ ରେ ମାତ ବସ୍ତ୍ର ବଳିଷ୍ଠା
ବାଣୀ ତୋ ବୀଣା ତାନ ଶୁଣି ଦିବ୍ୟ ଶକତି ଲଭି
ହେଉନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଅବଳା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଭାରତୀ
ଦିଅ ତାଙ୍କୁ ବିଘ୍ନାୟୁକ୍ତ ନାନା ସଙ୍କଟେ ଗତି ।୨୭।

ଶ୍ରୀ ବାଞ୍ଛାନିଧି କବିଭୂଷଣ

ଜଗତପୁର, କଟକ

[ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ ୧୧।୨।୧୯୧୧]

୧୭ଶ--

ଅଭିନନ୍ଦନ

ଭଗିନୀ କୁଳମଣ୍ଡନା ନାମୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା
ପ୍ରବୃତ୍ତିଛି ଉତ୍କଳରେ ଯେଉଁ ସୁରଚନା ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ଷରେ ତାହା ଲିପିବଦ୍ଧ ହେବ
ଉତ୍କଳ ସଦା ତୋ କୀର୍ତ୍ତି ରଟନା କରିବ ।
ଗାଇବେ ମଧୁସୂଦନ, ଫକୀରମୋହନ
ଗାଇବେ ଗଞ୍ଜାମେ ନୀଳମଣି ବିଦ୍ୟାରତ୍ନ ।
ଗାଇବେ ଆବର ବିଶ୍ୱନାଥ କଟକରେ
ରଟିବ ତୋ କୀର୍ତ୍ତି ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ସୁସ୍ୱରେ ।

ଗାଇବ ଉଦଗଣରେ ତୋ କୀର୍ତ୍ତିଗୀତିକା
ଉତ୍କଳର ମାନନୀୟା ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା ।
ଗାଇବ ନନ୍ଦକିଶୋର ଶ୍ରୀ ଶଶିଭୂଷଣ
ଗାଇବ କେ ନାମୀ ଦାମୋଦର କବିରତ୍ନ ।
ସମ୍ବଲପୁରେ ଗାଇବ କବି ଗଙ୍ଗାଧର
ଗାଇବ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠେ ଦାସ ସ୍ୱପ୍ନେଶ୍ୱର ।
ଗାଇବେ ତୋ କୀର୍ତ୍ତି ନାମୀ ଶ୍ରୀରାମତାରକ
ବାଲେଶ୍ୱରେ ଥାଇ ତାରସ୍ୱରେ ଦେଇ ଡାକ ।
ଗାଇବ ପାରଳା ରାଜ୍ୟେ ତୋ କୀର୍ତ୍ତି ଅପର୍ଣ୍ଣା
ଗାଇବ ନିଃଶ୍ବେ ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟେ ସୁଲୋଚନା ।
ଏପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବହୁ କବି ସୁପଣ୍ଡିତ •
ଗାଇବେ ସେମାନେ ନିଃଶ୍ବେ ତୋ ସୁକୀର୍ତ୍ତି ଗୀତ ।
ନିର୍ଭୟେ ତୋ କାର୍ଯ୍ୟ ତୁହି ସାଧୁଥାଅ ନାମୀ
ଯଶ ପ୍ରକାଶ ଉତ୍କଳେ ନୁହଁ ଅଭିମାନୀ ।

ଶ୍ରୀ ଦିଗମ୍ବର ସଦସ୍ୟ, ପୋଃ ବୈଦ୍ୟେଶ୍ୱର,
ଜିଃ କଟକ ।
[ସମ୍ବଲପୁର ହିତୈଷିଣୀ—ତା ୧୦ । ୮ । ୧୯୧୧]

୧୭ଶ--

ନାରୀକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

ଉତ୍କଳ-କରଣକୁଳର ଗୌରବସ୍ଥାନୀୟା ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସର୍ବଦା ନିଜ ସୁଗୁଣର ପରିଚୟ ଦେଇ ଉତ୍କଳ ନାରୀଜାତିର ଶୀର୍ଷସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ଆଦର୍ଶ ମହିଳାରୂପେ ଗଞ୍ଜାମ ଗୌରବ ରକ୍ଷା କରିଅଛନ୍ତି । ସେ କୌଣସି ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ ନ କରି ସାଧାରଣ ଗୃହଶାଳୀରେ କିଛି ପଢାଶୁଣା କରି ଯେ କବିତା-

ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖିଯାନ୍ତି, ତାହାଦ୍ୱାରା ତାହାଙ୍କର ଅସୀମ ସାହସ ଶକ୍ତିର ଓ ବିଦ୍ୟା ବିଚକ୍ଷଣତାର ଗଭୀର ପରିଚୟ ମିଳୁଅଛି । ସେ ଏପରି ସତ୍‌ସାହସ କରି ସାହିତ୍ୟ ସେବାରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ସର୍ବଜନ ତାହାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସାବାଦ କରି ତାହାଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ ଦେବା ଠାଣେ ଥାଉ, [କିରଣିଆଣୀ ହୋଇ ସଭାମାନଙ୍କରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ପରି ଆଚରଣ କରୁଅଛନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି] ନାନାପ୍ରକାର ମିଥ୍ୟାବାଦଗୁଡ଼ିଏ ଦେଇ ସାଧାରଣରେ ଏବଂ କରଣ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ତାହାଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା-ସ୍ତାହନା କରୁଅଛନ୍ତି । ପାଠକେ, ଦେଖନ୍ତୁ ଉତ୍କଳ ଖଣ୍ଡରେ କିପରି ନରପଶୁଗୁଡ଼ିଏ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଦେଶର ଉନ୍ନତିପଥ ଧ୍ୱଂସ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏପରି ଅସତ୍‌କର୍ମା ନରପଶୁଗଣଙ୍କର ଯେ କୌଣସି ପ୍ରତୀକାର ଶୀଘ୍ର ନ ହେଲେ ଉନ୍ନତି ହେବା ସୁକଠିନ । ଅତଃପର ନାରୀକବିଙ୍କୁ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେ, ଏପରି କୁତ୍ସିତ ଜନମାନଙ୍କର ଉକ୍ତିରେ ପ୍ରତାରିତ ନ ହୋଇ ଆଉ କେତେ ଖଣ୍ଡ ବହି ଲେଖି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ସାଧନରେ ଯତ୍ନ ନେବେ ।

ଶ୍ରୀନିବାସ ପଟ୍ଟନାୟକ, ରମ୍ଭା
[ହିତୈଷିଣୀ - ୨।୮।୧୯୧୩]

୧୮ଶ--

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ଏମ୍. ଏ. ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସୁଖେ-ଦୁଃଖେ ବାସ୍ତବିକ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା । ଅତିଥି ସେବାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତା, ନାନା ବିପଦରେ ପଡ଼ି ସୁଦ୍ଧା ନିଜର ସଦଗୁଣମାନ ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଅବା ଚିହ୍ନିବ ? ଗୁଣୀ ସିନା ଗୁଣର ଆଦର କରେ; ଯାହାଠାରେ ଗୁଣ ନାହିଁ, ସେ ତାଙ୍କୁ ଗୁଣୀକି ଚିହ୍ନିବ ?"

["ପ୍ରଭବସ୍ମ"--୨୦ । ୨୧ ପୃଷ୍ଠା]

୧୯ଶ—

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଇଂରାଜୀ ପତ୍ରିକାର ମନ୍ତବ୍ୟ.—

"Sreemati Annapurna is a young Oriya poetess living at Beddakimedi. She is now one and twenty. She writes spontaneously and possesses sweet imagination. She was never sent to school and her home education was not much. But she writes poetry with ease, beauty and simplicity. She is a poet by nature. The only thing to be regretted is she receives little and no encouragement from the literary men of Utkal Desa. She is suffering from piles and her spirits are depressed by 'chill penury'. The indifference and perhaps envious hatred shown to her, because she is a woman-poet—a thing quite extraordinary in the eyes of the Oriyas is deplorable. Srimati Annapurna and her husband are both simple, pure-minded and highly devoted to God. Our friends will be more interested in the life and work of this young poetess, when we tell them that she is a staunch friend of the reform party.

A powerful critic of the obnoxious Oriya customs such as the Purdha. We hope that our Oriyas will feel sympathy for this poor poetess and contribute their individual help as encouragement to her further literary achievements. Sons

of Utkal Mata, see that your sister will not fade and wither away in a desert forest for want of some occasional showers of encouragement before the sweet fragrance of her poetry is felt and enjoyed by you all. Let her not be one of the "full many a flower born to blush unseen and waste its sweetness on the desert air." We wish the Almighty God will spare the honest couple for many years to come and crown their days with peace and happiness."

"The Banner" dated September and October 1904 Vol. I No. 9 and 10.

୨୦ଶ--

The Pride of Beddakimedi

I paid a visit to Beddakimedi a fortnight ago. Beddakimedi is a small town situated nearly fifteen miles off Berhampur. It is a well-managed estate under an attractive Rajah. He seems to be very sympathetic and generous and readily helps the needy. It is reported that he is a staunch friend of the Pandit and the Sastri.

Beddakimedi is to be specially mentioned in connection with a young Oriya poetess. Many of our leaders, I believe, have not yet heard the name of Srimati Annapurna, the pride of Beddakimedi. She is aged nearly one and twenty and

belongs to a very poor but respectable Pattanayak family. Srimati is one of the best of modern Oriya poets. I had the pleasure of going to her house with the express purpose of knowing something of her personality and assuring myself of the truth of the many stories current in these parts in favour of her. She was never sent to school and I can assure my readers on the strength of the poetesse's own words that her home education was little or nothing. It is very rare among us—Hindus that the husband or the brother should instruct his wife or sister, it is more so in the Oriya community. It is simply wonderful how this young lady could learn to read and write Oriya with facility through her individual exertions and what is more she can compose verses extempore.

What she writes is not simple doggerel verse but beautiful inofried poems in the real sense of the word. She knows little about rhyme and metre and writes spontaneously. She is possessed with sweet imagination. She wrote in my presence, of course, Purdha being between us, nearly 1000 lines in an hour and a half.

She is very devotional and chaste. Her present circumstances are straitened. She is sick and her naturally jovial spirit has been pressed down

under the heavy weight of "chill penury." She has already published a book which is dedicated to Her Highness the Rani of Kalikota. She has written much, but not yet got it printed for want of sufficient funds."

(By our Parlakhimedi correspondent)

"The Telegraph", 23rd, November 1904.

୨୧ଶ—ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଇଂରାଜୀ 'ହିନ୍ଦୁ' ପତ୍ରିକାର ୩୦।୧୧।୧୯୧୦ ସଂଖ୍ୟାରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିମ୍ନ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା:—

Elevation of the depressed Classes

"The interesting and enlivening feature of the meeting was an address on the " Depressed classes" prepared by the Oriya Poetess Srimati Annapurna, the wife of the humble clerk in the Settlement Office, who was born of an Oriya Patnaik family. She has, by her writings and verses impromtu, been showing that even in backward Ganjam many a gem is hid in the bosom of the deep. She exhorted that cleanliness should be taught and the environment of the depressed classes should be improved. She reminded that many lives not for bread alone and that he who worked for the uplifting of his countrymen is the only true son of India. She regretted that numerous caste divisions are tearing us asunder and impressed on the audience that there are only two

broad divisions, man and woman whose souls however were all one."

['The Hindu'—30·11·1910]

୨୨ଶ—ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଇଂରାଜୀ "ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ" ପତ୍ରିକାରେ—

"An Oriya address on this subject prepared by the talented Oriya lady, Srimati Annapurna Devi, of this town, well-known for her poetic gifts, was then read. It breathed feelings of humanity and universal brotherhood, and urged that no time should be lost in making earnest efforts for the amelioration of the depressed classes among whom the writer included Hindu ladies also.

[The Madras Standard—3. 12. 1910]

ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ଉପରେ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇଛି । ନାଟ୍ୟକବିଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆହୁରି ଶତାଧିକ ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ଏବଂ ଚିଠି ମୋଠାରେ ଅଛି । ସେ ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକ ହେବା ସମ୍ଭବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ନାଟ୍ୟକବି ଜୀବନର ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସମୟରେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରଶଂସା କିମ୍ବା ତାହାଙ୍କର ଲେଖାରେ କୌଣସି ବିଶେଷତ୍ୱ ଖୋଜିବା ଅପେକ୍ଷା ଗୌଣ । ୩୫ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯେଉଁ ହଜାର ହଜାର କବିତା ଲେଖି ରଖିଯାଇଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ପୁସ୍ତକ ଆକାରରେ ଛାପିବାପାଇଁ ଯତ୍ନକଲେ ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ହେବ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତିଭା ପୂଜା ହେବା ସମ୍ଭବ । ଏ ଦିଗରେ କୌଣସି ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ସାହିତ୍ୟିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ ସୁଖୀ ହେବ ।

Printed by B. K. Kar B. A. at the Saraswata Press, Cuttack, 1937.